

הישיבה השלוש-מאות וארבעים ותשע של הכנסת השישית

יום שני, כ"ה כסלו תשכ"ט (16 דצמבר 1968)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.01

א. הספד ליוסף ברץ ז"ל

הקיבוציות. היה ממייסדי חבר הקבוצות ואיחוד הקבוצות והקיבוצים. השליח הארץ-ישראלי הראשון בגולה הרו-סית לאחר מלחמת-העולם הראשונה; ממייסדי הסתדרות העובדים הכללית, והגאוס הפותח את הוועידה הראשונה של ההסתדרות. חבר מרכז ההגנה, חבר המשלחת הראשונה של ההסתדרות לארצות-הברית לאחר מלחמת-העולם הראשונה. הוא ייסד את הוועד למען החייל במלחמת-העולם השנייה; חידש את קיומו עם פרוץ מלחמת העצמאות. נשא בעולו של הוועד כל עוד ברי-אוהו איפשרה זאת. החל בקונגרס ה-12 - השתתף בכל הקונגרסים. היה חבר הוועד הפועל הציוני, חבר מרכז מפלגת פועלי ארץ ישראל, חבר הוועד הפועל של ההסתדרות, ועוד ועוד.

בין שליחות לשליחות היה חוזר לביתו ונכנס לעבודת המשק. ספרו על דגניה התפרסם בשפות רבות. טהור-לב ועדין-נפש, והיה אהוב ומקובל על הציבור כולו. יהי זכרו ברוך.

היו"ר ק. לח:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת, גכבד את זכרו של יוסף ברץ ז"ל, חבר הכנסת הראשונה.

(חברי הכנסת מכבדים את זכרו של המנוח בקימה)

היה מראשוני העליה השנייה. עלה ארצה בגיל צעיר, בעודו עלם בן שש-עשרה, ללא השכלה פורמלית. בתוקף סגולותיו הרוחניות היה במשך השנים לאחד האישים הדגולים של הציבור הארץ-ישראלי. טוב ואוהב להיטיב עם הולתו. בעל תכונות חלוציות. נכון לכל עבודה, לכל תפקיד ולכל שליחות. היה איש רב-פעלים, מקובל על הכל ומייצג מובהק של הציבור החלוצי. נושא כתר ראשונות בשטחים רבים. ממייסדי מפלגת הפועל הצעיר; אחד הסתתים הראשונים בירושלים, ממייסדי דגניה א' והתנועה הקיבוצית. הוא ואלמנתו מרים ברץ, תיבדל לחיים ארוכים, הקימו משפחה ראשונה בתנועה

ב. הרכב ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השביעית

7. עורך-דין חיים גושן, תל-אביב, רחוב דה-האז 1.
8. חבר-הכנסת משה ורטמן, חיפה, רחוב בית אל 28.
9. אהרן וורבה, תל-אביב, אפקה, רחוב מפלסים 19.
10. יהודה יהודאי, תל-אביב, צהלה, רחוב אמנון ותמר 875.
11. לנה פינברג, פתח-תקוה, תל-נטע, רחוב קפלן.
12. מאיר צ'ציק, תל-אביב, שדרות או"ם 7.
13. צבי רוזנברג, ירושלים, רחוב אורוגואי 12.
14. עורך-דין יצחק שבו, תל-אביב, רחוב בצלאל יפה 5.

ממלאי מקום

1. יהודה ויסמן, רחוב חובבי ציון 52, תל-אביב.
2. עורך-דין נפתלי בן-יהודה, רמת-גן, רחוב מבוא זאב 7.
3. מאיר שלב, בת-ים, רחוב הרצל 66.
4. יעקב מגדלסון, תל-אביב, ת.ד. 303.
5. דוד ריף, גבעת ח'ן, עלי-יד רעננה.
6. בצלאל בליי, תל-אביב, רחוב כ"ט בנובמבר 7.
7. סנדו דוד, מושב עדנים, דואר רמתיים.

היו"ר ק. לח:

חברי הכנסת. בהתאם לסעיף 51(א) (הוראות מעבר) לחוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 8), תשכ"ט - 1968, ובהסתמך על הסעיפים 10(ב), 10(ד), 10(ה), 11(א) ו-11(ב) לחוק הבחירות לכנסת, תשי"ט - 1959, הריני להכריז על ההרכב הבא של ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השביעית.

יושב-ראש הוועדה - כבוד שופט בית-המשפט העליון ד"ר אלפרד ויתקון; ממלא מקומו - כבוד שופט בית-המשפט העליון מר משה לנדוי.

סיעת מפלגת העבודה הישראלית

חברי הוועדה

1. חבר-הכנסת ברוך אונייה, קיבוץ גבעת חיים (איחוד).
2. חבר-הכנסת מרדכי ביבי, רמת-גן, רחוב ווקח 38.
3. חיים בן-מנחם, רחוב הרצל 95, ירושלים.
4. יוסף בנקובר, תל-אביב, ת.ד. 303.
5. חדזה איש-שלום, ירושלים, בית-הכרם, שיכון הראל, שדרות הרצל 5.
6. עורך-דין ארי אנקוריון, תל-אביב, רחוב צייטלין 12.

סיעת המפלגה הליברלית העצמאית**חבר הוועדה**

1. עורך-דין אברהם תורי, רחוב נהרדעא 17, תל-אביב.

ממלא מקום

1. עורך-דין עבר-כהן יוסף, רחוב מוזיר 7, תל-אביב.

סיעת רשימת יהדות התורה — אגודת ישראל ודתיים בלתי-מפלגתיים**חבר הוועדה**

1. חבר-הכנסת שלמה יעקב גרוס, רחוב בלו 9, בני-ברק.

ממלא מקום

1. חבר-הכנסת מנחם פרוש, רחוב מסילת ישרים 13, ירושלים.

סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה בישראל**חבר הוועדה**

1. ד"ר וולף ארליך, רחוב בן-יהודה 167, תל-אביב.

ממלא מקום

1. ד"ר אמיל תומא, רחוב עבאס מס' 45, חיפה.

סיעת המרכז החפשי**חבר הוועדה**

1. מר שלום כהן, רחוב אחימאיר 19, רמת-גן.

ממלא מקום

1. שמואל מינצר, רחוב בילו 12, פתח-תקוה.

סיעת המתנה התורתי — פועלי אגודת ישראל ודתיים בלתי-מפלגתיים**חבר הוועדה**

1. חבר-הכנסת א. ורדיגר, רחוב מצדה 16, תל-אביב.

ממלא מקום

1. הרב יעקב כצנלבוך, רחוב רד"ק 9, ירושלים.

סיעת העולם הזה — כוח חדש**חבר הוועדה**

1. עורך-דין אמנון זכרוני, רחוב ויצמן 12, גבעתיים.

ממלא מקום

1. עורך-דין שמואל סגל, רחוב הגלגל 50, רמת-גן.

סיעת המפלגה הקומוניסטית הישראלית ובלתי-מפלגתיים**חבר הוועדה**

1. עורך-דין משה רודיטי, דרך יפו 19, תל-אביב.

ממלא מקום

1. עורך-דין אברהם פישמן, רחוב פינס 36, תל-אביב.

8. משה שחל, חיפה, רחוב קדרון 25.

9. מתתיהו מנדל, רמת-גן, רחוב תלפיות 32.
10. משה מוקסיי, תל-אביב, רחוב כ"ט בנובמבר 5.
11. מאיר פינטוק, פתח-תקוה, ת.ד. 160.
12. דב תיאודוריס, באר-שבע, שיכון ג' 526/36.
13. ברוך צוהר, חולון, רחוב ראש-פנה 3.
14. נתן פלום, ראשון-לציון, רחוב כצנלסון 73.

סיעת גוש תנועת החירות — המפלגה הליברלית בישראל (גח"ל)**חברי הוועדה**

1. ד"ר יוחנן בדר, רחוב סמדר 30, רמת-גן.
2. עורך-דין לאון דיציאן, רחוב דינגון 173, תל-אביב.

3. עורך-דין ויקטור חזן, גוה ארנון, רמת השרון.

4. בן-ציון כצנלבוך, רחוב לה גרדיה 15, תל-אביב.

5. חיים קורפו, רחוב קרית משה 11, ירושלים.

6. פרופ' יצחק ה. קדינגהופר, רחוב התיבונים 8, ירושלים.

ממלאי מקום

1. יהודה גוטניסקי, רחוב יהודית 5, ירושלים.

2. יואל דויבס, רחוב החבצלת 17, ירושלים.

3. עורך-דין שמואל קינג, רחוב קק"ל 16, פתח-תקוה.

4. עורך-דין אמיל בנאדו, רחוב מקוה ישראל 23, תל-אביב.

5. יעקב נחושטן, רחוב הסוללים 5, ירושלים.

6. יונה בנדלר, רחוב בן-יהודה 33, ירושלים.

סיעת חזית דתית לאומית, המזרחי — הפועל המזרחי ובלתי-מפלגתיים**חברי הוועדה**

1. יהודה אלינסון, רחוב שטראוס 14, ירושלים.

2. צבי ברנשטיין, רחוב יצחק שדה 51, תל-אביב.

3. חיים בסוק, רחוב ארבע ארצות 6, תל-אביב.

ממלאי מקום

1. אריה גלזר, קיבוץ טירת צבי, דואר נע עמק בית-שאן.

2. יהודה שטרן, רחוב דינגון 3, תל-אביב.

3. חיים מויאל, מושב יד רמב"ם.

סיעת מפלגת הפועלים המאוחדת (מפ"ם) ובלתי מפלגתיים**חברי הוועדה**

1. שלמה טלמון, קיבוץ מרחביה.

2. משה לויט, רחוב הקליר 6, תל-אביב.

ממלאי מקום

1. יהודה שורצברד, קיבוץ עין שמר.

2. צבי לובלינר, קיבוץ נגבה.

— הרכב ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השביעית (לזו); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (לזו, ליאור); שאילתות ותשובות (לזו, שוסטק, ורהפטיג, ארוי) —

סיעת קידמה ופיתוח

חבר הוועדה

1. חבר-הכנסת סיפ-אלדין אלוועבי, רחוב 4/720, נצרת.

ממלא מקום

1. אחסאן אלוועבי, עיריית נצרת.

סיעת השיתוף והאחווה

חבר הוועדה

1. שריף דעסאן עומר עבד אלקאדר, טייבה — המשולש.

ממלא מקום

1. חסן מתמד אדריס עבד אלקאדר, טייבה — המשולש.

הסיעה הדרוזית הישראלית

חבר הוועדה

1. סלימאן עלי מולחם מועדי, ירכא.

ממלא מקום

1. שייך דאהש מועדי, ירכא.

סיעת האחווה הערבית-יהודית

חבר הוועדה

1. חבר-הכנסת אליאס נח'לה, רמה.

ממלא מקום

1. פרחאן עבדאללה, שדרות או"ם 4, חיפה.

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

שחזר מוועדת הכספים; 2. חוק הרכוננים (תיקון מס' 3), תשכ"ט-1968 — שחזר מוועדת הפנים.

לדיון מוקדם הונחו: 1. חוק מירשם האוכלוסין (תיקון) (מס' 3), תשכ"ט-1968 — הצעת חבר-הכנסת א. אבנרי; 2. חוק יסוד: מקרקעי ישראל (תיקון) — הצעת חבר-הכנסת ש. ז. אברמוב; 3. חוק הבחירות למועצת הרבנות הראשית, תשכ"ט-1968 — הצעת חבר-הכנסת צ. צימרמן.

היו"ר ק. לזו:

אבקש את מזכיר הכנסת להודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ח. ליאור:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת, לקריאה שנייה ושלישית: 1. חוק לביטול חוקי בלו שנושנו, תשכ"ט-1968 —

ד. שאילתות ותשובות

היו"ר ק. לזו:

הכנסת תעבור לשמיעת שאילתות ותשובות.

1. סדרי הגישה אל הר הבית

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר הדתות ביום ט"ו באב תשכ"ח (9 באוגוסט 1968):

השערים השונים המובילים אל הר הבית נסגרו בפקודת הרשויות הדתיות המוסלמיות, ורק שער אחד נותר פתוח, והכניסה דרכו כרוכה בתשלום לקופת הווקף המוסלמי. כך מוסר העתון "ידיעות אחרונות" מיום 31 ביולי 1968.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם הידיעה נכונה?
2. מי הוא המוסמך לצוות על סגירתם ופתיחתם של השערים המובילים להר הבית?
3. היש לשר, למשרד הדתות או למשרד ממשלתי אחר סמכות להורות על פתיחת השערים להר הבית?
4. היש לווקף המוסלמי סמכות לגבות דמי כניסה לשטח הר הבית?
5. באילו אמצעים אוזח משרד הדתות כדי לאפשר ביקורים חפשיים של יהודים בהר הבית?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

כל השאלות מהוות מערכת אחת, שנדונה בארוכה בבית-הדין הגבוה לצדק בבג"צ 223/67, שבתי בן-דב נגד שר הדתות (פסקי-דין כ"ב (1), עמ' 440 ואילך), ומאז יום מתן פסק-הדין, הוא כ"ז באדר תשכ"ח

(27 במארס 1968), לא נשתנה דבר, לא מבחינה עובדית תית ולא מבחינה משפטית.

כאמור בפסק-הדין (שם בעמ' 444), אמת שהכניסה דרך השער שעל-יד משרדי הנהלת ההקדשות של המוסלמים טעונה, פרט לגבי מוסלמים, הצגת כרטיס הנרכש בתשלום.

לעומת זה, הכניסה דרך "שער המערביים" היא חפשיה, ללא צורך בכרטיס או בתשלום, ויהודי ישראל, הנכנס דרכו, יכול לנוע באופן חפשי בכל שטח הר הבית ולצאת משם דרך כל שער.

רצוני להפנות את השואל גם לחשובתי מיום ד' באדר תשכ"ח (4 במארס 1968) לשאילתה של חבר-הכנסת ש. כהן-צידון לעניין דינם של יהודים הרוצים להתפלל בהר הבית.

בשלב הנוכחי טרם נקבעו סדרי הגישה אל הר הבית באורח סופי, אך יצויין שגם במצב הארעי השורר כעת קיים חופש גישה מלא לכל יהודי לבקר ולהתפלל בהר הבית חינם אין כסף.

2. התרת כבלי עיגון האשה במקרים של סדבני גט

חבר-הכנסת ר. ארוי שאל את שר הדתות ביום ב' בחשוון תשכ"ט (24 באוקטובר 1968):

בתשובה לשאילתתי מיום 25 בינואר 1968 בדבר פסק-דין של בית-המשפט העליון בקשר לסרבן הגט יהיא אברהם, בו נכללה פנייה לרבני ישראל למצוא

לא מכבד לעמוד בראש המועצה של "יד ושם", לבקר גם בהר ציון כדי שיתרשם ממפעלי ההנצחה במקום.

הי"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת האוזנר.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

האם נחה דעתו של שר הדתות מן המצב במרתף השואה וריבוי המצבות הקטנות? האם, לדעתו, זה מכבד את המקום ואת המעמד?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

כל פעם שאני מבקר במרתף השואה — ואני מבקר שם בתשעה באב ובהרבה ימים אחרים — אני מאוד מתרשם מהנצחה זו. בעניין פרטים של מצבה קטנה או גדולה, עד כדי כך אינני יכול להשיב. אם אי-פעם חבר-הכנסת האוזנר, שהוא יושב-ראש מועצת המנהלים של "יד ושם", יודמן יחד אתי, שאני חבר הנהלת מועצת "יד ושם", אולי יחד נתרשם או לא נתרשם.

4. תנאים שמתנה הרבנות בירושלים למתן הכשר לבתי-מלון

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר הדתות ביום כ"ג בחשוון תשכ"ט (14 בנובמבר 1968):

כפי שפורסם ברבים, החליטה לשכת הרבנות בירושלים לתבוע מבתי-המלון בעיר שמירת שבת מצד עובדיהם, כתנאי למתן הכשר מטעם הרבנות.

הריני מתכבד לשאול:

1. האם יש זכות לרבנות להתנות מתן תעודת הכשר לבתי-המלון בתנאים נוספים מלבד פיקוח על כשרות המטבח במלון?

2. אם אין זכות כזאת — האם מוכן כבוד השר לנקוט צעדים על מנת שלא יישלל ההכשר מבתי-מלון שמטבחם כשר?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

הרב הנותן תעודת הכשר הוא האחראי לכשרות במקום והוא מתנה את התנאים הנראים לו, לפי כללי ההלכה ולפי מצפון, כחוצים להבטחת הכשרות. אין כל הסדר חוקי המבטיח לאיון סמכות אדמיניסטרטיבית לרבנות משרד הדתות, פיקוח על הרבנים בעניין זה. אין גם תועלת בהתערבות אדמיניסטרטיבית או משפטיית בעניין הנתון למצפון ההלכתי של נותן ההכשר. רק לרבנות הראשית יש זכות ביקורת על הרבנות המקומית.

לעצם העניין: הידיעה על שלילת הכשרות מבתי-המלון שמטבחם כשר אינה נכונה, ועיין התשובה שהיביתי על שאילתה של חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו ביום 18 בנובמבר 1968.

הי"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת פלד.

נתן פלד (מפ"ם):

כבוד השר, לפי הידיעות האחרונות עומדים בתי-המלון בירושלים לסגור את דלתותיהם משום הקשיים שעושה להם הרבנות בקשר להכשר. מתוכן התשובה יוצא, שאם זה נתון למצפון של הרבנות, היא יכולה לקבוע שמירה על תרי"ג מצוות כתנאי למתן הכשר.

דרך הלכתית להתרת כבלי עיגון האשה במקרים מסוימים — ענה כבוד השר כי "שאלה זו היא הלכתית ונתונה בידי המוסדות הרבניים, לכן הפניתי משאלה זו לרבנים הראשיים".

אבקש את כבוד השר להשיב לי:

לאחר שחלפו תשעה חודשים ממתן תשובת כבוד השר, ומאחר שהעניין כשלעצמו מוסיף לעמוד בכל חריפותו, — אבקש לדעת אם כבר נתקבלה תשובה מן הרבנים הראשיים, ואם כן — מה תכנה?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

האמצעים הקיימים לכפות גט על סרבן מספיקים ויעילים בדרך כלל, לדעת הרבנות הראשית, והראיה, כי עניין יחיא אברהם הוא יחיד, יוצא דופן במשך כל השנים. גם בעניין יחיא סבורים הרבנים הראשיים כי תועיל החמרת האמצעים הנקוטים לגבי הסרבן על-ידי שלטונות בתי-הסוהר.

לגבי הצעתו של שופט בית-המשפט העליון ד"ר מ. זילברג על הכנסת תנאי בנישואין, אין הרבנים הראשיים רואים אפשרות לכך. הבידורים ההלכתיים בשאלה מסובכת זו נמשכים.

3. הנצחת חללי השואה בהר ציון

חבר-הכנסת ג. האוזנר שאל את שר הדתות ביום כ"א בחשוון תשכ"ט (12 בנובמבר 1968):

נתפרסמה ברבים הודעה כי בהר ציון, ליד מרתף השואה, ניתן להקים, כנגד תשלום, מצבות לקרבת השואה באירופה.

שאלותי הן:

- מי החליט על מיסחור זה של הר ציון?
- מה התשלום הנדרש בעד הקמת מצבה לקרוב משפחה כאמור?
- מה הצורך במפעל זה לאור קיומו של מפעל "דפי עד" ב"יד ושם", בו ניתן לכל אדם להנציח זכר קרובו?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

- קיים נוהג המקובל בהרבה בתי-כנסת וזמירות ציבור, להנציח זכר קדושים על לוח זכרון. גם הוועדה להר ציון נוהגת כך זה עשרים שנה. בשעתו אף נעשה הסכם ביני לבין שר החינוך לשעבר, הפרופסור ב. צ. דינור, כאחראי ל"יד ושם". לפי הסכם זה, מפעלי הזכרון בהר ציון נכללו במידה מסויימת בתוך המסגרת התקציבית של "יד ושם". כפי שמוסרים מן הוועדה להר ציון, יש כיום במרתף השואה כ-1,500 לוחות זכרון של 2,000, בערך, קהילות ישראל מעשרות מדינות.
- התשלום אינו קבוע ותלוי בגודלו של המנציח.
- מפעל הלוחות של הר ציון שונה לגמרי ממפעל דפי-עד של "יד ושם", ואין שני מפעלים אלו סותרים זה את זה או מתחרים זה בזה. אין "יד ושם" מפעל הזכרון היחידי בארץ. יש מפעלי הנצחה שונים הדומים בפעולתם, כמפעל הזכרון והמוזיאון בקיבוץ לוחמי הגיטאות, המוזיאון ביד מרדכי, המצבות ושקיקי האפר הטמונים בבית-העלמין קרית שאול בתל-אביב-יפו, ועוד, ומעולם לא ראו בהנהלת "יד ושם" בצרות-עין הקמת מפעל הנצחה נוסף. הריני מציע לשואל הנכבד, שנבחר

את הכשירות לרבנות מקבלים הרבנים מהרבנות הראשית.
משרד הדתות מאשר פעולה זו רק בעקיפין על-ידי אישור התקציב.

7. מניעת פרס של מחקר תורני מן הזוכה בו בשל אי-הופעתו לטקס חלוקת הפרס ב"היכל שלמה"
חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הדתות ביום כ"ט בחשוון תשכ"ט (20 בנובמבר 1968):

בהודעה מטעם מדינת ישראל, משרד הדתות, הח' תומה על-ידי הרב צבי קליין, מנהל מחלקה במשרד הדתות, והמסווגת במספר 1/100/4, נמסר למר יוסף פרידמן, מרחוב הגליל 28א', נוה שאנן, חיפה, כי "בב-דיקת המתקרים התורניים שנשלחו אלינו לשם זכייה בפרסי המשרד, מצאה ועדת הבוחנים את עבודתך ראויה לקבלת פרס. הפרס יימסר לזוכים בטקס חגיגי אליו יוזמנו".

מאוחר יותר נשלחה לזוכה הנ"ל הזמנה לטקס הענקת הפרסים בהיכל שלמה בירושלים. זוכה הפרס הנ"ל לא יכול היה, מסיבות אישיות, לבוא לטקס קבלת הפרס.

מאז פנה מר פרידמן למשרד הדתות בשלושה מכת-בים וביקש להעביר אליו את הפרס. אף אחד ממכתבים אלה לא נענה.

בשתי שיחות בעל פה שקיימו הזוכה ואביו עם מר יערי, חשב המשרד, אמר להם מר יערי כי בשל הוויכוח בין רבני המפד"ל לבין רבנים אחרים על כיבודו או החרמתו של היכל שלמה, הרי "מי שלא רוצה לבוא להיכל שלמה, אינו ראוי לפרס". פורמלית הסתמך מר יערי על הודעת ההזמנה להגשת עבודות לשם קבלת הפרס, שאחד מסעיפיה אומר כי מי שלא יבוא לקבל את הפרס בהיכל שלמה, זכיותו בפרס תבוטל.

הענקת פרס זה מתקיימת שנים רבות, אך רק מן העת שחלוקתו נעשית בהיכל שלמה, המוחרם על-ידי רבנים שאינם מזדהים עם המפד"ל, הוכנס סעיף זה של התנאות הפרס בהופעה בהיכל.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מה הם הנימוקים להתנאות קבלת הפרס בהופעה אישית בהיכל שלמה?
2. מה הסיבות להכנסת משרד ממשלתי במחלוקת מפלגתית בין רבני המפד"ל לרבנים אחרים?
3. מה הם הצעדים שנקוט משרד הדתות עתה לביטול תנאי זה?
4. מה הן הסיבות המהותיות לאי-מתן דמי הפרס, בו זכה מר פרידמן על עבודתו התורנית?
5. אילו צעדים ינקוט השר כדי שהזוכה יקבל מיד את דמי הפרס, שוועדת בוחנים מטעם משרד ממשלתי מצאה אותו ראוי לו?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:
לא קיימת שום מחלוקת מפלגתית בעניין "היכל שלמה". הרבנים המחזיקים את "היכל שלמה", אם יש כאלה, עושים זאת מכיוון שבבניין זה שוכנים משרדי הרבנות הראשית, והם מבקשים בדרך זו להביע את אי-הכרתם במוסדות הרבנות בפרט והמדינה בכלל, משרד הדתות עומד על משמר כבודם של הרבנות הראשית

שאלתי היא: באילו אמצעים חושב השר לנקוט כדי שמלון, שמתבחו כשר, יקבל תעודת הכשר?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

אני מתקשה לדעת מה חידש השואל בשאלה הנוספת. בתשובתי יש תשובה גם לשאלה הנוספת. אינני יודע לאיזה "דיעות אחרונות" מתכוון השואל, עם מר-כאות או בלי מרכאות. שאלה נוספת צריכה לחדש משהו. אם חוזרים על השאלה המקורית, אין לדבר סוף.

5. הפסקת החפירות הארכיאולוגיות ליד הר הבית

חבר-הכנסת ר. ארזי שאל את שר הדתות ביום כ"ח בחשוון תשכ"ט (19 בנובמבר 1968):

כפי שנתפרסם, הודיע הפרופ' בנימין מזר, העומד בראש המשלחת הארכיאולוגית החופרת ליד חומות הר הבית, לוועדת השרים לענייני המקומות הקדושים, כי משלחתו לא תעמיק לחפור סמוך לחומות.

אבקש את כבוד השר להשיב:

1. האם נכונה הידיעה, בעיקרה או בחלקה?
2. אם כן — מה הם המניעים שגרמו להודעתו הנ"ל של הפרופ' מזר?
3. האם דנה ועדת השרים לענייני המקומות הקדושים בהודעה הנ"ל?
4. אם כן — מהי ההחלטה שנתקבלה בנושא זה?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

1. הידיעה נכונה.
2. דו"ח המכון הסטטי של הטכניון קובע שהעמקה נוספת עלולה לסכן את יציבותו של הכותל הדרומי.
3. כן.
4. הוסכם על הפסקת החפירות הארכיאולוגיות בסמוך לכותל הדרומי והמערבי, והוחלט להטיל על ועדת מומחים לבדוק ולתכנן את העבודות לאבטחת היציבות של הכותל הדרומי והמערבי וגם לפקח עליהן.

6. מינוי שלושה רבני שכונות בירושלים

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הדתות ביום כ"ח בחשוון תשכ"ט (19 בנובמבר 1968):

כפי שהתפרסם בעתון "הארץ" מיום 14 בנובמבר 1968, המועצה הדתית בירושלים מינתה לאחרונה שלושה רבני שכונות. לטענת דובר העיריה, המינויים הם מעל לתקן הרבנים הפועלים בעיר והם נעשו ללא ידיעתה של מועצת העיר וללא אישורה.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם המינויים של שלושת הרבנים על-ידי המועצה הדתית בירושלים נעשו בהתאם לנוהלים המקובלים?
2. אם לא — מה חושב כבוד השר לעשות לתיקון המעוות?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

תקנות מינויים לרבנים קיימות רק לגבי בחירת רבני עיר. מינויים של רבנים שכונתיים נעשה על-ידי המועצה הדתית.

ה"ר ק. לוז :

שאלה נוספת לחברת-הכנסת הקטין.

רות הקטין (מפלגת העבודה הישראלית) :

מהו מקסימום הזמן שצריכה לתבוע הפרוצדורה הזאת? עד כמה שהדבר ידוע לי — פעמים זה נמשך שנה, שנה וחצי, שנתיים, עד שאנשים מתייאשים ועוזבים את הארץ.

שר-הדתות ז. ורהפטיג :

אם את יודעת — למה את שואלת? אין זו שאלה.

רות הקטין (מפלגת העבודה הישראלית) :

אני שואלת מהו מקסימום הזמן של הפרוצדורה, ואני טוענת משהו. אני טוענת...

ה"ר ק. לוז :

אין פה מקום לטענות. יש פה מקום לשאלה נוספת.

רות הקטין (מפלגת העבודה הישראלית) :

הטענות בשאלתה.

שר-הדתות ז. ורהפטיג :

קיימת תקנה בתקנות הגיור של בית-הדין הרבני, ולפיה בקשה לגיור בדרך כלל צריכה לחכות ולמי שמגיש בקשה צריך לתת זמן של שנה לנסיון, כדי לראות אם זו באמת בקשה רצינית. תוך כדי השנה ילמד ענייני יהדות, וידע אם באמת החליט או לא החליט. אבל יש הכרה בכך שלגבי נישואי תערובת אין צורך לחכות שנה, אלא רשאי בית-הדין לדון מיד. ומכיוון שהיו מקרים שמזכירי בית-הדין פירשו את התקנה שלא כהוגן, וחשבו שאותו כלל של שנה חל על כל מקרה, או שהם זכאים לעכב את הבקשה — לכן ניתנה הוראה בחוזר הזה של מנהל בתי-הדין, שהמזכיר אינו רשאי לעכב אף יום אחד כש-באה בקשה לגיור בקשר עם נישואי תערובת, וצריך להביא זאת מיד לפני בית-הדין. כמה זמן זה נמשך אצל בית-הדין לברר ולהחליט החלטתו — בדרך כלל לא זמן רב; או שמחליט לחיוב, אבל לשלילה, אבל אין זה עניין של זמן רב אלא זמן קצר.

10. מצבם הכספי של מפעלי א. אילין בחיפה

חברת-הכנסת ד. לוי שאל את שר האוצר ביום כ"א בחשוון תשכ"ט (12 בנובמבר 1968) :

לאחרונה מתפרסמות ידיעות סותרות על עתיד מפעלי א. אילין בחיפה.

אודה לכבוד השר אם ישיביני :

א. מהו מצבם הכספי של מפעלים אלה?

ב. אם ייסגרו המפעלים, כיצד תובטח פרנסתם של 400 העובדים?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין :

א. לא ידוע לנו מצבם הכספי המדויק של מפעלי

א. אילין בחיפה.

ב. לפי מיטב ידיעתנו, טרם הוחלט על סגירת מפעלי א. אילין, ומתנהל דיון בין השרים והמשרדים הנוגעים בדבר על עתיד המפעלים, ובהכרח גם על עתיד הפועלים.

ומדינת ישראל, ולכן לא יוכל להתעלם מכוונתם של הפוגעים במוסדותיה הממלכתיים של המדינה.

לגופו של עניין: בהודעה בעתונות, כפי שמזכיר השואל הנכבד, מצויין בבירור כי "זוכה שלא יופיע לקבלת הפרס בטקס — ללא סיבה מספקת — ייראה כאילו ויתר על הפרס". בשיחה בעל-פה הודה מר פרידמן כי לא בא לטקס בגלל דעת הרבנים האוסרים, וזאת לאחר שבמכתבו ציין סיבות אחרות.

אני מכבד כל אדם על דעותיו והשקפותיו, אולם איני מוכן לכבד את מי שטוען לעקרונות ומוכן לוותר עליהם לשם קבלת פרס כספי.

8. תלונה על אי-נקיון בקרבת יד אבשלום

חברת-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הדתות ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968) :

בהעתק של מכתב, שהופנה אלי על-ידי אזרח ירושלים, נמסר על מעשה מביש של תושב ערבי בסמוך ליד אבשלום, מעשה שיש בו כדי לפגוע בייחודו של המקום וברגשות הדתיים, הלאומיים והאסתטיים של המבקרים.

אבקש את כבוד השר להשיבני :

מה האמצעים הננקטים כדי לשמור על אתרים היסטוריים ודתיים שבפיקוח משרד הדתות מפני פגיעה במעמדם ובייחודם, ומה נעשה כדי לשמור על נקיון סביבתם של אתרים אלה?

שר-הדתות ז. ורהפטיג :

למשרד הדתות לא הגיעה כל תלונה על חוסר נקיון בקרבת יד אבשלום.

לשם שמירה על אתרים קדושים, הנמצאים בפיקוחו של משרד הדתות, נמצאים במקומות אלו, רבבות יד אבשלום, שומרים מיוחדים המקבלים משכורתם ממשרד הדתות והחייבים לשמור על הסדרים והנקיון במקום. ביקורות, הנערכות על-ידי אנשי המשרד לעתים קרובות באתרים השונים, מגלות כי הנקיון והסדר נשמרים בדרך כלל כראוי.

9. טיפול בבקשות לגיור במקרים של נישואי תערובת

חברת-הכנסת ר. הקטין שאלה את שר הדתות ביום ו' בכסלו תשכ"ט (11 בדצמבר 1968) :

הגיעו אלי ידיעות שבין המשפחות בקרב העולים המגיעים מארצות הרווחה יש נישואי תערובת, שבהם הלא-יהודים מוכנים להתגייר, אך כאשר הם פונים למוסדות המבצעים את הגיור, הם נתקלים בקשיים ובפרוצדורה ארוכה ומסורבלת — דבר שלא פעם מרתיע את הנוקד להתגייר.

אי לכך, אבקש את כבוד השר להשיבני :

באילו אמצעים בדעו לאחוז על מנת להקל על בן משפחה, הרוצה להתגייר, על ידי זה שיקוצר התהליך ותוקל הפרוצדורה?

שר-הדתות ז. ורהפטיג :

מנהל בתי-הדין הרבניים פנה ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968) אל מזכירי בתי-הדין והורה להם שבקשות גיור של בני משפחות מעורבות יובאו מיד לפני בית-הדין ללא השהיות.

לפי המצב הקיים, תנאי הזכויות למענק התייקרות הם חמורים ומצמצמים עד מאוד את מספר הפנסיונרים הזכאים למענק.

אודה לכבוד השר אם ישיבני :

1. מה מספר הפנסיונרים המקבלים כיום מענק התייקרות ומה משקלם (האחוז) בכלל הפנסיונרים ?
2. האם בדת משרד האוצר להרחיב את המסגרת של הפנסיונרים הזכאים למענק התייקרות ?
3. האם מוכן כבוד השר להיענות לדרישה לבדוק שנית את שאלת מענק ההתייקרות של הפנסיונרים תוך שיתוף נציגי ההסתדרות ?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין :

1. מספר התביעות למענק התייקרות לפנסיונרים, שהתקבלו עד היום מן המעבידים והקרנות במוסד לביטוח לאומי, מסתכם ב-3,000 בקירוב.
- מספר זה מכסה בצורה מלאה את התביעות שהגישו קרנות הפנסיה ההסתדרותיות, שמספרן מגיע ל-2,600 בקירוב. משקלם של הפנסיונרים בקרנות אלה, הנהנים ממענק ההתייקרות, בכלל הפנסיונרים של הקרנות הנ"ל עולה על 20%.
- 2-3. מסגרת הפנסיונרים הזכאים למענק ההתייקרות נקבעת בין הממשלה וההסתדרות בחודש מארס 1968, על בסיס ההסכם בנושא זה לגבי העובדים השכירים במדינה. מאחר שלא חלו שינויים בהסכמים, המהווים בסיס להסדר הנוכחי, איני סבור שיש מקום לבדיקתו מחדש.

14. השתתפותם של בנקים מסחריים במילוה הבטחון חבר-הכנסת ש. רוזן שאל את שר האוצר ביום ל' בחשוון תשכ"ט (21 בנובמבר 1968):
בעתון "הארץ" התפרסמה ידיעה, כי "כעשרה בנקים מסחריים עדיין לא העבירו מילוה בטחון למועצה הציבורית למען המילוה".
אודה לכבוד השר אם ישיבני :
א. האם הידיעה נכונה ?
ב. בכמה מפרגים הבנקים הנ"ל אחרי התשלומים שהוטלו עליהם ?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין :

- א-ב. הידיעה אינה נכונה.
- באופן כללי הבנקים אינם מפרגים. עד כה שולם, בערך, סכום של 68 מיליון לירות, כלומר עברו שבעה חודשים ושולמו שני שלישים מן הסכום שצריך להיכנס. מכאן שהבנקים עמדו בתשלומיהם. נכון הדבר שבנק אחד, שהיה אמור להכניס 2 מיליון לירות, עדיין לא השתתף במילוה בסכום כלשהו.

15. גידול הגרעון המסחרי

- חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר האוצר ביום ד' בכסלו תשכ"ט (25 בנובמבר 1968):
לאור הידיעות, שהיבוא נטו עלה בעשרת החודשים של השנה ב-41%, בעוד שהיצוא נטו גדל ב-20% בלבד, ולאור העובדה שהגרעון המסחרי גדל באותה תקופה, לעומת אשתקד, ב-88%, אבקש את כבוד השר להשיבני :

11. כושר היצוא של סחורות ישראליות

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר האוצר ביום כ"ז בחשוון תשכ"ט (18 בנובמבר 1968):

בראיון עם כתב יומן השבוע, ב"קול ישראל", שש-דר ביום 10 בנובמבר 1968, מסר שר המסחר והתעשייה כי יכולת הקליטה של סחורות ישראליות בשוקי חוץ עולה על יכולתנו לייצר אותן.

אבקש את כבוד השר להשיבני :

מה הן המגבלות של המשק הישראלי המונעות ייצור ליצוא בכמות שיש באפשרותנו למכור בארצות-חוץ ?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין :

מרבית סחורות היצוא שלנו מהוות אחוז קטן בסחר העולמי באותן סחורות. מכאן שמרגע שהוכחנו יכולתנו לעמוד בדרישות המחיר והאיכות המקובלים בשוק הבין-לאומי, הרי הוא מסוגל לקלוט כמויות כמעט בלתי-מוגבלות של סחורות אלה, במונחים של כושר הייצור המוגבל שלנו.

במידה שהמזמינים הם יבואנים גדולים או שרשרות חנויות כל-יב ענקיות, נוצר לעתים קרובות מצב, שהיצרנים שלנו, שהם קטנים, אינם מסוגלים לספק את ההזמנות בגלל גודלן.

בעיה זו מתדיפה בעת גאות כלכלית, המלווה גילויים של חוסר כוח-אדם מקצועי, וגידול רב בביקוש המקומי לצריכה ולהשקעות, כי הביקוש המקומי משמש גורם מתחרה על אותן סחורות יצוא הנסחרות גם בשוק המקומי, ושכושר ייצורן מוגבל בטווח הקצר.

12. כספי קופות הגמל

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר האוצר ביום כ"ט בחשוון תשכ"ט (20 בנובמבר 1968):

אבקש מכבוד השר להשיבני :

1. כמה כסף מצוי היום בקופות הגמל השונות במדינה ?
2. כיצד מושקע כסף זה — הואילה נא לפרט ?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין :

1. סך כל ההון של קופות הגמל היה בסוף יוני 1968 2.462 מיליון לירות.
2. 1.930 מיליון לירות בניירות-ערך מוכרים, רובם המכריע איגרות חוב צמודות למדד המחירים לצרכן ; 238 מיליון לירות בהלוואות לחברים ; 157 מיליון לירות — השקעות שונות, בכלל זה גיירות-ערך בלתי-מוכרים ; 67 מיליון לירות השקעות במקרקעין ; 70 מיליון לירות הם חובות מעבידים.

13. פנסיונרים הזכאים למענק ההתייקרות

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר האוצר ביום ל' בחשוון תשכ"ט (21 בנובמבר 1968):

בעתון "דבר" מיום 8 בנובמבר 1968 נמסר כי יושב-ראש המחלקה לפנסיה בוועד הפועל של ההסתדרות הכללית פנה אל שר האוצר בדרישה לבדוק שנית את התנאים שנקבעו לגבי זכות הפנסיונרים למענק התייקרות.

אודה לשך אם ישיבני:

1. מה האמת - האם בנק ארץ ישראל-בריטניה העביר או לא העביר את חלקו במלווה הבטחון?
2. מה סך התחייבות הבנקים למלווה הבטחון?
3. כמה הועבר עד כה לאוצר?
4. מה גורל יתרת ההתחייבויות?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. בנק ארץ ישראל-בריטניה טרם שילם סכום פלשהו לפרעון חלקו במלווה שנותנים הבנקים לממשלה על-ידי קניית מלווה הבטחון בסך 100 מיליון ל"י.
2. 100 מיליון ל"י.
3. כ-68 מיליון ל"י.
4. ההתחייבויות משלימות את הסכום ל-100 מיליון ל"י, שישולמו במועדן זולת אם לא ישלם הבנק הנוכח את התחייבויותיו. במקרה כזה יחסרו 2 מיליון ל"י לסכום הכולל של 100 מיליון ל"י.

19. ידיעה על עיכוב תרכיבי החיסון מפני שפעת בבית המכס

חבר הכנסת ד. לוי שאל את שר האוצר ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968):

לאחרונה הוזהר הציבור ממגיפת שפעת העשויה לפקד את הארץ. לצורך זה הובטח לנוקמים ביותר חיסון מפני שפעת.

מתברר ש-39 אלף מנות חיסון מפני שפעת, שהגיעו בדרך האוויר ארצה, עוכבו על-ידי שלטונות המכס. אודה לכבוד השר אם ישיבני:

- א. הנכונה הידיעה דלעיל?
- ב. האם קיימים הסדרים מיוחדים לשיחרור מיידי של תרופות ממכס כדי שלא תיפגע בריאות הציבור?
- ג. אם לא - מדוע?
- ד. מה יש בדעתך לעשות למניעת הישנות מקרים כגון אלה?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

- א. הידיעה אינה נכונה.
- ב. קיימים הסדרים בדוקים ויעילים לשיחרור מיידי של תרופות. לרוב, כמו גם במקרה הנדון, התרופות פטורות ממסים ואין אפוא כל סיבה לעיכוב שיחרורן.
- ג-ד. ראה תשובתי לשאלה ב'.

20. זכיון לאספקת מזון לעובדי מפעל הפקת הנפט באבנר-רודס

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר האוצר ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968):

נמסר לי כי חברת הנפט הלאומית מסרה באבנר-רודס זכיון לקבלן פרטי, המספק ארוחות לעובדים המקומיים בשדות הנפט תמורת תשלום של 4 ל"י, בערך, לעובד ליום.

במקום מועסקים בדוים רבים, וכפי שנמסר לי, רמת האוכל גרועה ביותר ונופלת במידה רבה משווי הסך של 4 ל"י.

הנני מבקש לדעת:

1. מה הסיבות להחמרה רצינית זו?

2. אילו צעדים נקטה הממשלה כדי לעכב את התהליך?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

ראה נא התשובה שהשיב שר המסחר והתעשייה ביום 2 בדצמבר 1968 על שאלתה של חבר הכנסת שטרן באותו נושא.

16. ידיעה על הוראת ממשלת צרפת לבעלי-הון צרפתיים לא להשתתף במימון צינור הנפט אילת-אשדוד

חבר הכנסת ש. תמיר שאל את שר האוצר ביום ד' בכסלו תשכ"ט (25 בנובמבר 1968):

ממשלת צרפת הורתה לבעלי-הון צרפתיים לא להשתתף במימון צינור הנפט החדש אילת-אשדוד, כך מוסר "מעריב" מיום 11 בנובמבר 1968, בצטטו את עיתוני קהיר.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן, האם נעשו פעולות למניעתו של חרם זה?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

ראה נא התשובה שהשיבתי ביום 27 בנובמבר 1968 על שאלתה של חבר הכנסת דניאל לוי באותו נושא.

17. השפעת משבר הפרנק הצרפתי על הכלכלה הישראלית

חבר הכנסת ד. לוי שאל את שר האוצר ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968):

נוכח המשבר הפוקד את הפרנק הצרפתי קיימת סכנה לפגיעה במערכת המוניטרית הבין-לאומית.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

א. האם השפיע משבר הפרנק על הכלכלה הישראלית?

ב. אם כן - כיצד?

ג. אילו צעדים נוקט משרד האוצר לשמירת יציבות המטבע?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

א-ב. לא.

ג. הממשלה עוקבת בערנות אחרי ההתפתחויות בשוקי המטבע הבין-לאומיים. בשיתוף-פעולה עם בנק ישראל אנו נוקטים כל הצעדים הנחוצים כדי למנוע פגיעה במטבע ובמשק הישראלי, במקרה של פיתוח בארצות שאנו מקיימים עמן יחסים כלכליים.

18. התחייבויות של הבנקים, ובפרט של בנק ארץ ישראל-בריטניה, למלווה בטחון

חבר הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר האוצר ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968):

בעתון "הארץ" מיום 20 בנובמבר 1968, נמסר, בהסתמך על מקורות ממשלתיים, כי בנק ארץ ישראל-בריטניה לא עמד עד כה בהתחייבויותיו להעביר לאוצר 2 מיליון לירות כחלקו במלווה הבטחון, ואילו הבנק מכחיש בתוקף טענה זו.

23. הפקת נפט בישראל

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר האוצר ביום י"א בכסלו תשכ"ט (2 בדצמבר 1968):

בעקבות הידיעה על ירידה בהכנסות חברת "לפידות" ממכירת נפט, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה כמות הנפט המופקת כיום בישראל?
2. איזה אחוז ממנו משמש לתצרוכת מקומית?
3. איזה אחוז מכמות הנפט הישראלי, הנמכר בחוץ-לארץ, מוזקק בארץ?
4. אילו כמויות נפט, שאינן מופקות בישראל, מוזקקות בישראל?
5. מה מחיר הפקת טון נפט בישראל?
6. מה המחיר המקביל בארצות אחרות?
7. מה שיעור ההוצאה שמוציאות על חיפושי נפט כל חברות הנפט המחפשות נפט בישראל?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. כמות הנפט, שתופק במשך שנת 1968, תהיה בערך 120,000 טון (אינני כולל במספר זה את כמות הגז המופקת בישראל).

2-3. כל הכמות משמשת לתצרוכת מקומית.

4. בערך 5 מיליון טון.

5. לפי הדין-וחשבון של חברת "לפידות", הוצאות הפקת הנפט בחלץ לשנת 1967/68 היו כ-17 ל"י לטון מטר.

6. מספרים ייצוגיים להוצאות הפקת נפט בקנדה ובארצות-הברית הם 25-45 סנט לחבית נפט גלמי, היינו בין 6.5-12 ל"י בערך לטון.

7. כ-12-15 מיליון ל"י בערך.

24. נוסח ההודעה ב"קול ישראל"

על מילווה הבטחון בשנה הבאה

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר האוצר ביום י"ט בכסלו תשכ"ט (10 בדצמבר 1968):

"מילווה הבטחון יהיה גם בשנה הבאה מילווה מרצון" — דבר זה חרע שר האוצר לאחר שנועץ בעניין עם מזכירות הוועדה הכלכלית של מפלגת העבודה, — כך מסרו קרייני "קול ישראל" בחדשות ביום 3 בדצמבר 1968, והדברים נתפרסמו למחרת בעתונות.

בקשר לני"ל אודה לשר האוצר אם ישיבני:

1. האם הידיעה נכונה?
2. מדוע ניתן פירסום לידיעה כאילו ההכרעה בשא-ל המילווה היא מעניינה של מפלגה?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. כידוע לשואל, החליטה אתמול הממשלה שמיל-ווה הבטחון יהיה גם להבא מילווה מרצון.
2. בידיעה נאמר ששר האוצר התייעץ עם מפלגתו. אין כל סיבה להסתיר דבר זה, שהוא לגיטימי. לא נאמר שהמפלגה הכריעה, וכידוע לשואל הנכבד, הממשלה היא שהכריעה בסוגיה זו. בשאלה זו התנהל בירור, כך נדמה לי, גם במפלגתו של השואל.

1. האם נערכה במקום אי-פעם ביקורת על טיב האוכל, ואם נערכה — מה היו הממצאים?
2. האם הקבלן הגדון זכה בזכויו על סמך מכרז?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. ראשית, רצוננו לתקן טעות: אין המדובר בחב-רת הנפט הלאומית כי אם בחברה ממשלתית מיוחדת שהוקמה לצורך הפקת הנפט בסיני.

החברה מקיימת באופן שוטף ביקורת על טיב המזון ונראה לה שהוא סביר בכלל, ובהתחשב במחיר ובקשיים הנובעים מן המקום הגיאוגרפי בפרט.

2. הקבלן המספק כיום את המזון היה היחיד שהיה מוכן מיד לאחר המלחמה לדרת ולהתיישב באבו-רדס. עתה, שעברה למעלה משנה מאז החילונו בפעילות באבו-רדס, שוקלת החברה הוצאת מכרז פתוח להספקת המזון לעובדים במקום.

21. אמצעים למניעת פגיעה במשק הישראלי עקב

המשבר הכספי בצרפת ובאנגליה

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר האוצר ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968):

לאור המשבר בפרנק הצרפתי, ובמשק הבריטי, אבקש את כבוד השר להשיבני:

אילו צעדים נוקט משרד האוצר כדי למנוע פגיעה במשק הישראלי כתוצאה מכך?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

ראה נא התשובה שהשיבותי היום על שאילתה של חבר-הכנסת דניאל לוי באותו נושא.

22. השפעת המשבר המוניטרי בצרפת על

המשק הישראלי

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר האוצר ביום י"א בכסלו תשכ"ט (2 בדצמבר 1968):

1. האם ניווקה ישראל בצורה כלשהי מן המשבר המוניטרי האחרון בצרפת?

2. אם ניווקה — מה היו הנזקים?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

ראה נא התשובה שהשיבותי היום על שאילתה של חבר-הכנסת דניאל לוי באותו נושא.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד סגן השר, האם הממשלה פועלת על-פי הנחה שפחות הפרנק, המארק, או הלירה-שטרלינג צריך להש-פיע על המטבע הישראלי?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

לשאלה זו אין תשובה. אפשר לשאול בצורה ברורה, אבל אין להשיב בצורה ברורה כל-כך. ברור שהאפשרויות הן בלתי-מוגבלות, כך שגם התגובות שלנו הן שונות, בהתאם להתפתחויות. אנחנו עוקבים מקרוב אחרי ההת-פתחויות. קשה לי לומר מה תהיה תגובתנו לגבי כל ההתפתחות — זה תלוי בשיעורים, במטבע שיופחת ובהש-פעה על המטבעות האחרים — כך שאין לי תשובה ברורה מה תהיה עמדתנו לגבי כל מקרה של פחות.

— דברי ברכה של יושב-ראש הכנסת למשלחת הפרלמנט והסינט של מאלאגאש (לז);
שאלות ותשובות (לז), ארזי, דליק, שטרן) —

ה. דברי ברכה של יושב-ראש הכנסת למשלחת הפרלמנט והסינט של מאלאגאש

הי"ר ק. לז:

לפני שנמשיך בשאלות ותשובות, רצוני לברך את משלחת הפרלמנט והסינט של מאלאגאש.

חברי הכנסת. יש לי הכבוד לקדם בברכה בישיבת הכנסת את משלחת הפרלמנט והסינט של מאלאגאש, חברי בית-הנבחרים: מר ראטאמיק ומר רואונארבל, וחבר הסינט — מר לאזאנצו איגנס-לואיס.

האי מדגסקר הוא האי הרביעי בגדלו בעולם. שטחו גדול מצרפת, גרמניה ובלגיה גם יחד.

במשך עשר שנות עצמאותה גיבשה הרפובליקה המאלאגאשית משטר דמוקרטי המושתת על שני בתים, בית-נבחרים וסינט. בראש המדינה עומד נשיא נבחר בבחירות ישירות על-ידי העם, המרכז בידי גם סמכויות של ראש הממשלה.

מאז העצמאות של מאלאגאש התגבשו בינה למדינת ישראל יחסי ידידות.

האופי המובהק של משטר דמוקרטי בשתי המדי-

נות, הקירבה הרעיונית בניהול יחסי חוץ, שיתוף-פעולה המדיני והכלכלי, סייעו ליתר התקרבות וידידות. בזירה הבין-לאומית זכינו לתמיכה מלאה של ממשלת מאלא-גאש, ואנו מודים על כך לנשיא הדגול מר צידן, לממשלה ולפרלמנט של מאלאגאש.

אישים רמי-מעלה של מאלאגאש ביקרו אצלנו: כבוד הנשיא, יושב-ראש של שני בתי הפרלמנט, וכן שרי הפנים, האוצר, התחבורה, החינוך והעבודות הציבוריות. מאישי ישראל ביקרו במאלאגאש: הגב' מאיר בתפ-

קידה כשרת החוץ, ולפני שנתיים, בערך, ראש הממשלה מר לוי אשכול. כן ביקרה במאלאגאש משלחת מסחרית שלנו, נחתם חוזה מסחרי וסוכמה תכנית יצוא ויבוא.

אנו תקווה שביקורה של המשלחת הנכבדה יגביר את יחסי הידידות ויסייע ליתר הדיוק של שיתוף-הפעולה. באמצעות המשלחת אנו משגרים דרישת שלום ואיחולים טובים לכבוד הנשיא, לממשלה, לפרלמנט ולעם של מאלאגאש.

1. שאלות ותשובות

משרדנו, עורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בכל שנה מפקד תלמידים וכיתות, המסתיים בדרך כלל בינואר. אין איפוא בידנו עתה מספרים לשאלה מספר 2.

3. כאמור בתשובתי לשאלה 1, מקיים המשרד את המוסכם בדבר תקן מירבי של תלמידים בכיתה.

2. עמדת משרד החינוך והתרבות כלפי ההסתה המתנהלת בקרב התלמידים ביהודה ובשומרון

חבר-הכנסת מ. ח. שטרן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ח' בחשוון תשכ"ט (30 באוקטובר 1968):

מפעם לפעם מתקיימות או מתארגנות הפגנות של תלמידות ותלמידים קטינים באזורים החדשים בשומרון וביהודה, על רקע של הסתה פוליטית נגד השלטון. בהפגנות אלו יש משום נזק לנוער מבחינה חינוכית, הן על-ידי הפרעות חוזרות ונשנות בתהליך הסדיר של הלימודים והן על-ידי הפיכתו של הנוער לאובייקט ולאמצעי של הסתה פוליטית.

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם משרד החינוך אחראי לחינוכו התקין של הנוער הזה, לרבות השמירה על בריאות הנפש של ילדים בגיל צעיר מפני הרעלה על-ידי הסתה פוליטית?
2. מה הדרכים שמשרד החינוך אומר ללכת בהן כדי להגן על ילדי בית-ספר מפני ניצולם לרעה וכדי להבטיח המשכיות תקינה של סדרי הלימודים?

סגן שר החינוך והתרבות א. דילן:

1. אנשי משרד החינוך והתרבות פועלים כקציני מטה במפקדות הממשל הצבאי, ומטרתם לקיים את רש-תות החינוך כפי שהיו בשטח בשנות הלימודים תשכ"ז — 1966/67.

במסגרת פעולתו של משרדנו בשטחים, הושמטו

הי"ר ק. לז:

אנו חוזרים לסעיף שאלות ותשובות.

1. מספר התלמידים בכיתות בבתי-הספר היסודיים

חבר-הכנסת ר. ארזי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' בחשוון תשכ"ט (24 באוקטובר 1968):

אבקש את כבוד השר להשיב לי:

1. מה מספר הכיתות בבתי-הספר היסודיים שהיו מאוכלסות מעל לתקן המוסכם בשנת הלימודים תשכ"ח?
2. מה מספר הכיתות בבתי-הספר היסודיים המ-אוכלסות מעל לתקן המוסכם בשנת הלימודים הנוכחית?
3. מה בדיעת משרד החינוך והתרבות לעשות לשם קיום התקן המוסכם?

סגן שר החינוך והתרבות א. דילן:

1. מספר התלמידים המירבי המוסכם, בכיתה רגילה של בית-ספר יסודי (למעט כיתה לחינוך מיוחד) בתשכ"ח, היה 42. לפי דין-וחשבון על התלמידים מחודש חשוון תשכ"ח היו רק 172 כיתות המאוכלסות מעל ל-42 תלמידים בבתי-הספר היסודיים הרשמיים בארץ (המהוות 1.4% מכלל הכיתות בארץ, שמספרן כ-11,700). הסיבות לקיום הכיתות המאוכלסות מעל לתקן, למרות כל המאמצים, הן בין היתר: (א) אי-חלוקת כיתות מחמת חוסר חדרי לימוד; (ב) קליטת ילדי עולים לאחר התחלת שנת הלימודים; (ג) אי-העברת עודף התלמידים לבתי-ספר סמוכים, מטעמים שונים.

יש להביא בחשבון שתמיד יישאר מספר מצומצם של כיתות, שמספר תלמידיהן יעלה באחד או שניים מעל לגורמה, כשם שקיימות למעלה מעשרת אלפים כיתות שהן מתחת לגורמה.

2. התקן המירבי של תלמידים בכיתה בשנת הלימודים תשכ"ט הוא 41. לפי ההוראות הקבועות של

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

האחריות לבניית מוסדות חינוך חלה על הרשויות המקומיות.

1. בתחילת שנת הלימודים תשכ"ט היו בבית הספר 18 כיתות, אבל 15 חדרי לימוד. חסרו איפוא 3 חדרי לימוד.

2. כן.

כסידור זמני רכשה עיריית בני-ברק מבנה ומשפצת אותו לחדרי לימוד. כסידור סופי תבנה העירייה 5 חדרי לימוד. התכנית כבר אושרה על-ידי משרדנו, ומשרד מהנדס עיריית בני-ברק מכין עתה מיפרטים לפירסום המכרז בדבר ביצוע הבנייה הנ"ל.

3. כיום אין בבני-ברק משמרת שנייה. אולם גידול אוכלוסייתה של בני-ברק יזייב את העירייה בבניית חדרי לימוד כדי למנוע בעתיד לימודים במשמרת שנייה.

5. חוסר כיתות לימוד בבית הספר הממלכתי-דתי "מקור חיים" בבני-ברק

חברת הכנסת א. חביבי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ' בחשוון תשכ"ט (11 בנובמבר 1968):

600 תלמידי בית-הספר הממלכתי-דתי "מקור חיים" בבני-ברק סובלים עתה ממחסור חמור בכיתות לימוד. כל ההבטחות לבנות כיתות נוספות לא קוימו. חלק מן התלמידים לומדים בבתים ברחבי המקלט.

הגני לשאול את כבוד השר:

1. כמה כיתות חסרות בבית-הספר הנזכר?
2. הייבנו הכיתות החסרות?
3. אם כן, מתי?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

זה עתה השיבתי בעניין זה על שאלתה של חברת הכנסת ירד.

6. ספרי הלימוד לאנגלית שהכינה אוניברסיטת תל-אביב

חברת הכנסת ר. צברי שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ" בחשוון תשכ"ט (11 בנובמבר 1968):

בכתבה, שהתפרסמה ב"מעריב" מיום 11 בנובמבר 1968, נאמר, כי מערכת ספרי הלימוד החדשים באנגלית לשתי הכיתות הראשונות של בית-הספר התיכון במבנה הישן שלו, אשר עליה ממליץ משרד החינוך והתרבות, תעלה כ-70 ל"י מחיר העבודה הרבה מן המחירים המקובלים עד עתה. באותה כתבה גם נאמר כי ספרים אלה נכתבו על סמך מענקים מקרן אמריקנית ובתמיכת משרד החינוך; כי קיימת מחלוקת על רמתם של הספרים הללו; וכי מחיר הספרים נקבע על-ידי מפעל השיכ-פול של אוניברסיטת תל-אביב.

אי לכך, אבקש לשאול את כבוד השר:

1. האם עובדות אלו נכונות?
2. האם קיימת ועדה לבדיקת רמתם של ספרים אלה?
3. אם לא — מה חושב כבוד השר לעשות כדי שרמת הספרים תעמוד בדריגה נאותה?
4. מדוע נקבע מחיר כה גבוה לספרים אלה?

מספרי הלימוד קטעי שטנה והסתה נגד העם היהודי ומדינת ישראל.

2. מניעת הסתה בזמן הלימודים איננה מאחריותו של משרד החינוך בלבד.

מכל מקום, אין בכוונתנו לכפות על התלמידים לקיים לימודים תקינים בבתי-הספר.

3. טיפוח ההזדהות עם התפוצות בקרב הנוער

חברת הכנסת ט. סנהדראי שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ' בחשוון תשכ"ט (11 בנובמבר 1968):

בפגישה עם עתונאים בתל-אביב אמר כבוד השר שיש צורך בטיפוח ההזדהות עם התפוצות בקרב הנוער. אין ספק שדבר זה עשוי בסופו של דבר גם לקדם את הקליטה בארץ.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

א. האם הוצעו דרכים לטפח את ההזדהות עם התפוצות?

ב. אם כן, באילו דרכים הולכים כדי לגשר בין היהדות בארץ ובתפוצות?

ג. מה הן התכניות להמשך הפעולות בתחום זה?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

א. בתכניות הלימודים בספרות, בגיאוגרפיה ובהיסטוריה, וכן בספרי הלימוד למקצועות אלה, משולבים פרקים על היהודים בתפוצות, בעבר ובהווה, מצבם המדיני והחברתי, מעמדם הכלכלי והתרבותי וכיוצא בו.

ב. החל משנת תש"ך הוציא משרד החינוך חומר הדרכה למורים וחוברות לתלמידים על הנושאים הקשורים ביהדות התפוצות ועל הקשר בינה ובין ישראל, כגון סופרים יהודים מבריטניה, מצרפת ומאמריקה הלטינית מספרים, יום יהדות צרפת, יהדות בריית-המועצות ועם אחד (במלחמת ששת הימים). כן מכינים כמעט מדי שנה בשנה חומר ליום הזכרון לשואה ולגבורה.

ג. נמצאת בהכנה חוברת הדרכה למורים על הנושא: הדיקור הקשר עם ילדי הגולה.

4. חוסר חדרי לימוד בבית הספר "מקור חיים" בבני-ברק

חברת הכנסת מ. ירד שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ' בחשוון תשכ"ט (11 בנובמבר 1968):

בעתונות פורסם שכ-600 תלמידי בית-הספר הממלכתי-דתי "מקור חיים" בשכונת פרדס כץ בבני-ברק, ערכו שביתת אוהרה כמחאה נגד עיריית בני-ברק על אי-הקמת אגף נוסף עם חדרי כיתות חדשים.

יודעי דבר מוסרים שבית-הספר "מקור חיים" סובל זה מספר שנים ממחסור בכיתות לימודים וחדרי ספת, וחלקם של התלמידים לומדים במרתף של המקלט ולמרות כל ההבטחות לא נעשה עד כה דבר.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב על שאלותי:

1. האם הידיעה נכונה?
2. מה עושה משרד החינוך על מנת למנוע שתלמידים יוסיפו ללמוד במרתף?
3. היש עוד בתי-ספר בבני-ברק הסובלים ממחסור בכיתות לימודים וחדרי ספת, ומתי ניתן לחשל מחסור זה?

שם. יהיה זה בית-הספר השני המיותר באזור, נוסף על בית-הספר בבירגית על שמונת חדרי הכיתה שלו, חדר-אוכל מרווח, מקלט רב-תכליתי ומינהלה — העומד ריק.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

א. מדוע טרם ביצעו את התכנית להקמת חדרי כיתה בבית-הספר של מירון?

ב. מדוע אין בונים שני חדרי כיתה לבית-הספר הממלכתי-דתי בספסופה ומניחים לקיים לימודים במבנה ישן ועלוב?

ג. מה הטעם שמקימים בית-ספר חדש בספסופה לחינוך הממלכתי שאינו קיים שם, בשעה שקיים באזור בית-ספר אזורי בבירגית, העומד ריק?

ד. האם מוכן משרד החינוך להעמיד את המבנה החדש בספסופה לרשות בית-הספר הקיים במקום — דהיינו לרשות בית-הספר הממלכתי-דתי?

ה. מה יש בדעת משרד החינוך לעשות לתיקון המצב הנ"ל?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

א. בתקציב 1968/69 כללנו סכום כסף להקמת שני חדרי לימוד גדולים ושני חדרי לימוד קטנים שישמשו להקבצה. את הבנייה מבצע האגף לבנייה כפרית במשרד השיכון. הבנייה נתעכבה, כי הקרקע הרדית ואי-אפשר לבנות את החדרים לפי תכנית סטנדרטית. כבר הוחל בהכשרת השטח להקמת הכיתות.

ב. ילדי הכיתות הנמוכות של ספסופה ייקלטו בבית-הספר הממלכתי-דתי במירון.

ג. בית-הספר הממלכתי האזורי מוקם במרכז האזורי ולא בספסופה. יהיו בו 8 חדרי לימוד. בית-ספר זה ישרת את האוכלוסיה במושבים שפר, אמירים, שוור ואת העובדים במרכז האזורי המבקשים לתת לילדיהם חינוך ממלכתי. אגב אורה, בית-הספר בבירגית לא הוקם על-ידי משרד החינוך והתרבות אלא במסגרת תכנית פיתוח הגליל.

המועצה האזורית מעלה הגליל ועובדיה מאכלסים עתה את המרכז בבירגית. ייתכן שהבניינים שהוקמו לבית-הספר ישמשו את חטיבת-הבניינים.

ה. בנוסף על המפורט בסעיף א' או מתכננים:

1. העברת ילדי בית-ספר בדישון לבית-הספר האזורי, שיקום בתחום המועצה האזורית הגליל העליון.

2. מתקציב 1968/69 הוקצבו 344,000 ל"י לבית-הספר בכרם בן-זמרא להקמת 6 כיתות, מקלט, אולם התעמלות חדרי מינהלה ועבודות פיתוח, כגון גידור ושבילים.

3. נציע לכלול בתקציב 1969/70 סכום כסף להקמת אולם התעמלות בבית-הספר האזורי הממלכתי-דתי במירון. הזמנו בשביל בית-ספר זה הצעת מחירים להתקנת חימום.

8. נתונים על המורים בחטיבות-הבניינים

חברת-הכנסת ר. צברי שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בחשוון תשכ"ט (18 בנובמבר 1968):

בעתונות הופיעו ידיעות על שמונה בתי-ספר מקיפים שבהם כבר הוכנסה הרפורמה במבנה החינוך.

5. מה אומר כבוד השר לעשות כדי שמחיר ספרים אלו יהיה שווה לכל תלמיד תיכון ובייחוד לבני השכבות מעוטות-היכולת?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1. ספרי הלימוד באנגלית נכתבו על יסוד פרויקט להוראת השפה האנגלית, המבוצע על-ידי אוניברסיטת תל-אביב. האוניברסיטה קיבלה לצורך זה תמיכה כספית מעודפי כספי התמורה של ממשלת ארצות-הברית. התמיכה הזאת הופסקה ביולי 1968, ומאז נתמך הפרויקט על-ידי משרד החינוך והתרבות.

2-3. האחריות המדעית לתוכן הספרים ולרמתם היא של המחלקה לאנגלית באוניברסיטת תל-אביב. במקרים כגון אלה, כאשר אוניברסיטה מסוימת מקבלת על עצמה אחריות מדעית ופדגוגית לספר לימוד שהכינה, אין משרד החינוך והתרבות מפעיל את הנוהל השיגרתי של הוועדות לאישור ספרי לימוד. משרד החינוך והתרבות רואה בעין יפה יומת המוסדות להשכלה גבוהה בסיועם להכנת תכניות לימודים וספרי לימוד במקצועות שונים, והוא סומך את ידו על רמתם המדעית. מאידך גיסא מעוניין המשרד בכל ביקורת עניינית של בני-סמכא מבין המורים ואנשי המדע על רמתם של הספרים.

4. מאוניברסיטת תל-אביב נמסר לנו, כי חישוב המחיר של הספרים היה מבוסס על ההוצאות בפועל הכרוכות בפירסום הספרים. לפי הנתונים של האוניברסיטה, נמכר כל ספר במחיר של ארבע לירות ורבע עד חמש לירות וחצי ליחידה. ההוצאה לתלמיד לרכישת הספרים תגיע ל-20 ל"י ל-25 לשנה. כמובן, הספרים יכסו תקופת לימודים של שנתיים ותהיינה כיתות שתי-כלנה להתקדם בקצב מהיר יותר.

5. עם חתימת ההסכם על תמיכת המשרד בפרויקט, יתקיים בירור גם על מחיר הספרים.

7. בניינים לבתי-הספר באזור מרום הגליל

חברת-הכנסת מ. חוני שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ג בחשוון תשכ"ט (14 בנובמבר 1968):

בתחום שיפוט של מועצת איזור מרום הגליל קיימים ארבעה בתי-ספר ממלכתיים-דתיים, כלהלן: בית-ספר אזורי בכרם בן-זמרא ובו 446 תלמיד; בית-ספר אזורי במירון ובו 357 תלמיד; בית-ספר בדישון ובו 88 תלמיד; בית-ספר באביבים ובו 125 תלמיד; בסך הכל — 1,016 תלמיד, כן ידבר.

באזור קיימים עוד 3 בתי-ספר קטנים של החינוך הממלכתי: במלכיה 38 תלמיד; בסאסא — 43 תלמיד; בשזור — 44 תלמידים, ועוד 22 תלמיד הנוסעים משפר לכרמיאל — מרחק נסיעה של רגעים מספר. בסך הכל — 147 תלמיד, שלפחות 81 מהם (בני מלכיה וסאסא) אינם באים בחשבון לבית-ספר אזורי.

בית-הספר האזורי במירון פועל כל השנים מתוך מחסור במבנים. גם כיום חסרים בו ארבעה חדרי כיתה אשר תוכננו ואושרו מזמן, ואין מבצעים. כן קיימות הכיתות של הסניף בספסופה במבנה מיושן, ובמשך כל השנים לא היתה נכונות לבנות לבית-הספר הממלכתי-דתי שתי כיתות חדשות.

לעומת זאת, כפי שמתברר לי, מקימים בקצב מזורז בית-ספר חדש בספסופה לחינוך הממלכתי, שאינו קיים

לסטודנטים. הסכום שמועמד לרשות הקרן למתן הלוואות נקבע כל שנה על-ידי מועצת הקרן לפי הצרכים ובהתאם לאפשרויות התקציביות.

ג. במשך ארבע שנות הלימודים – תשכ"ה, תשכ"ו, תשכ"ז, תשכ"ח – ניתנו על-ידי הקרן כ-16,500 הלוואות לסטודנטים בסכום כולל של 15,400,000 ל"י בקירוב. לשנת הלימודים תשכ"ט הועמד לרשות הקרן סך של 5,000,000 ל"י, והקרן נמצאת עתה בעיצומה של פעולת מתן ההלוואות לשנה זו.

ההלוואות ניתנות בתנאים נוחים מאד: הן ניתנות ללא כל הצמדה ובריבית של 5%, ומוחזרות בתשלומים נוחים בתום שנה לאחר סיום הלימודים.

ד. הנהלת הקרן, שהתכנסה לקראת התחלת שנת הלימודים תשכ"ט כדי לקבוע את שיעור סכומי ההלוואות שיינתנו השנה, היתה ערה במיוחד לבעיית יוקר הדיר בירושלים ובחיפה. לפיכך החליטה להגדיל את שיעורי ההלוואות שיינתנו השנה לעומת שיעור ההלוואות שנקבע. שיעור ההלוואות הניתנות השנה הוא 800 ל"י, 1,000 ל"י, 1,200 ל"י, 1,500 ל"י, 1,700 ל"י. שיעור ההלוואות שניתן אשתקד היה 700 ל"י, 900 ל"י, 1,100 ל"י, 1,300 ל"י, 1,500 ל"י.

10. קרנות למתן הלוואות לסטודנטים

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בחשוון תשכ"ט (18 בנובמבר 1968):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

- א. אילו קרנות הלוואה לסטודנטים קיימות מחוץ לקרן שליד משרד החינוך והתרבות?
- ב. מה הונן של קרנות אלה?
- ג. מה הם סכומי ההלוואה שהן מעניקות?
- ד. הקיימות קרנות מיוחדות לעולים?
- ה. הקיימות תכניות להגדלת קרנות אלה ולהגדלת סכומי ההלוואה?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

א. ברוב המוסדות להשכלה גבוהה בארץ קיימות קרנות למתן הלוואות לסטודנטים. כן קיימות קרן הלוואות לסטודנטים של הסתדרות העובדים הכללית ועוד כמה קרנות קטנות.

ב-ג. הסכום שעומד בתשכ"ט לרשות הקרנות למתן הלוואות של המוסדות להשכלה גבוהה הוא כ-1,600,000 ל"י. סכומי ההלוואות הניתנות על-ידי הקרנות אינו קבוע ואינו אחיד. הסכומים נעים בין 100 ל"י ל-1,500 ל"י, ויש אף מקרים שסטודנטים מקבלים הלוואות בשיעור של 2,500 ל"י.

ד. לא ידוע לי על קרנות מיוחדות להלוואות לעולים חדשים. יחד עם זאת נהגים העולים החדשים מעדיפות בקבלת הלוואות במסגרת הקרנות הקיימות. בקרן ההלוואות לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה בע"מ שליד משרד החינוך והתרבות, עדיפות זאת מתבטאת בקבלת הלוואות בסכומים מוגדלים.

ה. הקרנות, שפועלות במסגרת המוסדות להשכלה גבוהה, ניזונות בעיקר מתרומות המתקבלות למטרה זו. הגדלת הקרנות וסכומי ההלוואה תלויה במשאבים הכספיים שיעמדו לרשות המוסדות בעתיד לצרכים אלה.

אי לכך אבקש לשאול את כבוד השר:

1. כמה מורים מלמדים בחטיבות-הביניים של בתי-ספר מקיפים אלה?
2. כמה מהם שימשו בעבר כמורים בכיתות ז'–ח'?
3. כמה מהם מורים בעלי תואר אקדמי?
4. כמה מהם בעלי השכלה אקדמית?
5. מה עשה המשרד כדי להכשיר מורים, שהורו בכיתות ז'–ח', שיוכלו להורות בחטיבת-הביניים?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1. ב-8 חטיבות-הביניים, שנפתחו בשנת הלימודים תשכ"ט, מלמדים 139 מורים.
2. 57 מורים עבדו בעבר כמורים בכיתות ז'–ח'.
3. 42 מורים במקצועות העיוניים הם בעלי תואר אקדמי.
4. כ-30 מורים משתלמים במוסדות אוניברסיטאיים על חשבונם.
5. המשרד הפנה 23 מורים במקצועות העיוניים, שהורו בכיתות ז'–ח', ללימודים אוניברסיטאיים סדירים לשם קבלת התואר הראשון. כדי להקל על המורים, שיחררם המשרד ל-10 שעות בשבוע. המורים לומדים באוניברסיטאות אותם המקצועות שהם עתידים להורות בחטיבת-הביניים.

9. קרן הלוואות לסטודנטים שליד משרד החינוך והתרבות

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בחשוון תשכ"ט (18 בנובמבר 1968):

לפני שנים הוקמה, ביזמת הסתדרות הסטודנטים, קרן הלוואות לסטודנטים ליד משרד החינוך.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

- א. כמה שנים כבר פועלת הקרן?
- ב. כמה הוא הונהג של קרן זו?
- ג. כמה הלוואות ניתנו עד היום ומה הן תנאי ההלוואות?

ד. האם נוכח יוקר הדיר בירושלים ובחיפה יש בדעת משרד החינוך להגדיל את סכום ההלוואות?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

קרן הלוואות לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה בע"מ נוסדה ביזמת משרד החינוך והתרבות, ומטרתה להעניק הלוואות לסטודנטים הנוקדים לסיוע חמרי בת קופת לימודיהם.

בקרן משתתפים: ממשלת ישראל, בנק ישראל, והבנקים: בנק לאומי לישראל בע"מ, בנק דיסקונט לישראל בע"מ ובנק הפועלים בע"מ.

א. ביום 19 באפריל 1964 החליטה הממשלה על חקמת הקרן, והיא התחילה בפעולתה בשנת הלימודים תשכ"ה. שנת הלימודים תשכ"ט היא איפוא שנה פעולתה החמישית של הקרן.

ב. משאביה הכספיים של הקרן באים משני מקורות: הממשלה והבנקים. כספי הממשלה חוזרים לאחר פרעון ההלוואות לקרן, ואילו כספי הבנקים אינם חוזרים לקרן. אין איפוא לקרן הון קבוע שמתוכו ניתנות הלוואות

11. מטרת מבחני הסקר

חבר'ה הכנסת ר. ארוז שאל את שר החינוך והתרבות
ביום כ"ח בחשוון תשכ"ט (19 בנובמבר 1968):

נוכח הוויכוח הער, המתנהל מעל דפי העתונות הכללית והמקצועית בדבר עריכת מבחני הסקר בבתי-הספר, — אבקש את כבוד השר להשיביני:

1. מהי התועלת הנודעת, לדעת משרד החינוך, בעריכת מבחני הסקר?
2. האם ייערכו מבחני הסקר גם לכשתקום חטי"ב-הבניים בהתאם להחלטות בדבר הרפורמה בחינוך, ואם לא — מדוע?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלון:

1. (א) מטרת הסקר היא לבדוק את רמת ההי-שגים, שאליה הגיע התלמיד בלימודיו בבית-הספר הי-סודי, ומתוך כך לעמוד על יכולת התלמיד ללמוד ועל כושר החשיבה שלו. הסקר משמש אמצעי אובייקטיבי המסייע לחוות את יצילות התלמיד בלימודיו בבית-הספר העל-יסודי העיוני, ואם הוא ראוי ליהנות משכר-לימוד מדורג.

(ב) הסקר משפיע השפעה ממתנת על המורים בהערכת התלמידים ומחייב את המורים ליתר שיקול-דעת בהערכה זו.

(ג) הסקר מגלה במקרים מסויימים את התלמידים שלא נתגלו על-ידי בית-הספר, לעתים קרובות בלא יוד-עין, והראויים לקבל חינוך על-יסודי.

(ד) ולסוף, הסקר הוא אמצעי, ביד המשרד והפי-קוח על-בתי-הספר, להשוות בעזרתו את הישגי הכיתות המקבילות בכל בית-ספר בפרט ואת הישגי סוגי בתי-הספר בארץ בכלל.

2. לא, אשר הושג בעבר באמצעות הסקר, בהעדר אמצעי אבחנה אחר, יושג בעתיד על-ידי מערכת ייעוץ אשר תאורגן בחטיבת-הביניים.

12. ממפל ביעור הבערות בעזרתן של מורות-חיילות

חבר'ה הכנסת מ. בן-פורת שאל את שר החינוך והתרבות
ביום ל' בחשוון תשכ"ט (21 בנובמבר 1968):

החיילות-המורות העוסקות במפעל ביעור הבערות, בחינוך המשלים ועוד, בישובי עולים ובפרברי הערים, עושות עבודה נאה ומועילה.

רצוני לדעת:

1. מה תכניתו של משרד החינוך והתרבות בתחום זה בשנת 1969?
2. האם נעשה מאמץ להגברת הפעולה וריבוי מספר החיילות?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלון:

משרד החינוך והתרבות ממשיך במפעל ביעור הבערות בעזרתן של מורות-חיילות, כפי שנהג בשנים עברו.

המפעל, שהתחיל לפני חמש שנים ב-62 חיילות, יגיע בשנת 1969 ל-330 חיילות. מלבד החיילות, שיתפנו גרעיני נח"ל במפעל זה בכמה נקודות ישוב. במסגרת התקציב מגביר משרד החינוך את פעולות השכלת-

יסוד למבוגרים בעזרת מורות-חיילות ומורים-אזרחים. מספר החיילות-המורות שהועסקו בביעור הבערות בשנות קיום המיבצע מגיע ל-1,060.

להצלחת מיבצע ביעור הבערות בעזרת חיילות-מורות דרושה עזרת עסקני המקום בגיוס לומדים ובהש-ראת אווירת לימודים מתמדת במקום.

13. בתי-הספר לאמנות הקולנוע והתיאטרון

חבר'ה הכנסת ו. שם-טוב שאל את שר החינוך והתרבות
ביום ל' בחשוון תשכ"ט (21 בנובמבר 1968):

בשנים האחרונות רבו בתי-הספר לדרמה, לאמנות הקולנוע והתיאטרון, הנפתחים בערי המדינה. בעלי בתי-ספר אלה נותנים במקרים מסויימים באמצעות העתונות שפע של הבטחות לתלמידיהם, כגון השתתפות התלמידים המצטיינים בסרטים עלילתיים או במחזות תיאטרוניים. כעבור זמן מתברר, שאין להבטחות אלה כל יסוד. בציבור נשמעו גם תלונות על דמתם של המוסדות הנ"ל.

בקשר עם זה אבקש לדעת:

1. האם עובדות אלה נכונות או נכונות בעיקרן?
2. האם קיים פיקוח ציבורי כלשהו על בתי-הספר לדרמה ועל מוסדות דומים בתחום הקולנוע, הן בנוגע להיקפה וטיבה של תכנית הלימודים והן לגבי דמתם של בעלי בתי-הספר והמורים?
3. במקרה של תשובה שלילית — האם מוכן כבוד השר לפעול למען הנהגת פיקוח ציבורי על פעילותם של המוסדות מן הסוג הנ"ל?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלון:

1. ידוע שקיימים בתי-ספר פרטיים המבטיחים לתלמידים להכשירים לאמנות הקולנוע והתיאטרון.
2. אין פיקוח על בתי-ספר פרטיים.
3. משרד החינוך והתרבות מפקח על בתי-הספר לתיאטרון הנתמכים על-ידי.

14. בניין בתי-הספר המקיף בעכו

חברת-הכנסת ר. הקטין שאלה את שר החינוך והתרבות
ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968):

לפי האינפורמציה שביר, נפתח בית-הספר המקיף בעכו ללא תנאים סניטריים, ללא סידורי חשמל מתאי-מים, בהעדר ספריה וציוד מתאים וללא כל סידור לה-זנת הילדים.

לפי סיכומי הוועדה הפרלמנטרית, תחילת ביצוע הרפורמה מחייבת הכנה מוקדמת, הן בסידורים טכניים והן בתכניות לימוד.

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיביני:

1. מדוע נפתח בית-ספר זה ללא הסידורים המוק-דמים הדרושים?
2. האם המחדלים הנזכרים לעיל באו על תיקונם, ומתי?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלון:

1. בית-הספר על שם קנדי בעכו תוכנן כבית-ספר תיכון מקצועי דתי לבנים. לאור החלטת הכנסת על ביצוע הרפורמה, הוחלט לשנות את יעדו של בית-הספר ולהכשירו לקליטת חטיבת-הביניים בעכו.

קומית); 33 לא נקלטו במערכות חינוך על-יסודיות (עובדים או מובטלים).

הי"ד ק. לוי:

שאלה נוספת לחברת-הכנסת הקטין.

רוח הקטין (מפלגת העבודה הישראלית):

האם ידוע לכבוד סגן השר מה הם המניעים של אותם ילדים, או של הורי אותם ילדים, אשר הלכו ללמוד בבתי-ספר על-יסודיים בתל-אביב בעוד שהם גרים מחוץ לעיר?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

לא ידוע לי במדויק, אבל יש לי השערות.

רוח הקטין (מפלגת העבודה הישראלית):

מה הן ההשערות?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

זו כבר שאלה נוספת.

16. הסברה לתלמידי בתי-הספר בשאלת

"מיהו יהודי"

חברת-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ג בכסלו תשכ"ט (4 בדצמבר 1968):

בחוברת מטעם משרד החינוך והתרבות, המזכירות הפדגוגית לחינוך יסודי ולהכשרת מורים, הנושאת את השם "שיעורים באזרחות לבית-הספר הממלכתי", מה-דורת ניסוי ירושלים תשכ"ח, היחידה לתכניות לימודים, בעמ' 4 כתוב: "מדינת ישראל נוהגת בקביעת 'מיהו יהודי' לפי ההלכה היהודית".

שאלותי הן:

1. האם תואמת קביעה זו את החלטת הממשלה מי הוא יהודי?

2. האם אישר משרד החינוך והתרבות קביעה זו, הנוגדת את פסיקת בית-המשפט העליון (כגון במשפט האב דניאל רופאייזן, בו קבע בית המשפט שבניגוד להלכה היהודית חדל אדם להיות יהודי לאחר שהמיר את דתו רשמית)?

3. האם על סמך חוברת זו לומדים תלמידי ישי-ראל שהקראים, למשל, אינם יהודים?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

החוברת המצוטטת היא חלק של מהדורת ניסוי לשיעורים באזרחות, אשר משרד החינוך מכין עתה לבתי-הספר. חומר זה מיועד לתלמידי כיתה ז', ומכאן משתמע שאין למצות בו את כל הבעיות על הבחנותיהן המשפטיות.

בחוברת מסופרים שני דברים: (א) משרדי ממשלה במדינת ישראל נוהגים בשאלת "מיהו יהודי" לפי ההלכה היהודית; (ב) מובא פסק-הדין של בית-המשפט העליון בעניין רופאייזן.

בהבאת הדברים הנ"ל אין כלל נקטת עמדה מצד משרד החינוך והתרבות, אלא מסירת אינפורמציה.

אין החוברת מטפלת בבעיית הקראים.

הי"ד ק. לוי:

שאלה נוספת לחברת-הכנסת אבנרי.

בית-הספר תוכנן כך שהוא מכיל בשלבו הראשון את חטיבת-הביניים בלבד, במגמה לפתח מוסד זה בהדרגה לבית-ספר על-יסודי מקיף שש-שנתי.

בניין שלב א', בן 9 כיתות, שהתחיל בדצמבר 1967, הושלם לקראת פתיחת שנת הלימודים תשכ"ט, ובו לומדים השנה 165 תלמידי כיתות ז', בשש כיתות. הבניין שהושלם מכיל חדרי כיתות, חדרי ספה, מקלט, חדר אוכל ומטבח, חדר מעבדה, וחדר ספריה. נבנה עתה שלב ב' של הבניין, המכיל אולמות מלאכה, אולם ספורט וחדרי מקצוע, וכן חדרי ספח ושירותים, באופן שיאמינו במלואם לקליטת כיתות ז' חדשות לשנה הבאה.

בבית-הספר תנאים סניטריים מושלמים.

2. משרד החינוך והתרבות מעניק הזנה לתלמידי כיתות ז' כנהוג לגבי התלמידים בחינוך היסודי, דהיינו, מנה אחת ליום. עקב קשיים כספיים מצד עיריית עכו חלו עיכובים בתחילת השנה, ולכן מקבלים הזנה כ-100 תלמידים בלבד. אנו פועלים עם עיריית עכו על מנת להבטיח שכל התלמידים יקבלו הזנה כמקובל.

ספריית בית-הספר שוכנת עתה במבני בית-הספר התיכון (כיתות ט'—י"ב) הסמוך. בספריה כ-5,000 ספר, המשמשים את שני חלקי בית-הספר (ז', ט'—י"ב). רשת החשמל מותקנת בימים אלה ותוך זמן קצר תופעל כסדרה.

15. המשך לימודיהם של ילדי כיתה ח'

באור יהודה

חברת-הכנסת ר. הקטין שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ו' בכסלו תשכ"ט (27 בנובמבר 1968):

בעקבות התחלת ביצוע הרפורמה בשנה זו, נפתח בתחילת שנת הלימודים הנוכחית בית-ספר מקיף שש-שנתי באור יהודה.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. היכן לומדים ילדי כיתה ח', בני אור יהודה?
2. האם כולם ממשיכים את לימודיהם בבית-הספר המקיף במקום?
3. אם לא, כמה מהם הועברו לכיתה ט' במקום וכמה נמצאים בבית-ספר אחר מחוץ למקום?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

בחינוך הממלכתי סיימו כיתה ח' בתשכ"ח 171 תלמידים, ובתשכ"ט נקלטו בכיתה ט' במקיף הכללי 82. לא נקלטו 89 תלמידים, שמהם: 25 לומדים בבית-ספר חד-שנתי להכשרה מקצועית במקום (משרד העבודה); 8 לומדים במדרשת שדה-בוקר; 4 לומדים בבתי-ספר על-יסודיים ארציים עם פנימיות (משרד החינוך); 23 לומדים בבתי-ספר על-יסודיים מחוץ למקום, בתל-אביב ובדרמת-גן (ללא תמיכת המועצה המקומית); 29 לא נקלטו במערכת חינוך על-יסודית (עובדים או מובטלים).

בחינוך הממלכתי-ידתי סיימו כיתה ח' בתשכ"ח 113 תלמידים, ובתשכ"ט נקלטו בכיתה ט' במקיף הכללי 66 תלמידים. לא נקלטו 47 תלמידים, מהם: 3 לומדים בבית-ספר חד-שנתי להכשרה מקצועית במקום (משרד העבודה); 11 לומדים בבתי-ספר על-יסודיים מחוץ למקום בתל-אביב ובדרמת-גן (ללא תמיכת המועצה המ-

— שאלות ותשובות (אבנר, שוסטק, ידלן, לנדאו); חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון) (לזו, שוסטק) —

מירים הישראליים, מחד גיסא, וגוברת עליית סטודנטים מחוץ-לארץ, מאידך גיסא. חוסר דיוור מתאים ובמחיר מתקבל על הדעת הוא מכוול רציני לסטודנטים הישראליים ופוגע בקליטתם הנאותה של סטודנטים עולים. לאור עובדות אלה אודה לכבוד השר, אם יואיל להשיב לי:

1. מה התכניות הנמצאות במשרד החינוך והתרבות לפתרון בעיית הדיוור לסטודנטים בירושלים?
2. האם אתם מתכננים ביטוי מעוות לסטודנטים, בהם דמי השכירות של חדר יהיו מתקבלים על הדעת, ומה מספר החדרים המתוכנן?
3. מה התחזית של שליבי הביצוע לגבי התכניות הקיימות?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלן:
תשובה בנדון ניתנה, ביום 18 בנובמבר 1968, בתשובותי לשאלות של חבר-הכנסת י. תמיר ושל חבר-הכנסת א. אבנר באותו נושא.

ז. חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון), תשכ"ח—1968 *

(קריאה ראשונה)

מוסדרים בחוגי העבודה הקולקטיביים. ובכל זאת באה המדינה ונתנה מעמד חוקי לאותם הדברים וחוקה חוקים. אינני מבין איפוא למה קמו הצעקה והזעקה בעניין זה של יישוב סכסוכי עבודה והתיקון שלפיו יש צורך במתן הודעה ימים מספר לפני השביתה.

אפילו השוללים ציטטו פה את החוזה הקולקטיבי שנחתם רק לפני שנה. והרי שם גם כן הסכים האיגוד המקצועי, מראש, לצורך במתן הודעה ימים מספר לפני השביתה.

משום כך אני אומר שאין בסיס ואין מקום להתנגד נגד תיקון הזה, כשם שלא היה מקום להתנגד לחוקי עבודה אחרים.

אולם מזור הדבר שדווקא אלה שמתנגדים כעת לתיקון הזה בחוק וטוענים שאפשר לסמוך על האיגוד המקצועי, על ההסתדרות הכללית, כפי שהם התבטאו פה — לפני זמן לא רב דווקא הם התלהבו בכנסת ותביעו מס מפלגתי לפי חוק, למען חוק את החלטות ההסתדרות בעניין זה. סימן הוא שהחלטות ההסתדרות אינן מספיקות, אפילו לפי דעתם.

חוק זה איננו חוק ריאקציוני. מדוע אנחנו משתמשים תמיד באותן הסיסמאות השדופות? תיכף ומיד זורקים לחלל את המלה הזאת, ריאקציה. איזה חוק ריאקציוני זה? האם ארץ כמו שוודיה היא ארץ ריאקציונית? האם ממשלתה ריאקציונית? זוהי ממשלה סוציאליסטית כשרה. ושם יש חובת הדקדוק לתיווך, ואסורות השביתה וההשבתה תוך תקופת התיווך. בדיון על התיקון הזה עוד לא שמעתי מה יהיה המצב בעניין זה. אצלו אמנם תהיה חובת ההודעה, אך אינני יודע עדיין מה יקרה אם תוך מועד ההודעה הזאת תפרוץ שביתה, מה יעשה שר העבודה. בעוד ששם, בחוקי שוודיה הסוציאליסטיים, כתוב במפורש שאסור שיהיו שביתה והשביתה

אורי אבנר (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד סגן השר, השאלה התייחסה לעובדה שהאיגוד פורמציית פשוט איננה נכונה — לא נקבע מעולם מיהו יהודי.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
בוודאי נקבע.

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלן:

אני חושב שעניתי על השאלה. אמרתי שבחוברת מסופר שיש משרדי ממשלה שנוהגים לפי ההלכה היהודית בעניין זה. למשל: משרד הפנים. לא נקבעה עמדה על-ידי משרד החינוך.

17. מצוקת הדיוור של הסטודנטים בירושלים

חבר-הכנסת ח. לנדאו שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ח בכסלו תשכ"ט (9 בדצמבר 1968):

מצוקת הדיוור לסטודנטים הלומדים באוניברסיטה בירושלים מחריפה והולכת. לשמחתנו, עולה מספר התל-

הז"ר ק. לו:

אנחנו עוברים לסעיף ב' של סדר-היום: חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון), תשכ"ח—1968, קריאה ראשונה, המשך הדיון. רשות הדיוור לחבר-הכנסת שוסטק, ואחריו — לחבר-הכנסת קרגמן.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. התיקון לחוק יישוב סכסוכי עבודה משנת תשי"ז, שבא להוסיף סעיף 5א אחרי סעיף 5, אינו צריך לעורר, לדעתי, לא התלהבות ולא התנגדות, לא שמחה מיוחדת ולא עצבות מיוחדת. הסעיף הזה, למעשה, אינו אלא גותן מעמד של חוק לחוזה העבודה הקולקטיבי. והוא הדין לגבי חוק ההסכמים הקיבוציים, אשר נתקבל בכנסת. הרי קיימים אצלנו חוזה עבודה, הסתדרויות עובדים והסתדרויות של מעסיקים, ויחסי העבודה מוסדרים על-ידי החוזה, ועל כן אפשר היה להגיד שחוק ההסכמים הקיבוציים הוא מיותר, אלא שבכל זאת באה המדינה ונתנה לחוזה עבודה אלה מעמד של חוק. לדעתי, גם תיקון זה אינו אלא מתן מעמד של חוק להסדרים שנקבעו או שייקבעו בחוזה העבודה.

אילו היינו נוהגים לפי גירסת השוללים את התיקון בחוק מדינת מדרשה של מפ"ם, אפשר היה — על-ידי שלילה זו ועל-ידי נימוקי השוללים — לשלול חוקים רבים מאוד במדינה. יש לנו כיום — איני זוכר בדיוק — דואי חמישה-עשר או שישה-עשר חוקים הנוגעים במישור לענייני עובדים. וכל אותם עניינים המוסדרים בחוק, מוסדרים גם בחוזה עבודה. והמדינה היתה חיה לפיהם לפני שהיה חוק; ואפילו עוד לפני שהיתה מדינה, היו חוזה עבודה, והם הסדירו את הדברים. אני מתכוון לשעות עבודה, חופשה שנתית, תנאי בטיחות, ענייני שכר, פיצויים, עבודת לילה. כל אותם דברים היו

שביתות? בחוזים שלה היא אומרת במפורש, שאסורה שביתה תוך תקופת החוזה. האם באמת כל הפועלים נשאלים לפני שהם חותמים על חוזה עבודה? האם באמת הפועלים, שצריכים לחיות לפי החוזה, נשאלו אם התנאים שנקבעו על-ידי הוועד הפועל של ההסתדרות הם התנאים שבהם הם רוצים?

אני זוכר את החוזים שבהם היה עניין הקפאת השכר. מאין הסמכות המוסרית הוואת לאסור את חופש המאבק המקצועי להעלאת השכר בתוך האיגוד המקצועי? אם אסור להגביל את חופש השביתה, הרי זה לא צריך להיות קיים גם בחוזים. ובכל זאת כתוב שלא תהיה שביתה כל זמן שיש חוזה. גם החוזה הקולקטיבי האחרון אומר מתי תהיה מותרת שביתה - בזמן שיפוג תוקף החוזה ולא יחדש. אז צריכים לתת הודעה חמישה ימים מראש - במפעל אחד; עשרה ימים - במספר מפעלים; ארבעה-עשר יום - בענף שלם. כלומר, יש הגבלה, כי האיגוד המקצועי מבין שעניין השביתה איננו יכול להיות הפקר.

לכן חושב אני שגם ההודעה המוצעת בתיקון לחוק היא בהתאם ליחסי העבודה המקובלים, הולמת את יסודות האיגוד המקצועי ואת המערכות המקצועיות. ואיזה דמיון יש לחבר-הכנסת פלד? הוא משווה את זה לחופש העתונות. בירושלים הכריזו מחלקי החלב שבי-תה בכל העיר. חבר-הכנסת שם-טוב היה בין אלה שנסעו נגד הדבר הזה. והוא לא השווה את זה לחופש העתונות. דרך אגב, גם לעתונות מגבלות, - יש חוק לשון הרע ויש צנזורה. אין חופש בלתי-מובגל.

לכן טוב שהחוק מובא דווקא היום, כשאין מצב של שביתות וסכסוכי עבודה, למען לא יתפרש שהתיקון לחוק בא לרסן שביתות. היום קיים שקט, קיימת רגיעה ביחסי עבודה. אין אכזבה ואין יחסי עבודה ממוחזים. דווקא עכשיו בא החוק בזמן. והלואי ולא נודק לו.

על יסוד נסיוני ועל יסוד נסיונם של רבים רוצה אני לציין, שלא לכל שביתה להוטים הפועלים כל כך. אנו מכירים את אסיפות הפועלים לפני הכרזת שביתה. אלה שהם נגד הכרזת שביתה ורוצים למצות את כל האמ-צעים כדי להגיע להסדר אינם פוצים פה, כי הם עלולים להיראות כבוגדים בפועלים של הפועלים. פוצים את פיהם רק אלה שאינם רוצים לשמוע על שום הסדרים, רק אלה הדורשים "מחר בבוקר שביתה". על-פי רוב אלה מכריזים על השביתה, והאיגוד המקצועי נגרר אחרי השביתה, ואחר כך חושבים כלום: מתי תיגמר השביתה, תה, איך משתחררים מן הצרה הזאת? כמעט ברוב השביתות המצב הוא כזה. שהרי שביתה שהיא מוצדקת, שביתה שמשתמשים בה כבגוש האחרון, האיגוד המקצועי צועי עומד מאחוריה מלכתחילה. הוא הראשון המכריז על שביתה כזאת. מי מאתנו אינו יודע שוהו המצב? והרי בחוק המוצע מדובר על שביתות מהסוג הראשון, שדיברתי עליו, ולא על שביתה שהאיגוד המקצועי ידעה להכריז. כי האיגוד המקצועי ימצא ממילא את כל הדרכים להגיע לכלל הסדר לפני שיכריז על שביתה. פה מדובר על שביתות שמעמידות את המדינה ואת הסתדרות הפועלים לפני מצב שאינן יכולות לעשות שום דבר לאחר פרץ השביתה.

ולגופו של התיקון המוצע: למה מחייב החוק המוצע? - למסירת הודעה. אני חושב שהפועלים יש-מחו על ההזדמנות הניתנת להם למצות את כל הדרכים

לאחר שהתחייבו להודק למתווך. ואני רוצה לומר לחברי מפ"ם, שבשוודיה, אפילו אם נכשל התינוך, עדיין אסור להכריז שביתה וחייבים למסור הודעה על השביתה שבעה ימים מראש. ובכן, האם זה חוק ריאלי-ציוני? בצרפת קיים חוק כזה משנת 1950, שלפיו חייבים להודק לווועדות תיווך ארציות. באנגליה חייבים לפנות למתווך. ואם לא פנו שם, באנגליה הריאקציונית, למתווך, והכריזו שביתה - לא יקבלו העובדים דמי חוסר עבודה בעד ימי השביתה. ואם המעסיקים יכריזו השביתה ולא יפנו למתווך, תשלם הממשלה לעובדים על חשבונה בעד הימים שבהם הושבתו.

כאן הביאו לנו תיקון שהוא רחוק מלהיות מוחשי וממשי, אלא, כפי שאמר חבר-הכנסת אברמוב, איזה נסיון הססני, כי ודאי יש הרהורים ומחשבה חדשה גם אצל הסוציאליסטים שלנו, שראו שכל אותן סיסמאות שהיו טובות לפני שנים, אינן כל כך טובות היום. יש מציאות חדשה והם לומדים ממנה. ואפילו בתיקון הססני זה רואים מיד פגיעה בחופש המאבק המקצועי של האיגוד המקצועי. איזו פגיעה יש כאן בחופש האיגוד המקצועי?

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אתה מתחיל להתלהב יותר מדי.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

תשמע עד הסוף ותראה שאינני מתלהב כלל מתיקון זה.

איזו פגיעה יש בזה? האם לא יוכלו להכריז שביתות? האם האיגוד המקצועי לא יוכל לעשות זאת? לא אדבר עכשיו על טיב השביתות. הרי החוק הזה בא לאור נסיון מסוים, ואינני יודע מה היו עושים חברי מפ"ם אילו באמת היו נתקלים הם - אילו היה בידיהם שלטון ממשי - במצב קבוצות עובדים תשבות את חברת החשמל ותפסיק את כל הכלכלה במדינה. האם גם אז יטענו: חופש השביתה, אסור לפגוע בחופש השביתה? למשל, אם קבוצת פועלים תפסיק את הספקת המים לעיר, האם גם אז יצקו שיש לקיים חופש השביתה?

אנחנו יודעים שמפעלי ההסתדרות עצמם אוסרים שביתות של חבריהם בתוך המפעלים הללו. ומפ"ם היא דווקא בעד הדבר הזה בתוך ההסתדרות. אם יש חופש שביתה, איננו יכול להיות לחצאין. מדוע אסורה שביתה במפעל הסתדרותי? מדוע שם מותר לפגוע בחופש המערכה והמאבק המקצועי? מדוע ברוסיה הסובייטית אסור לשבות?

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

האם אסורה שביתה במפעל הסתדרותי?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אסורה. אינני יודע אם זה גם כתוב בתקנון, אבל היא אסורה. צריכים להודק קודם כל לוועד הפועל של ההסתדרות, למועצת הפועלים. ברוסיה הסובייטית מותרת שביתה? למה שם פוגעים כל כך בחופש המאבק המקצועי? שם אסורה השביתה, והיא אסורה לפי החוק.

יתר על כן, אינני מבין בכלל את ההגיון הזה. אם באמת אסורה הגבלה לגבי שביתה, ואם באמת זוהי פגיעה בחופש המקצועי, הרי אני שואל: למה בכל זאת ההסתדרות הכללית נוהגת בחוזים שהיא חותמת לאסור

שלפנינו קיימת כבר. למעשה, חובה זו אינה קיימת. בחוק העיקרי נאמר, שכל צד לסכסוך רשאי להודיע. ואילו בתיקון נאמר, שכל צד חייב להודיע. החוק אינו אומר מה קורה כאשר אחד הצדדים לסכסוך אינו מודיע. חיפשתי בחוק להסדר סכסוכי עבודה, האם יש סעיף המכסה מקרה זה, ומתברר שהחקיקה הקיימת אינה מכסה מקרה כזה. פירוש הדבר שחובת ההודעה חלה על שני הצדדים, אך היא אינה מלווה בסנקציות. אף אם אין חובה זו מלווה בסנקציות, יש לה חשיבות כגורם חינוכי. אני אומר זאת מתוך נסיון של כמה עשרות שנים בחיי עבודה, סכסוכי עבודה, שביתות, שהייתי שותף להן כשופט.

ציבור הפועלים הוא ציבור אחראי, ואני מניח שרוב מניינו רוב בניינו של ציבור הפועלים הוא כזה, והשיקול של הכרזת שביתה אצלו הוא שיקול רציני וכאוב. על-פי רוב תהליך הכרזת שביתה מורכב משלבים לא מעטים: ועד העובדים, מועצת הפועלים, המחלקה לאיגוד מקצועי. לגבי חלק ניכר של ציבור הפועלים כולל התהליך הקודם להכרזת שביתה אינסטנציות לא מעטות. ועובר זמן לא מועט עד שמכריזים על שביתה. כמובן יכול להיות מקרה שונה מזה. והיו מקרים, אם כי לא בתקופה האחרונה, שהיו שונים מזה.

מבחינה חינוכית זה דבר חשוב מאוד. כאשר יש ועדי פועלים, מועצות פועלים, סקציות מקצועיות וכו', הרי החובה להודיע משפיעה על האנשים העושים את המלאכה הזאת בתחום האיגוד המקצועי במקומות, כמו ועדי עובדים וכך הלאה, גם אם הם יודעים שהדבר אינו מלווה בעונש במקרה שאין מודיעים על כך. הידיעה שישנו חוק שהתקבל בכנסת מוכרחה לרסן במקצת, אם לא את השביתות, הרי לפחות תהליכים מסויימים לפני השביתות.

החוק הזה משמש גורם חינוכי חשוב לציבור, ציבור שהוא צעיר ושואלי אין לו די נסיון בחיי האיגודים המקצועיים של הפועלים. הוא מחנך לשיקולים יותר רציניים, ובין היתר יביא למחשבה, שכיוון שחייבים למסור את העניין למתווך, ייתכן שהעניין יסתדר כתוצאה מהתערבותו או התערבותם של גורמים ממלכתיים, ולא יגיעו לשביתה, וכך גם יימנעו ייסורי שביתה. היינו מפזקים במקצת בענייני שביתות, כאשר בדרך כלל היינו מצליחים בהן. אלא שאין המצב כזה בעולם כאשר הפועלים מפזקים בשביתות, ועל כן שוקלים תחילה גם מה המצב בקרן השביתה. אבל אין לראות את העניין הזה מהאספקט הצד של הפועלים בלבד. קיים גם משק, שבסופו של דבר גם הוא מפסיד. מפסידים גם העובדים שהם נושאי המשק, וגם המשק עצמו. חובת ההודעה עוצרת במקצת מפני נקיטה בצעדים מהירים, ויש בה משום כך ברכה. מי יכול לעצם להתנגד לזה? במה זה בולם או מונע הכרזת שביתה? החוק עצמו אינו מדבר על כך. כל הקונצפציה הפוכה איפוא מזו של חבר הכנסת שוסטק, ואיני יכול לקבל אותה. מה דע בכך אם יעשה נסיון נוסף של הידברות עם המעביד, נסיון מצד גורם צדדי, למצוא שביל שיספק את הרוצים לשבות? אני רואה בזה דבר טוב לפועלים. אין ספק שזה טוב. אני אומר זאת גם מתוך נסיון.

אפשר לטעון, שהמצב היה כזה גם עד עכשיו. זה אמנם נכון, אבל בעוד שעד עכשיו היו רשאים למסור הודעה, הרי מעתה יהיו חייבים. אל נולול בחובת

עד להכרזת שביתה. הצדה היא — ועל כך אני מתרעם — שלחוק זה אין שיניים מבחינה אחרת; מה נוחתת חובת ההודעה? בזמנו, כאשר הובא החוק ב-1953, טענתי מעל דוכן זה, שלפחות תהיה חובת ההודעה, שלפחות תהיה חובת הודקקות לתיקון. כעבור חמש-עשרה שנה מציעים תיקון ראשון בדבר חובת ההודעה. אבל אין מציעים שום חובה לקבל את התיקון. ובוודאי שאין שום חובה לקבל את מסקנות המתווך. ואיני יודע אם למתווך יש סמכות להוציא מסקנות ביניים, ואם יש ערך לכל פעולתו. הגה יש לנו עכשיו נסיון עם מתווך בשטח המדיני — המתווך כבר למעלה משנה. מה ערך לכל התיקון הזה כאשר אחד הצדדים או שניהם אינם רוצים להסכים לשום דבר?

אני בטוח שעוד נצטרך לתקן גם את החוק המוצע, על אף התנגדותם של רבים אף לתיקון המוצע. אני חושב שיגיע הזמן שכל הכנסת תגיע למסקנה, שביירותים מסויימים של המדינה אינה יכולה להיות שבי-תה וגם האיגוד המקצועי יסכים, שבשירותים החיוניים לא תהיה שביתה. אולי במקרים כאלה ישמשו בתי-הדין לעבודה מכשיר ראשון לבירור הדברים. יש ארצות רבות שבהן אסורה השביתה בשירותים חיוניים. לצערנו הרב, ההסתדרות הכללית והשרים בממשלה, היודעים את האמת, שצריך לאסור שביתות בשירותים חיוניים, אינם עושים זאת. אין הם צריכים להיבהל משינוי דברים. לדעתי הם ריאקציונרים ושמרנים, אינם מתקדמים אפילו בשטח יחסי העבודה. בתקופתנו חלה התקדמות גדולה מאוד בתחום זה במדינות אחרות. יש מדינות שבהן קיימים חוקים בתחום זה, והלואי ואנו נגיע למצבן של מדינות אלו בכל הנוגע ליחסי עבודה.

להתלהב מתיקון זה ולחשוב שהוא יפתור כל בעיות השביתות וההשבחות בארץ — אין מקום. תיקון זה יוכל לרסן שביתות, אם יהיה צורך בריסון זה. אבל גם להתנגד לתיקון אין צורך. וכשם שקיבלנו את חוק בתי-הדין לעבודה כמכשיר שביא אל שולחן הדיונים חלק גדול מהעניינים המהווים גורם לסכסוכי עבודה ולשביתות, ובתי-הדין, לאחר שירכשו אמון הצדדים, בוודאי יביאו למניעת גורמים אלה — כך אני בטוח שחובת ההודעה שבתיקון שלפנינו תהווה צעד ראשון לקראת התקדמות ליחסי עבודה הרבה יותר רגועים, הנחוצים למדינה כאוויר לנשימה.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר הכנסת קרגמן, ואחריו — לחבר הכנסת עוזיאל.

ישראל קרגמן (מפלגת העבודה הישראלית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני בעד הצעת התיקון שלפנינו. אינני מקבל את הקונצפציה שפיתח חבר הכנסת שוסטק סביב הסעיף הקטן והמצומצם שבהצעת החוק שלפנינו. וייתכן שהקונצפציה של חבר הכנסת שוסטק וחברי כנסת אחרים על איסור שביתות ובוררות חובה, — ייתכן שהיא המביאה להתנגדות של כמה חברי כנסת אף לתיקון הצנוע שלפנינו. הם רואים בדברים שרשרת אחת. הם טועים. אבל בכל זאת, כאשר מסביב לסעיף קטן זה מערימים הרבה רעיונות ואידיוות, אומרים כמה מחברי הכנסת: צריך לבחון מה עלול לצמוח מכך.

חבר הכנסת שוסטק אמר, שהחובה המוצעת בחוק

ההודעה, אף אם אין הדבר מלווה בסנקציות, המתבטאות ב־100 או 500 לירות קנט. אם נתייחס כך להצעה זו ונראה בה גורם היגיוני חשוב לציבור העובדים שלנו, כי אז נגיע למסקנה שדבר זה יביא לנו ברכה. אנו חיים עכשיו בתקופה רגועה, ולכן טוב לחוקק דווקא עכשיו חוקים שיפגעו אולי בעתיד. דווקא עכשיו טוב להכין אותם, להסביר אותם ולראות בהם אחד הגורמים המ־חנכים. טוב הדבר שנקבל אותם דווקא בתקופה של רגיעה ולא כסנקציות נגד מי שעושה שביתות פראיות ובלתי־שקולות. כאמור, אני רואה בתיקון זה ברכה לציבור העובדים.

ה"ז ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת עוזיאל, ואחריו — לחבר־הכנסת גוברין.

ברוך עוזיאל (גח"ל):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. החוק שלפנינו אינו בא להוסיף לחוק יישוב סכסוכי עבודה אלא סעיף אחד בלבד, והתיקון שבו אינו אלא תיקון קטן, ובכל זאת ראו, כמה חולי תילים של הלכות ניתלו בו על־ידי קודמי, וכמה טילי נימוקים קלעו בו.

מבין חברי הכנסת שאת דבריהם הספקתי לשמוע ואף לקרוא. חבר־הכנסת פלד — העומד על סף האיחוד עם מציעי החוק — אומר כי לכאורה כאן תיקון פרט קטן במערכת יחסי העבודה, אך יש בחוק — הוא אומר — משום פגיעה חמורה בחופש המאבק המקצועי, ולכן אפילו פגיעה בחברה הדמוקרטית. הוא רואה בתיקון קטן זה אקט מובהק של שלילת חופש, ואף הפליג הלאה ועד קווי היסוד של הממשלה הגיע. גם חבר־הכנסת ארם, הפעם איש "העבודה", רואה בחוק הקטן ניתוח פלסטי ממש ותוק קצר מאוד, המתמיר להיות מועט המחזיק את המרובה. כך הפליגו בדבריהם גם הנואמים האחרים, מכאן ומכאן.

אכן, נודה ולא ניבוש, חוק זה הוא בבחינת מועט המחזיק את המרובה ויש בו מן הניתוח הפלסטי. יש בסעיף מתקן בן יחיד זה משום תיקון רב, כיוון שהוא מסמן מפנה ביחסי עבודה. נקווה שצדק חבר־הכנסת אבנרי, החושש שיש בחוק משום פתיחת דלת לתיקונים שיבואו, וצודקים גם המתנגדים האחרים, הרואים בהצעה זו משום שינוי במהלך התיקוני בענייני עבודה. אך אנו מברכים על כל אלה. וכיוון שמתנגדי החוק פרשו את השלמה ואף הפרזו בהערכותיהם השליליות, מחובת מחייבי החוק איפוא ללכת בעקבותיהם, וזאת לא רק כדי לנסות ולסתור נימוקיהם, אלא גם כן וקודם כל כדי להסביר את האידיאולוגיה הטמונה בסעיף הקטן שלפנינו.

אגב אידיאולוגיה, חבר־הכנסת אבנרי הכריז כי הוא ניגש לחוק "בצורה בלתי־אידיאולוגית". חשבתי שחבר־הכנסת אבנרי אינו אופורטוניסט וכמעט שהתיאכזבתי בעניין זה ממנו, עד שיצרו לא נתן לו מנוח והוא תיקן עצמו תוך כדי דיבור וניגש לעניין בצורה אידיאולוגית. דווקא הוא יצר תוך כדי דיבור אידיאולוגיה פרלמנטרית חדשה. הוא אמר: "הגענו רחוק רחוק במדינה הזאת, שהשר אלון מגיש הצעת חוק ותומכיו הנלהבים ביותר הם חברי־הכנסת ידיר ואבר־מוב". אם כך, האוינו, חברי הכנסת, מהיום והלאה אחד הנימוקים המכריעים בכל ויכוח הוא מקור הדברים

האישי או המפלגתי הפוסל או מאשר את הדברים מראש. אני רוצה לראות כיצד ירגיש חבר־הכנסת אבנרי כשיגידו לו מעל במה זו: "עצם הדבר שזה נובע מחבר־הכנסת אורי אבנרי, מוכיח שזה פסול".

ועתה לעצם העניין. למצדדים בטיפול המוצע לחוק יישוב סכסוכי עבודה קשה להוסיף דברים על מה שנאמר על־ידי שר העבודה לשעבר בהציגו את החוק. בין השאר אמר אז השר: "נשק השביתה, שצריך להיות הנשק האחרון של הפועל במאבקו המקצועי, יכול להיות ליועץ למשק ולפועל גם יחד, אם ישתמשו בו שלא כהלכה. אם לא יהיה נתון בידיים נאמנות ואם יעשה בו שימוש אנרכי. בתולדות יחסי העבודה לא אחת פרצו שביתות או השבתות, שגרמו נזק רב, בנסיבות שאיש לא רצה בהן, שאפשר היה למנוע אותן, אילו ניתנה שהות ארוכה יותר למשא־ומתן, לתיווך ולחיפוש דרכים נוספות לחיסול הסכסוך." עד כאן דברי השר.

אפשר היה להוסיף כהנה וכהנה על דברים אלה של השר אלון, מתוך דבריו הוא, ודומני שהוא לא השאיר לאחרים נימוק אחד להתגדר בו לטובת הצעת החוק. אפס, מן הראוי לראות תיקון קטן יחודי ויחיד זה כחלק מהשלם, כתוצאה מהרעיונות המדריכים את חקיקת העבודה.

לא אחדש מאומה אם אגיד שכלכלתה של אומה, כצמח השדה, מותנית באקלים שלה, בצוויה הלאומיים. האקלים שבה גדלה כלכלתו הוא עשיר במצויים. בעצם עדיין אין לנו כלכלה ראויה לשמה. יש רק נסיון לבנות כלכלה לאומית. פרוצס נישול העם היהודי מאירופה, אסיה וצפון־אפריקה ומכלכלתו שם הולך וגמל, ובניתיים אנו משתדלים לגדל בחממת ארצנו כלכלה לאומית אחרת, נודמלית יותר.

בארץ שמקורותיה ומשאביה דלים ורדומים, התי־נאים והמאמצים בקשר עם כך הם מכשולים כבדי־משקל. רק פרוצס היסטורי זה של בניית כלכלה, יחד עם גיבושנו התרבותי ורמותנו הצבאית, יכולים להצדיק את הסובסידייות הרבות שמקדיש לנו העם היהודי לתפוצותיו. המכשולים הגדולים והקרובות מחייבים איפוא זהירות יתר.

הנתאי העיקרי לכל התפתחות כלכלית, ומה גם ליצירת כלכלת ארץ יש מאין, הוא קודם כל — המשכיות וחוסר זעזועים. לצמח רך קשה לעמוד בפני רוח בלתי־מצויה.

מובן מאליו, וכבר נאמר הדבר על־ידי השר אלון, שאין בחוק שלפנינו פגיעה בזכות השביתה של העובד, ואף לא בזכות ההשבתה. השביתה צורפה כאמצעי להגנת הפועל, אולי היחיד, בכור הנסיון, כור המלחמה והסבל של הפועל, אולם שום שביתה או השבתה סיבותיהן אינן ספונטניות, פתאומיות, וכל יריבות כזו אינה מתחשלת ביום אחד, ומה גם כשהשביתה לא ההשבתה פורצות. לכן תקופה של שבועיים לטיפול בסכסוך על־ידי צד שלישי היא סבירה ומועילה. כי על כן בכלכלה מתהווה וסובסידיית, לא רק סובסידיית כסף של העם, אלא גם סובסידיית געגועים של עם הרוצה לבנות את ארצו, אין שני צדדים בלבד, שני הצדדים והאינטרסים הפרטיים שלהם, יש גם צד שלישי — המדינה המייצגת את האינטרס הלאומי, אשר מפסגתו אפשר להבחין בין צדק לצדק, ולפעמים אפילו להיות עיוור כלפיהם, ובלבד להציל בסופו של דבר,

ערביות שהאנרכיה לא תחזור או שהשביתות ללא בסיס לא תתרחבנה. אמנם חברי-הכנסת פלד ניסה לעשות איוו הקבלה בין הירידה במספר השביתות ובין ירידת השכר, אך קודם כל הוא לא הוכיח זאת, ובודאי שלא הוכיח את הקורלטיביות בין שתי התופעות. היה כאן רק מין רמז מיסטי. הפסיכוסומטיקה היא חלשה ברפואה ומוקדם בודאי להכניסה למדיניות, ומה גם כשמדברים על מספרים. אשר לעיתוי, הלא דווקא עכשיו הזמן, כשאין גל שביתות ואין הכנסת נתונה ללחצים ולאמוציות, זו העת הנכונה לחקוק חוקי עבודה, שאינם מושפעים מגורמים חולפים. לא רצוי שפרלמנט ינסח חוקים אימפרסיוניסטיים.

אל נכון, חוקים לא מנעו מעולם שביתות, אך יש בהם מן הרסן לשביתות בלתי-מבוססות.

השביתה וההשבתה הן נשק לגיטימי, אך חרב חדה, ואין להוסיף ולהשחיתה ולהקנות לה את ברק ההפתעה המסנוור ואינו נותן לראות נכוחה.

יש ששביתה והשבתה פורצות בגלל יוקרה, לפעמים גם לא של מוסד, אלא של פלוג או אלמנאי. ההודעה המוצעת והתינון הבא אחריה עלולים לגלות אלמנט זר זה תוך כדי משא-ומתן, ולא רק לציבור הרחב, אלא קודם כל לבעלי האינטרסים הנכונים. עלי-ידי כך נמנע זעזוע כלכלי שלא במקומו ושאינו לו ולא כלום ולאינטרס של העובד או המעביד, שאותם יש להביא בחשבון קודם כל ברצון לשבות או להשבית.

לפעמים יש בשביתה או בהשבתה עניין פוליטי מיוחד, שכלכלתנו לא תיבנה ממנו, ושוב תוכל תקופה של בירור לזרוק אור על מטרות זרות, שאינן לפעמים מהאינטרס של העובד או המעביד או המפעל.

ההודעה המוצעת וארכות התינון שלאחריה עלולות איפוא פעמים רבות לבער קוצים, עד כי הסכסוך ופוע במערומיו, לאמור: בצדקתו או בעיותו, בבחינת "קליפתו זרק ותוכו אכל", או זרק גם כן.

ועוד להודעה המוצעת: היא תשמש כעין תחנה סופית, כעין פעמון-אזהרה, ואף כקונסרקציה של זכות השביתה או ההשבתה עצמה.

לבסוף יורשה נא לי להעיר על נקודה אחת בסעיף המוצע: נאמר בו שהעובדים חייבים למסור לממונה הודעה וכו'. מי הם ה"עובדים" שימסרו את ההודעה — אירגוניהם? אילו מהם? אולי איסיפתם הכללית החוקית? והכיבד? מוטב לפרש זאת.

אני מצטרף איפוא למציעים להעביר את הצעת החוק לוועדה, עם ההמלצה להכניס בה שני תיקונים: תינון חובה ופירסום מסקנות המתווך.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת גוברין.

עקיבא גוברין (מפלגת העבודה הישראלית):

אדוני הויכח-ראש, כנסת נכבדה. יחסי לחוק המוצע הוא צונן. לפי עניות דעתי, החוק המוצע הוא בבחינת לא חמימא ולא קרירא. איני מקבל את החוק הזה, וגם איני מתנגד לו עד כדי הצבעה נגדו, משום שאין לו שיניים. לו היו לו שיניים, הייתי מתנגד לו ומצביע נגדו.

אני מתפלא על שר העבודה לשעבר, שהוא איש מעשה — אני מתפלא, שהציע את החוק הזה. ואני מתפלא על שר העבודה שממשיך בו והוא בבחינת שבשאת כיוון דעל על.

או לקדם עוד צעד אחד, את המפעל בכללו — הכל-כלה הלאומית הצומחת, במנעה זעזועים והפסקה בהתפתחות, דבר שבאחרית דבר, הוא גם לטובת שני הצדדים היריבים.

וכאן פרשת הדרכים. חברי הכנסת טענו פה, כי יחסי עבודה הם עניין למאבק בין שני צדדים, העובדים והמעבידים. האומנם? האין למדינה מה להגיד בעניין זה? היש להשאיר למאבק חפשי ולזעזועים, פעמים רבות בלתי-מוצדקים, את הכלכלה כולה? הזכירו כאן את הנוק למפעלים חיוניים למדינה, ואת העובדה שרוב המפעלים כיום הם ציבוריים. האומנם רק כאן הנוק? הנוק מוועוים בלתי-מוצדקים הוא לכלכלה כולה, ועל המדינה להתערב כדי להביא איוו איוון, ובכך, זו השאלה, וזו פרשת הדרכים — הזכות לצד שלישי להתערב כדי להגן על האינטרס העליון שלו. זהו מפנה בעניין יחסי עבודה הן במדיניות והן בתחיקה, המדינה כצד שלישי למאבק. זה גם מין מעבר יבוק, מין מאבק פנימי למפלגת העבודה שבשלטון, להכניס לא להכניס את יחסי העבודה במסגרת המדינה. מעבר יבוק זה, המודגש ביוחד בגאום היסוסיה של חברת-הכנסת שושנה ארבל, אינו חדש. ההשקפה המונו-פוליסטית של כמה ממנהיגי ההסתדרות גרמה עם הקמת המדינה למין רשות מיוחדת, ופה ניטשה המלחמה במפא"י עצמה בעד ונגד מסירת תפקידים מסויימים למדינה. ויתורים כאלה למדינה הם, לעניות דעתי, תהליך בריא לא רק לטובת המדינה, אלא גם לטובת ההסתדרות. חברי-הכנסת אורי אבנרי רואה כמטרה לכל החוק הזה נסיון להשתלטות יתר של ההסתדרות על חבריה והעובדים בכלל. נניח לרגע אחד שזה כך, העיקר שנפתחה הדלת, כדבריו, לפחות לכלים שלובים של המדינה וההסתדרות. יש כאן כעין הכרוה לקבל גם את מרות המדינה, לא כגוף נייטרלי, אלא של אינטרסנט שהאינטרס שלו עליון על האינטרסים של הממדיינים. אם נקבל את תורת חברי-הכנסת אבנרי, לאמוה שההסתדרות תתכחש לתפקידה העיקרי, דהיינו לא תיענה לדרישות צודקות של העובדים — ובכלל זה לשבות —, הרי שהצעת החוק גלה תגלה את כוונותיה בעתות משא-ומתן.

חשיבות הסעיף המתוקן אינו רק בזה שהוא מכריז על מפנה, אלא יש לה חשיבות מעשית בזה שמכניסים את כל העניין במסגרת ביקורת הכנסת, אפילו בצורתו הצולעת והבלתי-שלמה, ואפילו כחוק בלי שיניים. מובן שיש להשלים סעיף זה ולהכניס בו תינון חובה ופירסום מסקנות, כפי שכבר דרש חברי-הכנסת ידי, פן ייהפך כל העניין לארביטרי על-ידי המתווך, שברצותו הוא מתערב וברצותו לא, מכל מיני סיבות.

נחמה אחת ותיאוריה אחת בפי שוללי החוק: אין כיום גל שביתות, ומה לכם כי זועקתם? הנה אנו מתקדמים בענייני הסכמים בין עובדים ומעבידים — זהו הפתרון. האומנם? האם הסכמים ורצון טוב להסכים קיימים לנצח? מגיין הבטחון שעם השתנות העתים ותנאיהן לא תבוא הפרעה בתהליך זה? זה מה שבטוח — ביטוח, ולו בצורה חלקית בלבד, יש רק בחוק. אדרבה, אם נתהווה תהליך טבעי לכריתת הסכמים, הבה נגבשו בחוק. רבים המנהיגים המתגבשים כך. חברי-הכנסת ארם טען, כי עכשיו אין אנרכיה ביחסי עבודה, והוא הוכיח במספרים את הירידה במספר השביתות. אך הזמנים משתנים ורק החוק יוכל ליתן

בדרישות. אינכם זוכרים זאת? עכשיו נואמים נאומים פלסטיים.

לפנינו עומדת שאלה חינוכית רצינית ממדרגה ראשונה, שאלה חברתית, שאלת החברה הישראלית — מה תהא דמותה. חוק מעין זה לא יסייע בנדון זה. חינוך אין בו. ירימו את השפופרת ויודיעו לשר העבודה שמכרזים על שביטה — ובכך יקיימו את החוק. אלה שיכריזו על שביטה פראית, הם ישלחו הודעה לשר העבודה. ואם יתבעו אותם לדון — גם זה עסק. יהיה שמו.

אומרים לי, שכך אי-אפשר לפטר אותם, כי יתבעו פיצויים ופנסיה. עוד נימוק לשביטה פראית. מי שירצה לצאת לפנסיה ולקבל פיצויים, יכריז על שביטה. אין הגיון בכך. החוק הזה לא יתן שום דבר. אם חס וחלילה שוב תפרוץ שביטה פראית במשק המדינה או במשק הממלכתי, במקום שבכנסת ובממשלה יהיה דיון רציני, ממש, קונקרטי ותכליתי איך לשבור את השביטה הפראית, — אם היא לא צודקת — נתחרה פה בוויכוח על יסוד החוק הזה. מה אתם רוצים מהשביטות הפראיות אם מתחרים איש ברעהו מי תומך בהן יותר? מדוע אתם תומכים בחוק בהתלהבות כזאת?

יחסי לחוק צונן. החוק לא יתן אותן תוצאות חינוכיות שאנחנו זקוקים להן.

אמרתי ואני חוזר ואומר, שהשביטה הפראית הורסת את מקום העבודה. מי שיוודע מה זו שביטה פראית, יודע זאת. זה לא רק עניין הפוגע בהסתדרות. כל קבוצה קטנה בוחשת אחר-כך במקום העבודה, ואז התוצאות החברתיות חמורות מאוד. אנחנו עומדים לפני שאלה חינוכית רצינית בתחום המאבק הרוחני והמעשי כאחד. בשעתו היה לי הכבוד להביא לכנסת חוקי עבודה רבים בשם ועדת העבודה. בחוקים אלה היה צורך, משום שהמדינה היתה חייבת בהם, כדי לשמור על העובד מבחינת התנאים הסוציאליים, יחסי עבודה טובים. חוק זה לא יצנן שום דבר. לחינם אתם קוראים לו — גם המתנגדים וגם התומכים — חוק לצינון. הוא לא יצנן. איש לא יתקדר על-ידי החוק הזה, הכל יהיה חם.

הי"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהן-מגורי, ואחרי לחבר-הכנסת שם-טוב.

חיים כהן-מגורי (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. צדקו אלה שאמר: ר: תיקון כל-כך קטן — וכל-כך הרבה משתתפים בוויכוח על התיקון הקטן הזה.

רבתי חברי הכנסת, אולי גודל השעה וצרכיה יחכימו אותנו. אין מיישבים סכסוכי עבודה על-ידי חקיקה בלבד, ומכל שכן — חקיקה בלתי-מחייבת. אין איש מאתנו חולק על זכותם של העובדים לשבות כשיש הכרח בכך. אולם יש לגלות הבנה ויחסים הוגנים בין בעלי המפעל ומנהליו לבין העובדים מצד אחד, ובין האיגוד המקצועי והעובדים מצד שני. הייתי משתמש בסלנג הצבאי ואומר שיש להפוך את המשק למשק מלחמתי הלוחם על קיומו שהוא קיום המדינה, להקפיד על טיב הייצור ועל הגדלת פריון הייצור, ועם הגדלת הפריון — גם הגדלת שכרו של העובד, ולנטוע בהכרח של כל הגורמים, הן המעסיקים והן העובדים, שיחסים

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
אתה רוצה להסית אותי?

עקיבא גוברין (מפלגת העבודה הישראלית):

לא. בוויכוח הכללי נכנסנו לוויכוח רציני ומעניין למדי על החברה והמדינה. אבל הרגעים המעטים העומדים לרשותי לא יספיקו לי כדי לדון בכך. היה טוב אילו היתה הכנסת מקדישה פעם זמן לנושא זה.

משום מה יחסי לחוק צונן? — כאשר עומדת לפרוץ שביטה בארץ, יודעים הכל על כך, עוד לפני שהשבותים שובתים. לפעמים יודעים על כך לפני שהחליטו לשבות. אם שר העבודה יפנה להסתדרות או גניח להתאחדות בעלי התעשייה ויבקש מהם להמתין כדי לתווך, אין ספק שיענו לו. לשם כך לא נחוץ חוק זה. מתי עשוי החוק להועיל? — כשעומדות לפרוץ שביטות פראיות. אולם מי אומר לכם שה"פראים" יישמעו לחוק? משום מה יישמעו לו? להסתדרות? הם לא נשמעים; לאייגוד המקצועי הם לא נשמעים; למועצת הפועלים הם לא נשמעים.

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל):
זה חוק המדינה.

עקיבא גוברין (מפלגת העבודה הישראלית):

אם מתפרעים, מתפרעים עד הסוף. איפה היו שביטות פראיות? — כל השביטות הפראיות, כמעט כולן, היו במשק חמדינה. כל ימי שללתי את השביטות הפראיות, כי השביטות הללו הורסות בסופו של חשבון גם את מקום העבודה וגם את האיגוד. כשמקום העבודה מכריז על שביטה פראית ואינו שומע בקול הסתדרותו, הוא, הרי לאחר מכן קמה קבוצה אינטרסנטית זו או אחרת באותו מקום עבודה ואינה שומעת אף בקול האסיפה הכללית. אם פראות, פראות לכל אחד. כל השנים לחמתי נגד השביטות הפראיות, עוד כאשר עסקתי באיגוד המקצועי. השביטה הפראית הורסת לא רק את מקום העבודה ולא רק את ההסתדרות; היא הורסת גם את החברות ואת היחסים בין העובדים עצמם.

כאשר פרצו שביטות פראיות במשק המדינה, מה קרה אז בכנסת? אולי נהיה כנים עם עצמנו: אז התקיימה התחרות בין המפלגות השונות, מי מצדיק יותר את השביטה הפראית, בה לקחו חלק עובדי המדינה ועובדי הציבור.

חבר-הכנסת עוזיאל קרא מהכתב דרשה על חברה ומדינה. דרשה יפה מאוד. ראויה להיכרך בספר. חסרו רק ציטטות מתוך כתבי קרל מרקס, שעסק לא מעט בסוגיה זו.

השביטות הפראיות החלו — אולי נזכור זאת — כאשר הפקידים הבכירים, לא הסבלים בדואר, הכריזו בצורה אלגנטית מאוד על היעדרות מהעבודה. וכל הממשלות, פרט למקרה אחד, בעניין המהנדסים, שלא הצליח, כופפו את ראשם וויתרו, — במקום לקום יום אחד ולעשות מעשה שהשביטות הפראיות ייפסקו, וזאת מבחינת העמדה והתקיפות. לו היו מגלים תקיפות בדרישה שלא לקיים את השביטות שההסתדרות אינה תומכת בהן — לא היו מצליחות השביטות הפראיות בזמן היתה התחרות בין המפלגות, מי תומך יותר

תקינים ישכינו שלום ויעלו חדות יצירה ותוצאותיה, רמת הטיב ופריון מוגבר.

יש לחזק את המשותף, שערכו גדול מן המפרד. זעזועים במשק אינם לטובה, ותוצאותיהם הן רעות לשני הצדדים גם יחד. לא העובד ולא המעסיק יוצאים נשכרים כאשר קיימים חיכוכים ומצטברת מרידות, שהשלכותיה מסתמנות בטיב הייצור ובפריון העבודה.

היחס אל העובד, תנאי קיומו וחיותיו — הוא עתה שונה לאין ערוך, ונוכחנו לדעת שבעת גיאות במשק החפשי שכרו של העובד עולה על השכר שנקבע על-ידי האיגוד המקצועי. ועדים כולנו לניגוד אינטרסים בין העובד לבין האיגוד המקצועי, ועל כך פרצו שביתות שלא קיבלו אישורו של האיגוד המקצועי. בצייני זאת — איני בא להצדיק או לחייב. אני בא רק לציין עובדות.

לשם כך אעלה שתי דוגמאות. אמנם, חבר-הכנסת פלד ואחרים מחברי הכנסת ציינו את הירידה במספר השביתות וההשבתות בשנים האחרונות. כל אחד לוקח לו את המספרים הנוחים לו, וגם אני אעשה כך. המספרים שאני מביא לקוחים מעתון רשמי. וכאמור, אעלה שתי דוגמאות של שביתות בשירותי המדינה בלבד, וביניהם שירותים חיוניים, כגון מוסדות בריאות, חשמל וכו', ומשתי שנים בלבד.

בשנת 1964 שבתו באישור 4034 עובדים, בלי אישור — 20,623 עובדים. בשביתות שקיבלו אישור הלכו לאיבוד 5666 ימי עבודה; בשביתות שלא קיבלו אישור — 29,301. וארשה לעצמי לקחת מספרים של עוד שנה אחת, של 1965. שבתו באישור 4825 עובדים; ללא אישור — 61,722. בשביתות שקיבלו אישור הלכו לטמיון 11,360 ימי עבודה; ללא אישור — 116,027 ימי עבודה. ואם נביא בחשבון את כל השביתות בכל שטחי המשק מאז הוחק החוק ועד היום, הרי נגיע למספרים מדהימים של אבדן ימי עבודה, שהם סבלו ראשית כל העובדים, ובוודאי גם משק המדינה.

המבנה הקיים כיום הוא כזה: איגוד מקצועי המייצג למעלה מ-90% של העובדים, מצד אחד, והמעסיק הגדול, מצד שני. מספר השביתות הבלתי-מאושרות וימי העבודה שאבדו בשל כך מוכיחים עומק הניגודים בין ההסתדרות לבין העובדים במבנה הקיים.

קיים טישטוש תחומים: להלכה האיגוד המקצועי מחובתו לשמור על זכויות העובדים; ולמעשה האינטרס של המעסיק הגדול הוא המכריע, והוא משרת אינטרס פוליטי יותר מאשר עניינים מקצועיים טהורים. והשבי-תות הבלתי-מאושרות — ולא חשוב אם יקראו להן "שביתות פראיות" — מוכיחות על התמרדות העובדים כלפי איגודם המקצועי, וזה בשל ניגודי האינטרסים.

אנו נמשך ללחום לעקרון ההפרדה בין האיגוד המקצועי לבין בעלות על מפעלים. כי אנו מאמינים שזה לטובת העובד ולטובת המשק גם יחד. מרד הימאים הוא רק סימפטום של הניגודים בענף זה. קיימת כפייה מוסווית של האיגוד המקצועי כלפי העובדים.

ולחוק עצמו אוכל לומר: מה הועילו חכמים בתקנתם? וזה לאחר דין-דברים בין השר אלוף לבין האיגוד המקצועי. התיקון בא להוסיף סעיף 5א, המטיל על המעסיק והעובדים חובת הודעה לממונה 15 יום לפני השביתה או ההשבתה. נניח שאחד הצדדים הודיע על שביתה או השבתה 15 יום לפני כך. מה

הלאה? בסעיף 6 לחוק העיקרי נאמר: יחליט הממונה הראשי אם יתווך בסכסוך. ואם יחליט לא לתווך — מה נותנת חובת ההודעה? למה לפחות לא תהיה חובת ההנמקה של הממונה במקרה שהחליט לא לתווך? והנמקת אי-היתווך תפורסם ברבים, כדי שהציבור ידע במי האשם בהמשך הסכסוך.

אגב, אני רוצה להזכיר לחברי הבית: כאשר הובא החוק לקריאה שנייה ושלישית לפני קרוב לאחת-עשרה שנה, לא קיבלה הוועדה את הצעתנו על חובת הודעה 15 יום לפני שביתה. על כך הסתייגנו, וברור שהסתייגו-תנו לא נתקבלה. והיום מוגשת אותה הצעה, באיחור של אחת-עשרה שנה, ותוך תקופה זו נגרמו נזקים רבים לעובדים ולמשק המדינה, במאות רבות של מיליונים. אולי הגיע הזמן שנחשוב על עצם קיומנו, ואל נפרזי במפגני יוקרה.

ארשה לעצמי לחזור על הצעתנו המקורית, והיא: בוררות חובה. רבותי מהצד השמאלי, אימצתם לעצמכם רעיונות רבים שדגלו בהם אחרים ושבזמנו הושמצו על כך, והיום הפכו לנחלת רבים. תאמצו לעצמכם גם רעיון זה של בוררות חובה, ואל יהי טרף בעיניכם רק בשל כך שמי שהציע רעיון זה לא השתייך למחנה ה"מאורגן". הזמנים השתנו, ואנו זקוקים לאמצעי מניעה יותר יעילים, כי בנפשנו הדבר. כל זעזוע במשק מוגע באינטרסים הן של המדינה והן של העובדים.

ה"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שם-טוב, ואחריו לחבר-הכנסת שער.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. קראתי את החוק המוצע, שמעתי את דברי המשתתפים בדיון הזה, ואינני יכול להשתחרר מן השאלה: לשם מה דרוש החוק הזה? טוב, אני מבין: שר העבודה יוסף אלמוגי, שהוא איש מובהק של האיגוד המקצועי ויודע מה זו שביתה וכיצד מטפלים בשביתה — קיבל ירושה, וחייב היה להביא את החוק. אבל אנו, חברי הכנסת שצריכים עכשיו לתת את הדעת על החוק הזה, מוכרחים לשאול את עצמנו: מה יועיל החוק, מה יסדיר, במה יתרום להתפתחות טובה יותר ביחסי עבודה?

אם לא נראה את החוק הצונן הזה כפי שהוא, אלא נראה אותו כנקודת התחלה לדברים נוספים, כפי שהתבטאו באופן ברור מאוד כמה חברי כנסת שקדמו לי בדיון הזה — ואני חושב שהם יתאכזבו בסופו של דבר — עלולה החברה הישראלית לקבל הצטננות קשה מבחינת יחסי העבודה, ולחלות בנזלת סוציאלית כרו-נית, שתזיק למשק. אינני ניטרלי לגבי החוק הזה, אם רואים אותו כנקודה התחלתית לחקיקה נוספת. עובדה היא שהפועלים מקבלים את החוק בהתנגדות. קראתי ש-650 ועדי פועלים, — לא ועדי פעולה, אלא ועדי פועלים — שנבחרו כחוק במקומות עבודה, חתמו על עצומה נגד חוק צינון שביתות. זה אומר משהו.

יש לי אדרגיה לחוקים "צוננים" בעניינים סוציאליים. מי שחושב שאת המאבקים המעמדיים אפשר להכניס לאיזה מקרר ולהחזיקם סגורים — יתאכזב בסופו של דבר. אני מתנגד לחוק הזה, ויש לי כמה נימוקים לכך. יש לי קודם כל נימוק פורמלי, שאיננו רק פורמלי. קיימים קווי-יסוד של הממשלה. ובקווי-היסוד

הנה מסתבר כי בשנת 1968 עלו ההכנסות משכר ב-3.5%, — עלייה נומינלית, הכנסות שלא משכר עלו ב-21%, והכנסות מהון עלו ב-36%. אם מדיניות זו — שהיא תוצאה מהמלחמה — תימשך גם ב-1969/70 והפער בהכנסות ילך ויגדל, האם החוק הזה יצמצם את מספר השביתות, האם פועלים לא ישתנו מפני שחוקקו "חוק לצינון שביתות", האם הם ימסרו הודעות מוקדמות לפני כל שביתה? אם המדיניות תהיה כזאת — ואני מקווה שלא תהיה כזאת — יחריף המאבק המקצועי. מה יש כאן לצנו? חבד-הכנסת עזיאל, אפילו בעזרת מלים לועזיות רבות, לא יוכל לשכנע אותי שהוא מבין משהו במאבק מקצועי.

ברוך עזיאל (גח"ל):

אפשר לחשוב שרק אתה מבין.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

גם אני עסקתי קצת בשביתות, שבתתי ואירגנתי שביתות.

ברוך עזיאל (גח"ל):

תתקוף רעיונות ולא אנשים.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אני באמת מתחרט על כך שנקבתי בשמך.

גם אני יודע כיצד פורצת שביתה במקום עבודה. מהדברים שהושמעו כאן עליי כמה חברי כנסת אפשר להתרשם שתמיד שביתה פורצת על-ידי השפעה של מנהיגים חמומי-מוח, שאינם שוקלים דבר, שפתאום מכריזים על שביתה. האמת היא שונה לגמרי. רוב רובן של השביתות הגדולות, בין של עובדי המדינה, בין של פקידים, או במפעלים תעשייתיים גדולים, אינן פורצות מהיום למחר. ממילא קודמת לכל שביתה תקופה ארוכה של משא-ומתן, של דיבורים, של אזהרות. האם מישו מתאר לעצמו, למשל, שהסתדרות המורים תתכנס מחר בבוקר ותחליט על שביתה? דבר כזה לא קיים במציאות.

שלמה כהן-צידון:

הנה התקיימה היום שביתה של שעה בנמל חיפה.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

יכול להיות גם מקרה שפורצת שביתה באופן ספונטני, אולם רוב השביתות הגדולות אינן פורצות מהיום למחר. אין מה לצנו, כי לא חמומי-מוח מכריזים על שביתות אלה. ציבור הפועלים בישראל, גם במאבק המקצועי וגם בשביתות, הוכיח שהוא אחראי ושיאני פזיז.

הביאו כאן כדוגמה שביתות במפעלי מים וחשמל העלולות לשחק את המשק, אולם מאז קיימת מדינת ישראל כמה שביתות בלתי-אחראיות פרצו במפעלים חיוניים שישתקו את המשק? פועלי ישראל הם די אחראיים שלא לקיים ללא הצדקה שביתות שישתקו את המשק.

יכול גם להיות מקרה של שביתה, הפורצת באופן ספונטני. אני זוכר שלפני שנים פרצה שביתה בבית-חרושת ירושלמי, מפני שמנהל העבודה סטר על לחיו של חבר ועד העובדים. העובדים הפסיקו אז את העבודה מיד. זו היתה שביתה ספונטנית. אולם האם חוק כזה ימנע שביתה ספונטנית כזאת? האם לאחר שחבר ועד

של הממשלה נאמר במפורש, שיישמר חופש הפעולה המקצועית. יוצג החוק הזה כאשר יוצג — יש בו הגבלה מסוימת לחופש הפעולה המקצועית.

ברוך עזיאל (גח"ל):

אם כן, תעזבו את הממשלה.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

שמעתי את נאומך הנבון ועכשיו אני שומע את עצתך הנבונה, לעזוב את הממשלה בגלל חוק זה.

ברוך עזיאל (גח"ל):

לעג איננו נימוק.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

זהו נימוק פורמלי כביכול, אבל אין הוא פורמלי כל-כך. אמנע יש לנו ממשלת ליכוד, אבל אין זה פוטור את הממשלה מן החובה לקיים התחייבות שקיבלה על עצמה כלפי הבורח בקווי-היסוד שלה.

אולם התנגדותי איננה רק בגלל נימוק "פורמלי" זה. אני חושב גם שהחוק המוצע אינו מחוייב המציאות הישראלית, לא רק השנה, אלא בכל השנים. כבר הביאו כאן נתונים על מספר השביתות בישראל. קראתי את נאומיהם של חברי-הכנסת ידד ואברמוב ושמעתי את דבריו של חברי-הכנסת שוסטק, שהוא איש האיגוד המקצועי של הסתדרות העובדים הלאומית. לפי דבריהם מתקבל הרושם, כאילו מדינת ישראל היא המדינה הפורעת ביותר מבחינת מספר השביתות, כאילו בכל יום שני וחמישי פורצת אצלנו שביתה. הסטטיסטיקה אומרת בדיוק ההיפך, אפילו אם נביא בחשבון את השנים 1965/66, שבהן בוצע הסיווג והיו בהן שביתות רבות, לא דווקא בתעשייה, אלא בשירותים. ישראל עומדת בסוף רשימת ארצות רבות מבחינת מספר השביתות. קראתי את המספרים שפירסם מזכיר ההסתדרות על אותה שנה, בהשוואה למדינות רבות אחרות שיש לנו אתן קשרי מסחר, שאנו מייצאים אליהן וקונים אצלן, ומס-תבר שמדינת ישראל — מבחינת מספר השביתות, מספר השביתות ומספר ימי העבודה ההולכים לאיבוד בגלל השביתות — נמצאת בסוף הרשימה ולא בראש. לגבי שביתות במפעלי תעשייה ולא בשירותים בוודאי שהיא נמצאת אחרי מדינות רבות יותר. בשנת 1967/68 ובשנת 1968/69 היו מעט מאוד שביתות, פראיות או לא פראיות.

מכאן שהחוק הזה אינו מחוייב המציאות. פועלים יכולים לומר, בצדק, כי הממשלה התפתה לדון בחוק צינון שביתות ולא התפתה לסיים את המלאכה ולחוקק חוק לביטוח מפני אבטלה. מה הפזיזות והדחיפות בעניין זה ולמה אין פזיזות ודחיפות בעניין השני?

אולם התנגדותי לחוק הזה היא עקרונית, כי אינני רואה בו עכשיו סכנה מעשית. צודקים חברי הכנסת הטוענים שאין הוא מסוכן מבחינה מעשית, אך יש בו סכנה עקרונית, והסכנה העקרונית, בעיני, טמונה בזה שמתחילים לטפח אצלנו אשליות, שאפשר לבלום מאבק מקצועי באמצעות החוק. כל המדינות שהלכו בדרך זו התאכזבו, גם ארצות-הברית של אמריקה, גם צרפת וגם מדינות אחרות. באמצעות חוק אין להחליש מאבק מקצועי ואין למנוע שביתות. שביתות אפשר למנוע על-ידי מדיניות סוציאלית נבונה וצודקת.

להשתמש בשוט של חוסר עבודה, כדי ללחוץ על יציבות השכר ולמנוע תביעות לא-מוצדקות ושביתות פראיות, או מוטב להעדיף תעסוקה מלאה, בתנאי שהיה ריסון עצמי מסוים והסדר תחיקתי. אם אנחנו רוצים גם תעסוקה מלאה וגם יציבות בשכר ויחסי עבודה תקינים, עלינו ללכת בדרך של ריסון עצמי והסדר תחיקתי, שיבטיח יחסי עבודה תקינים.

חברי כנסת אחדים עוררו בעיה עקרונית חשובה ביותר. הם טענו שהחוק הזה פוגע בחופש המאבק המקצועי. חברת הכנסת ארבל-אלמוליו אפילו פנתה לכמה סיעות, גם לסייעת, ואמרה: אתם דוגלים במשק חפשי, - מה פתאום אתם דורשים התערבות ביחסי עבודה? תשובתה היא: תהא אותה התערבות ביחסי עבודה כפי שהיא קיימת במשק. אינני דוגל במשק חפשי באופן מוחלט. אגב, משק חפשי באופן מוחלט אינו קיים לא בארץ ולא בשום מקום אחר בעולם. דווקא העובדה, שבתקופה המודרנית אנחנו נמצאים בסימן התערבות מסוימת של המדינה בעניינים כלכליים, מחייבת התערבות מסוימת גם ביחסי עבודה. השביתה, בסופו של דבר, היא נשק כלכלי. מי שרואה בשביתה נשק פוליטי - אתו יש ויכוח אחר לגמרי. לדידו השאלה איננה אם קיימת חובת הודעה מוקדמת או לא; לדידו זו מלחמה פוליטית להפלת המשטר. אבל מי שרואה בשביתה מאבק כלכלי לשיפור מצב הפועלים, איננו יכול להתעלם מכך שזה חלק מן המדיניות הכלכלית. האם אין התערבות המדינה בתהליכים כלכליים שונים? האם אין חוק המגביל קרטלים? האם אין הסדר ממשלתי לתעריפי המים והחשמל? האם אין התערבות בקביעת זכויות סוציאליות? האם אין התערבות בעניין "קדוש" של מדיניות השכר? האם מדיניות השכר איננה, בשנים האחרונות, חלק מן המדיניות הכלכלית? האם אין בקשר לכך תיאום בין הממשלה לבין ההסתדרות הכללית? עלינו לראות את התמונה כולה. יש יחסי גומלין בין צורת המשק וצורת יחסי העבודה. היות ואיננו נמצאים במשק חפשי לגמרי, ומשק כזה אינו קיים בשום מקום בעולם, והיות ויש הכוונה והתערבות מסוימת, יש צורך שזה יתבטא גם בתחום יחסי העבודה, מה עוד שהחוק המוצע אינו מגביל את הזכות לשבות, הוא רק קובע כללים מסוימים, שיש צורך לשמור עליהם לפני שאנחנו נגשק השביתה, שהוא חמור ביותר בתחום יחסי העבודה.

אינני חושב, כפי שסברו חברי כנסת אחרים, שחוק זה איננו נחוץ משום שאין שביתות. חוק אין מחוקקים רק לתקופה מוגבלת, אלא לתקופה ארוכה. אנחנו נמצאים עכשיו בתקופת גיאות בתחום התעסוקה. אנחנו רואים ניצנים ראשונים של תביעות שונות, שלולא התעסוקה המלאה בוודאי לא היו מעלים אותן. יתר על כן, אין בחוק פגיעה בזכות השביתה.

אני מסכים עם חבר-הכנסת גוברין ואחרים שאמרו שהחוק חלוש מדי, שאין לו שיניים. הייתי מציע שלושה תיקונים.

(חבר-הכנסת נ. פלד קורא קריי-

את ביניים)

ראשית, הטלת סנקציות במקרה של אי-קיום החוק. אינני מדבר על סנקציות פוליטיות; אני מדבר על סנקציות אזרחיות, כמו הסנקציות האזרחיות הקיימות בהפרת כל חוזה. במה זה יכול להתבטא? עלינו להס-

העובדים קיבל סטירה במקום עבודתו, ימסרו הפועלים הודעה, יחכו שבועיים, ורק אחרי-כן ישבחו? שום חוק צינור לא יצנן את הפועלים במקרה כזה.

לכן נראה לי שהחוק הזה הוא, ראשית, מוזק, כי הוא משמש אולי נקודת התחלה לחקיקה נוספת שהיא שלילית ביסודה. שנית, אין בו - כפי שחבר-הכנסת שוסטק ציין - שיניים. אני רק מתפלל על חבר-הכנסת שוסטק שהוא מזמין שיניים חדות לחוק כזה. אני מסופק אם הוא יכול היה לנאום אותו נאום שנאם כאן לפני חברי הסתדרות העובדים הלאומית. הוא אמר שאין הוא מתלהב מן החוק, מכיוון שאין בו סנקציות.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

לא אמרתי זאת. אתם תמיד מסוגלים, בדמגוגיה שלכם, לסלף דברי אחרים. מתי אמרתי זאת?

ויקטור שם טוב (מפ"ם):

אמרתי כי אינך מתלהב מן החוק מפני שאין לו שיניים.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

למה אתה מסלף? אמרתי...

ויקטור שם טוב (מפ"ם):

תקרא את הסטנוגרמה. אמרתי שאין לחוק שיניים. אם תפרוץ שביתה בלי הודעה מוקדמת, מה אתה מציע לעשות? אתה מציע לפטר את ועד העובדים, להטיל עליו קנס, לשלול את המשכורת, לשלוח את כל חברי ועד העובדים לבית-סוהר? הרי ברור שבחוקים סוציאליים הנוגעים למאבקים קולקטיביים של אלפי פועלים אי-אפשר לקבוע סנקציות.

לא יכולות להיות סנקציות, ולכן כל החוק מיותר אפילו בשלב מוקדם זה. אם יהיה לו המשך - ההמשך יהיה עוד יותר מזיק. לכן אני מתנגד לו.

ה"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יערי.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. רצוני להתרכז בדברי בשלוש בעיות שהתעוררו בוויכוח סביב החוק הזה: א. האם נחוץ חוק בדבר חובת הודעה מוקדמת, והאם הוא מהווה פגיעה בחופש המאבק המקצועי; ב. האם החוק בצורתו הנוכחית קולע למטרה; ג. האם טיפול בקטע מוגבל בהסדר יחסי עבודה עונה לצורך של הסדר תחיקתי ליישוב סכסוכי עבודה.

חברי הכנסת, חברים שקדמו לי, בעיקר חברי-הכנסת ארם ופלד, אך גם חברי כנסת אחרים, שאלו: למה בכלל יש צורך בחוק כזה, כאשר ישנה ירידה ניכרת במספר השביתות ובמספר ימי העבודה האבודים בשנתיים האחרונות? אני שואל: מה היתה הסיבה לירידה זו? הסיבה היתה, בראש וראשונה - המיתון וחוסר העבודה שבא בעקבותיו. המיתון מנע הרבה שביתות. בתקופה האחרונה הסיבה היא - מצב החירום שאנחנו נתונים בו.

למעשה, אנחנו מעוניינים בשני דברים - בתעסוקה מלאה, מצד אחד, ויחסי עבודה תקינים ויציבות בשכר, מצד שני. השאלה היא מה עדיף - האם עדיף

אבל אנחנו מחוקקים חוקים מתוך תקווה שיקיימו אותם, ואין עוד כל הוכחה שמקום שיש בו יותר שביתות, שם רמת החיים גבוהה יותר. אני יודע שיש מדינות רבות שיש בהן פחות שביתות ורמת השכר ורמת החיים של העובדים גבוהות יותר. בגרמניה, למשל, קיימת רמת חיים הרבה יותר גבוהה לעובדים מאשר באיטליה, למרות מה שגרמניה יש פחות שביתות מאשר באיטליה. שימוש בלתי-מוגבל בנשק השביתה עדיין אינו קובע את רמת החיים. בסופו של דבר שובתים מפני שרוצים לשפר את תנאי החיים, אבל זה תלוי בהרבה דברים אחרים. לכן יש לראות את הדברים האלה בהקשר כולל של מדי-ניות כלכלית ותחיקה מהתאמה.

נצביע בעד העברת החוק לוועדה, כפי שאמרת, מפני שזהו צעד ראשון, אבל אנחנו חושבים שיש צורך בהמשך על-ידי עיבוד חוק האיגוד המקצועי, אשר יסדיר את מכלול היחסים בין עובדים ונותני העבודה, והוא יוכל להגן גם על העובד, אך גם על הציבור, שלא פעם הוא הקרבן העיקרי כאשר פורצת שביתה בצורה בלתי-מאורגנת, ובעיקר בתחום השירותים החיוניים.

ה"ר ק. לוי:

רשות הדיבור לחברי הכנסת בקר, ואחריו — לחברי הכנסת ורדיגר.

אהרן בקר (מפלגת העבודה הישראלית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. עם כל החשיבות שיש לבעיות יחסי העבודה בכלל בארצנו, — ויכולה להיות חשיבות גם לדיון בבעיות — טוב שלא נטעה, משום שעניין זה, העומד עכשיו לדיון, אינו נוגע כלל לבעיות היסוד של יחסי העבודה. הרי זה הוא דבר שולי ומשני, ואף הייתי אומר, שהתיקון שהוגש הוא כעין תיקון סידורי בלבד. מדובר על אותו סעיף 5 בחוק הקיים, שהוגש עכשיו לתיקון ובו נאמר שכאשר הצדדים יגיעו לסכסוך עבודה כלשהו, — בין שהמעבידים רוצים להשבית ובין שהפועלים רוצים לשבות — יהיו חייבים להודיע על כך לממונה על יחסי העבודה במשרד העבודה. גם לי יש כמה הצעות תיקון, ועוד אעמוד עליהן בהמשך דברי.

חובת ההודעה מראש באה כדי לאפשר לתווך בין הצדדים ולמנוע סכסוך עבודה. בין שמדובר על שביתה ובין שמדובר על השבתה, צריך להיות ברור לכלולנו כי בהצעת התיקון זו אין זכר — ואף לא יכול להיות זכר — לדיבור על בוררות חובה, אף לא על תיווך חובה, ובודאי לא על התערבות כלשהי של המדינה ביחסי העבודה. לכן אולי טוב יהיה אם אקדים ואומר, כי מן הצורך לצנן קצת בדיון זה את המתלהבים יותר מדי, הנוטים לראות חוות הכל בתיקון המוצע כאן — אם יתקבל; ומצד שני, עלי גם להרגיע קצת, ביחוד את חברי — גם חברי לסיעה וגם חברי למערך בעתיד — מפני חששות, שתיקון זה, עלול, חלילה, לפגוע בחופש הפעילות של האיגוד המקצועי.

אתייחס קודם כל בהערות ספורות לדברי חברי הכנסת אברמוב, ייד ואחרים, שדיברו בהתלהבות רבה על הצעת חוק זו, עד כדי כך שחברי הכנסת אברמוב הפליג באמרו: הנה כאן נושא בעל חשיבות עקרונית, בעל משמעות מהפכית. חברי הכנסת אברמוב, אם אתה חושב באמת שבחבות הודעה מראש שפועלים רוצים לשבות יש משום עקרון המאפשר למדינה להתערב

כיום, שאם שביתה מוכרזת בצורה בלתי-חוקית, השביתה אינה נהנית מההסכנות האזרחית שיש לה לפי התחיקה הקיימת. אתם יודעים שיש חסינות נגד תביעה לפיצויים במקרה של שביתה, וכן ששביתה לא מפסיקה יחסי עובד ומעביד. אפשר להגיד ששביתה הפורצת בניגוד לחוק אינה נהנית מחסינות אזרחית. גם על הפרת חוזה אזרחי אין מושבים מיד בבית-הסוהר. התוצאה היא סנקציה אזרחית. צריכות להיות סנקציות, סנקציות אזרחיות ולא פליליות.

שנית, אם כבר מדובר בתקופת המתנה, למה לא לנצל את תקופת ההמתנה לשם תיווך? אם כבר ממתינים, למה יעמוד המתווך מן הצד ויתבונן בנעשה? הוא יכול לנצל תקופה זו כדי לנסות להגיע להסדר בין שני הצדדים. בתקופת ההמתנה צריך המתווך להתערב ולנסות להגיע להסדר. אם לא יגיעו לידי הסדר, יוכלו לשבות.

שלישית, אם המתווך נכנס לפעולה ומרגיש שהוא יכול להגיע לידי הסדר, רשאי הוא לדרוש הארכת התיקופה למשך שבוע-שבועיים, לא לתקופה בלתי-מוגבלת. אינני חושב ששובתים או האיגוד המקצועי הפסידו אי פעם כתוצאה מההמתנה. עסקתי לא פעם בענייני האיגוד המקצועי. לא פעם היתה ההמתנה, בעניינים מסוימים, במשך חודשים רבים, עד אשר הכריזו שביתה.

לבסוף, הנקודה האחרונה שאני רוצה לעמוד עליה: האם החוק הזה פותר את הבעיה של יישוב סכסוכי עבודה? אינני חושב שהחוק הזה עונה לצרכים. בחוק זה מטפלים רק בקטע קטן. לדעתי, יש צורך בחוק האיגוד המקצועי שיסדיר את כל הבעיה. חוק האיגוד המקצועי יקבע את זכות חופש השביתה ויגיד גם איך אפשר להפעיל אותה. זו אולי הבעיה. בחברה מודרנית מאורגנת יש להפעיל כל זכות-יסוד במסגרת החוק ולפי כללים מסוימים. זאת אומרת, אינני דורש איסור שביתות, אלא קיום כללים, המאבק הכלכלי בין שכבות שונות, בין עובדים ומעסיקים, בימינו, במדינת ישראל, הוא לרוב בין העובדים לבין המדינה, בין העובדים לבין המשק הציבורי, זה לא מאבק בין אויבים, אלא בין צדדים, שכל אחד מהם רוצה להשיג יותר. יש צורך בכללים שיאמרו איך מכריזים שביתה, מי מכריז שביתה ומה ההגנה הניתנת על-ידי החוק לשביתה ואילו הגנה מפיקדה השביתה אם היא לא חוקית. יש גם בעיות אחרות. לא פעם קיימת טענה שלפעמים העובד היחיד איננו מוגן די הצורך בתוך האיגוד המקצועי ושהאיגוד המקצועי נוקט אמצעים לא מתאימים כאשר הוא לוחץ על עובד זה או אחר.

גם בעניין שביתת האטה צריך לקבוע: האם שביתת האטה היא שביתה או לא שביתה.

לכן אני חושב, חברי הכנסת, שהחוק הזה מהווה צעד ראשון בכיוון הנכון. גם לדרך ארוכה יוצאים בצעד ראשון. אבל יש עוד לכך, אם מתכוונים ללכת הלאה. אם חושבים לעשות רק את הצעד הראשון ולא ללכת הלאה — אינני רואה בזה תועלת רבה. לכן אני חושב שיש צורך והכרח בחוק האיגוד המקצועי, אשר יקבע כללים, כגון: מה הן הסמכויות של ועדי עובדים, איך בוחרים בוועדי עובדים, איך מכריזים שביתה, מה ההגנה הניתנת לשביתה, מה ההגנה הניתנת לעובד וכו'.

אני יודע, חברי הכנסת, שאין פתרון מושלם. אני יודע שיש גם לא מעט מקרים שלא מקיימים חוקים.

אירגון הפועלים רואים לנכון. דומני שחוקה על ההסדרות ועל ציבור הפועלים שיעמדו בכך, גם אם יש סטיות — ולא אתעלם ולא אעלים מכך שיש ויכוחים, שהרי אנו חיים בחברה חפשית, ויכולים חברים לגרוס אחרת. אבל מדובר במדיניות, מה רצוי ובמה אנו רוצים, דומני שחוקה על ההסדרות, שתדע לכלכל את עניינה במשק, הן הציבורי והן הפרטי, באחריות מלאה, כמובן תוך עמידה על תביעותיו הצודקות של הפועל בכל הזמנים והעתים.

אולם צר לי מאוד שמעל במה זו אני צריך לנהל ויכוח עם חברי כנסת, גם עם חברי סיעתי, ששמעתי אותם, וגם עם חברים שאני מקווה שבעוד כמה ימים יימצאו במסגרת המערך שבין שתי הסיעות גם מבחינה פורמלית וגם מבחינה מהותית. רצוני לנסות ולהסביר לכם, כי אינכם צודקים בתפיסתכם. ואתחיל בטענה הפורמלית של חבר-הכנסת שם-טוב.

חוקה על שר העבודה, המייצג את הממשלה בוויכוח זה, שיצטרך להשיב על השאלה, אם הדבר הוא בניגוד לקווי-היסוד של הממשלה. את מתן התשובה אני משאיר לשר העבודה. אשר לטענה אם יש כאן פגיעה בחופש הפעילות של האיגוד המקצועי — אומר בלשון חד-משמעית: זה לא היה, לא קיים, ואני מקווה שגם לא יהיה. כל עוד החברה בישראל תהיה דמוקרטית וחפשית, לא יימצא מי שיוכל לפגוע בחופש הפעולה המקצועית, בחופש מאבקו של הפועל, של ציבור הפועלים. זהו בעצם אחד מיסודות קיומו כמדינה וכחברה. הוויכוח שיוכל להיות בינינו הוא על השאלה, אם אכן צודקים הנכם בפירוש שאתם מייחסים לתיקון הזה.

מצאתי לנכון להשתתף בוויכוח זה, מכיוון שקדם לכך ביורד במליאת הוועד הפועל של ההסתדרות. אם אתה, חבר-הכנסת פלד, סיימת את דברך באמרו, כי חוק זה הוא בניגוד להסתדרות, הריני מתכבד להודיע שההסתדרות מחייבת את החוק הזה. גם לא אעלים מכך, שההסתדרות לא יומה את הצעת החוק ואין לה יד ביזמה להגשתו. עוד אומר לכם, שאני כשלעצמי לא הייתי מגלה יזמה.

שלמה רוזן (מ"פ):

ההסתדרות השלימה עם החוק, אבל לא תמכה בו.

אהרן בקר (מפלגת העבודה הישראלית):

אם מדובר על ציטוט ההחלטה של ההסתדרות, דומני שאתה יכול להשאיר לי את הניסוח. אתה יכול לפרש את ההחלטה, אני בא לצטט אותה. כאשר אני מוסר את תוכן ההחלטה, לא מספיק הפירוש, אלא צריך לצטט אותה תחילה. אני חוזר ואומר, שההסתדרות החליטה לחייב את החוק, ההסתדרות החליטה לתמוך בו. אני אישית לא הייתי מגלה יזמה בעניין זה.

נתן פלד (מ"פ):

מדוע לא היית מגלה יזמה?

אהרן בקר (מפלגת העבודה הישראלית):

מנימוקים שונים ורבים, שלא הייתי רואה צורך להעלות אותם כאן, אבל על כל פנים לא בגלל הנימוק המכריע שלך, שזה פוגע בחופש הפעילות המקצועית.

אריה בהיר (מפלגת העבודה הישראלית):

אם ההסתדרות החליטה, מזכיר ההסתדרות היה צריך לגלות יזמה.

ביחסי עבודה — הרי דומני שאתה כמשפטן חייב לדעת שאין שמץ של יסוד לכך לא בחוק הקודם ולא בהצעת התיקון המובאת עכשיו לדיון. אין זכר לדבר, אין כל אחיזה לכך.

כפי שכבר ציינתי קודם, התיקון איננו מחייב כלל תיווך חובה. הוא מחייב רק להודיע. הממונה צריך להחליט אם הוא מתערב או איננו מתערב. בהקשר זה רוצה אני לומר באוזני שר העבודה, כי כוחו של התיווך יהיה מותנה בכך אם יידע למיין היטב מתי לתווך ומתי לא לתווך. אם משרד העבודה ירצה משום-מה לתווך בכל עניין ולהשתמש למטרה זו בחוק זה, דומני שלא יהיה ערך רב לזה. לכן צריך למיין את הדברים החשובים והקבועים, אבל זאת, כמובן, בסמכותו של שר העבודה, כי הוא יצטרך להחליט מה חשוב.

חברי הכנסת, אף בטרם כל חוק ובטרם כל חובה, ולא רק מימי המדינה, אינני זוכר מקרה שוועד פועלים כלשהו סירב להיענות לתיווך בטרם פרוץ הסכסוך או בעת סכסוך העבודה, אם הפגייה באה משר העבודה או מהממונה על יחסי עבודה, ואני חוזר אפילו לימי הסוכנות היהודית, בטרם המדינה, כשהפגייה היתה באה ממחלקת העבודה שלה. אם מכריזים על שביתה, אם מחליטים להכריז על שביתה — האם המטרה היא לקיים שביתה לשם שביתה? אוהלים באמצעי זה של שביתה רק כאשר אין אמצעים אחרים להשיג עניינים צודקים. לכן נהפוך הדבר. אם יש אפשרות למנוע את השביתה, להסתדר ולהביא את העניין הצודק על סיפוי-קו, ודאי שרצוי הדבר, כי המטרה, כאמור, איננה דווקא לשבות רק משום שהוחלט על כך.

לכן היה זה קצת מוזר לשמוע משפט מסוים של חבר-הכנסת אברמוב, ואני מצטטו: "מן ההצעה הזאת משתמע כי ההסתדרות הכירה במדינת ישראל ומוכנה לקבל מרותה, אם כי בצורה סמלית בלבד, לפי שעה, גם בשטח יחסי העבודה." הקשבתי לדברים, שמעתי אותם, ומאחר שלא הייתי בטוח אם רשמתי לעצמי נכונה, נזקקתי לסטנוגרמה, אך לצערי נאמרו הדברים האלה בדין כך.

אני חושב שהדיבור הזה הוא בלתי-רצוני. אגב, אגיד לחבר-הכנסת אברמוב יותר מזה: אם חבר-הכנסת אברמוב, החי בתוכנו, יכול עתה, בשנת 1968, לומר דברים כאלה, הרי זה מוכיח מדוע צריכים יחסי העבודה להיות נתונים רק בידי הגורמים עצמם, בידי גופי העבודה ומקבלי העבודה. אני בטוח שלא יימצא גוף עבודה בארץ שירשה לעצמו לומר דברים כאלה. הוא יתייחס ביתר כבוד. אילו הייתי צריך עכשיו להתייחס לוויכוח על התערבות המדינה ביחסי עבודה, על בורות חובה בצורה זו או אחרת, כשאני נעזר על-ידי המחשבה שבוטאה כאן על-ידי חבר-הכנסת אברמוב, הייתי אומר, שזו הוכחה עד כמה במדינה דמוקרטית ובחברה דמוקרטית, בייחוד אצלנו בישראל, חשוב הדבר שיחסי העבודה יהיו נתונים רק בידי שני הגורמים: בידי גופי העבודה ובידי מקבלי העבודה, וחוקה עליהם שיוכלו להגיע לידי הסדר. אם הפועל לא יבוא על סיפוקו וצדקת תביעתו לא תתקבל על-ידי גוף העבודה, אם אין לו אמצעי אחר — צריך להיות שמור לו בחברה חפשית ודמוקרטית האמצעי החפשי להיאבק על קיומו, בדרך של שביתה, סכסוך עבודה, או כל פעילות מקצועית, כפי שהאיגוד המקצועי או

שיסכים. מצטער אנוכי, שכן מבין חברי-הכנסת אבנרי את העניין של התדיינות, דיון, דו-שיח, בירור, משא-ומתן, הידברות.

חברי-הכנסת אבנרי דואג שיכובד רצונו של הפועל. ומיד לאחר מכן הוא מתחיל לחפש אם יש שניינים בחוק; והשניינים הן - הסנקציות, שצריכות ללוות את החוק. היועץ המשפטי שלו אומר לו, שאולי אפשר להיאחז בחוק אחר על מנת להטיל ענשים.

אם חברי-הכנסת אבנרי ישאל אותי, מה אני מבין במושג לחץ - אותו דבר שהוא מחפש אצל היועץ המשפטי שלו, הרי אלו הן הסנקציות, אלה הם הקנסות. ואילו היה חוק זה מחייב קנסות, לא הייתי נותן ידי לו.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
 תשאל את היועץ המשפטי שלך.

אהרן בקר (מפלגת העבודה הישראלית):

ואם תשאלו אותי: מדוע אני בכל זאת בא לחייב את החוק? - רבותי חברי הכנסת, לעתים דעת הציבור ורצון הציבור הם לא פחות חזקים מחוק. לעתים קרובות דעת הציבור קובעת גורלו של סכסוך עבודה מסוים ואני רואה בהצעת החוק ערך חינוכי רב-חשיבות לאזרחות טובה במדינה. אינני יכול לומר שמאה אחוז של הנוגעים בדבר יפעלו בהתאם לחוק. אינני בא להתחייב בקבלנות. אבל חלק הארי יתחשב ברצונה של הכנסת. ואם חייבים לשבות את הפעילות של האגוד בהתאם לחוק; ביחוד שהודעה זו אינה מחייבת. אני חפשי בכל. אני חייב רק להודיע.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
 אני אומר: ללא ענשים, ללא קנסות.

אהרן בקר (מפלגת העבודה הישראלית):

אני אומר את הדברים באופן ברור. לכן אינני הולך אצל היועץ המשפטי, כי אינני רוצה בענשים ולא בקנסות. אתה הלכת לחפש. מצאתי מדוע אתה להוט אחרי המושג לחץ. אני הסברתי שבזה אין לחץ. בהתיינות של חמישה-עשר יום יש לחץ? אני בהחלט רוצה לשכנע, להסביר, וזהו זכותו הלאיטימית.

בדרך כלל אני רואה שלושה מכשירים חשובים ליישוב יחסי העבודה בארץ, שבחלקם באו בימות ההסתדרות: חוק ההסכמים הקיבוציים, חוק יישוב סכסוכי עבודה, כולל התיקון המוצע, וחוק בתי-דין לעבודה. החוק האחרון בא ביממת ההסתדרות. עוד לפני עשר שנים דרשנו זאת. אנו חושבים ששלושה חוקים אלה מהווים חוליות חשובות בשמירה על חיי עבודה תקינים בארץ, והם מושתתים על פעולה חפשיית של האיגוד המקצועי, על זכותו למאבק חפשי במסגרת אותם דברים שהזכיר חברי-הכנסת שוסטק, ולא אחזור עליהם - ההסכם הקולקטיבי, ההסכם הקיבוצי. זכינו ללבוש תחיקתי ממלכתי להישגי האיגוד המקצועי של ההסתדרות, שנצטברו במשך עשרות שנים.

גברתי היושבת-ראש, עם היותי מחייב את החוק, רואה אני צורך לעמוד על שניים - שלושה תיקונים, מהם שניים מהותיים מאוד. ראשית, ההודעה אינה צריכה להישלח לממונה. צריך לקבוע בחוק, שההודעה צריכה להישלח לנותן העבודה, והעתק לממונה. אם אנו מניחים הנחת-יסוד, שהמדינה אינה מתערבת ביחסי עבודה, הרי המדינה חייבת לדאוג לכך שקודם כל הצד השני

אהרן בקר (מפלגת העבודה הישראלית):

אם ההסתדרות החליטה, לא כל חבר כנסת חייב לגלות יומה בקריאות-ביניים.

כאשר הוגשה הצעת החוק, היתה ההצעה כבר ידועה. אין זה סוד. יש הבדל בין יומה לבין תמיכה; ויש הבדל בין חיוב לבין שלילה. אסביר מדוע החליטה ההסתדרות לחייב את הצעת החוק. דבר זה מקובל בחייה של ההסתדרות. יתירה מזו - דבר מסירת הודעה בטרם שביתה מהווה חלק בלתי-נפרד מהתפיסה החברתית של כל ציבור פועלים מאורגן. ציבור מאורגן איננו גורס פעולות פתע, שביתות פתע או השבתות פתע. אם הנך צודק במאבקך, מותר לדרוש ממך שתודיע על כך, ואין להעמיד את הציבור לפתע לפני עובדה, גם אם העניין צודק, בלי להודיע על כך.

חברי-הכנסת שוסטק הזכיר, שלפני כך וכך שנים התנגדנו לזה. בבואנו לתמוך בהצעת החוק אמרנו שה-הסכם עם התאחדות בעלי התעשייה חל לא רק לגבי תקופת ההסכם, אלא גם בין סיום ההסכם אחד לחידושו של ההסכם. וגם אז התחייבנו להודיע על סכסוך, אם ההסתדרות מחליטה על כך. מדובר על ההסתדרות, ואי-אפשר לומר שזהו ועד פועלים מסוים או חלק של ציבור הפועלים.

ואני רוצה להוסיף ולומר באזני חברי לסיעה וחברי סיעת מפ"ם המתנגדים להצעת החוק, כי בעיני התיקון לא רק שאיננו בא לפגוע בחופש הפעילות המקצועית, אלא לדעתי הוא בא גם לחזק את הפעילות של האיגוד המקצועי מבחינה אירגונית, ציבורית וחברתית. הוא בא לחזק, ואני רוצה בחיזוק זה. אומר לכם שלמדנו קצת מהנסיון לגופו של עניין. הרבה סכסוכים נמנעים כאשר יש אפשרות לבוא בדברים. יתירה מזו, אנו חיים בתקופה שבה מרבית לדבר על ידי-יש ועל ההידברות. לצערו לא תמיד ההידברות מועילה, גם כאשר משקיעים זמן רב בכך. כאשר אתה מנסה לדבר עם נותן העבודה ואתה יודע שהוא איננו מקבל את התביעה הצודקת, אין ברירה אלא שהפועל יאחז באמצעי של שביתה. אבל גם ביחסי עבודה, ההידברות והדו-שיח הם אמצעים חשובים ומועילים, ואל לנו לזלזל באותה הידברות בין אדם לאדם, ולעתים גם בין מחנות מפלגתיים או פוליטיים, ביחוד בסוגיה העדינה הנקראת יחסי עבודה. כאשר ועד פועלים יושב עם נותן עבודה ליד השולחן, רב כוחו להשפיע על נותן העבודה. כל גולל בכך. מתוך נסיון למדנו, שכאשר יש זמן לקיים את הדו-שיח, את המשא-ומתן, נמנעים דברים חמורים ביחסי עבודה, בסכסוכי עבודה, ובכך מושגת מטרתו של הפועל להיטיב את מצבו ותביעתו הצודקת באה על סיפוקה.

שביתות פתע אינן מאושרות על-ידי ההסתדרות. אין דבר כזה ולא יכול להיות דבר כזה. ונזכור ששביתות פתע באות לשבש יחסי עבודה.

אינני רואה עצמי פטור מלומר מלים אחדות לחברי-הכנסת אבנרי. הוא הקדים ואמר, שהביקורת שלו איננה אידיאולוגית, אלא עניינית. אבל לאחר מכן, מרוב דאגה לפועל, הוא פיתח אידיאולוגיה של "לחץ", שקשה היה לשמוע אותה. עוד מעט בעיניו של חברי-הכנסת אבנרי כל דיון, כל חילוף דברים, כל הסברה וכל הידברות עם נותן העבודה - פירושו יהיה לחץ. זהו פירושו של לחץ? לשם מה דרושים חמישה-עשר הימים, לדעתו של חברי-הכנסת אבנרי? - כדי להיות לחץ על הפועל

הפסיקה היהודית עוצמת עין. הבסיס לכך מצאנו במסכת בבא בתרא, דף ח', שם נאמר: "רשאיין בני העיר להתנות על המדות ועל השערים ועל שכר הפועלים ולהסיע על קיצתן". מכאן מובן, שאם פועלי מקום כלשהו החליטו על תנאי עבודה מינימליים, ובית-הדין, בתור מוסד אובייקטיבי, מוצא שההחלטה צודקת, אסור לשום פועל לקבל עליו עבודה בניגוד להחלטות אלו. בית-דין זה יעמוד לימין הפועלים ואף ישביתם מעבודה בשעת הצורך.

ובכן, אנו רואים, רבותי חברי הכנסת, שהיחסים בין עובד ומעביד אינם חידוש להשקפתה של היהדות הנאמנה.

חברי הכנסת, לגבי חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון), תשכ"ח, נדמה לי כי אלה אשר המליצו לחוקקו עשו זאת בתקופה אשר בה היינו עדים לפסיכוזה של שביטות והשבחות והיתה סכנה שהמדינה תיכנס לאנדרלמוסיה מסוכנת. באותה תקופה ראה רוב הציבור צורך בריסון המצב, ולכן הועלתה המחשבה אשר הביאה בסופו של דבר לידי החוק המוצע. מאז ועד היום זרמו מים רבים במדינתנו. התנאים השתנו והמצב השתנה, וייתכן שהיו צריכים לחשוב פעמיים לפני שגישים לצנן את הגשק היחיד שהוא רכושם של הפועלים ואשר זכאים הם לו בהחלט.

לשם מה חמישה-עשר ימי ציון? רק היום קראתי באחד מעיתוני הערב סטטיסטיקה המוכיחה ש-95% מכלל השביתות אפשר היה להביא לידי סיומן בפחות מחמישה-עשר ימים. בשלוש השנים האחרונות פרצו כ-700 שביתות שמתוכן נמשכו כ-200 שביתות פחות משש שעות; 170 שביתות — עד יום אחד; 36 שביתות — בין יום לשלושה ימים, למעשה רק כ-5% מכלל השביתות נמשכו למעלה מחמישה-עשר יום. מכאן אנו למדים כי 95% מכלל השביתות אפשר היה להביא לידי גמר בפחות מתקופת הציון המוצעת. ובכן, רבותי חברי הכנסת, לפי דעתי אין מה להתלהב מהצעת חוק זו. ואם בכל זאת, עקב התנאים המיוחדים ומצב החירום שבו אנו נמצאים, דרוש ציון, יש להגבילו לשבוע ימים וגם אז לראות בו בחינת הוראת שעה בלבד.

חברי הכנסת, ידוע לנו שההסתדרות הכללית התנגדה מתמיד, ובצדק, לעררב ולהכניס את הממשלה בעניינים שבין העובד והמעביד. קיימים חוויים קולקטיביים, גם בעניין ציון שביתות, המפעלים אשר אינם נכללים בחוויים — לגביהם אפשר לבקש צו הרחבה. כי למעשה אלה אשר אינם נכללים בחוויים הקיבוציים הם בעיקר המדינה, הרשויות ומוסדות ההסתדרות, ועם אלה בודאי אפשר להסתדר.

בהסכם הקיבוצי, בפרק א', סעיף א', נאמר כי על הכרות שביתה או השבתה במפעל יתן הצד המכריז לצד השני הודעה בכתב, במועד של חמישה ימי עבודה לפחות מראש, במספר מפעלים — עשרה ימי עבודה, ובענף שלם — עד ארבעה-עשר יום. ובכן, גם המצב הקיים אינו בגדר הפקר. ולכן, רבותי חברי הכנסת, אין אנו רואים בהצעת חוק זו הצעה אשר, כפי שאמרתי, יש להתלהב ממנה, ובודאי לא מהציון הארוך מדי של חמישה-עשר יום.

גם בעת הסכנה לישראל וגם כשהמוסריות נפגמת, חייבות לעמוד לנגד עינינו זכויותי היסודיות של הפועל בבחינת "ושפט בצדק דלים", "וישבתם לבטח בארצכם".

יקבל את ההודעה. אני מסכים שהעתק ההודעה, שתישלח לנותן העבודה, יישלח לממונה. זו אחת הדרישות של ההסתדרות.

תיקון מהותי שני — והוא יוגש לוועדה כאשר תדון בחוק — הוא, שכל הפרטים הכלולים בהסכם הקיבוצי בקשר להודעה המוקדמת, הם יחייבו ולא החוק. לפי הנורמה הקיימת לגבי חוקי עבודה בדרך כלל, לדעת העובדים טוב יותר מה שנקבע בהסכם הקולקטיבי — ולפיכך ההסכם הקולקטיבי תופס, ולא המינימום שנקבע בחוק.

אני מניח שלאחר שהכנסת תאשר את החוק, ותעבירו לוועדת העבודה, תומן משלחת של ההסתדרות להופיע לפני הוועדה. משלחת זו תביא ביתר פירוט את התיקונים הנראים להסתדרות כצודקים וכחשובים.

הי"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחברי הכנסת ורדיגר, ואחריו — לחברי הכנסת גולדשטיין.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מצטער שאצטרך לחלוק במידה מסוימת על דבריו של ידידי, המזכיר הכללי של ההסתדרות, חבר-הכנסת בקר. אבל לפני כן רצוני לומר מספר מלים על יחסי העבודה לפי ההשקפה היהודית.

ההיסטוריה של עמי תבל מלאה סיפורים על ניצול עובדים ומניעת זכויותיהם, בעוד שעם ישראל יכול להתברך בתורת העובד המתקדמת וההוגנת ביותר, ורבים עדיין ניצבים תמחים מול החוקים העבריים הקדומים, בני-קיימא בימינו אנו.

בכל הדורות עסקו חכמינו ז"ל בהסברת דברי התורה בכל הנוגע לעובד ולדני העבודה, ולא החסירו פרט מתחום זה, ואפילו בנושא הנדון כאן היום.

בהזדמנות זו רצוני לצטט מדבריו של מרן הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, בתשובה אשר נדפסה ב"נתיבה", סיון תרצ"ג, וזה לשונו: "שביתה מותרת לשם כפיית נותן העבודה להיוקק לבית-הדין או לקיים פסק-דין בקשר לסיכסוך שמתפרק, הן לשמירת תנאי העבודה והן להטבת תנאי העבודה. כתוצאה מזה ברור שבכל סיכסוך מעין זה צריכים הפועלים לתבוע את נותן העבודה לבית-הדין. ואם הוא מסרב, זכותם של הפועלים לכוף את המסרב גם בהכרזת השביתה, ואפילו מבלי הסכמה מיוחדת מבית-הדין להכרזת השביתה, לפי שיוצא מתוך שיטת הפוסקים האחרונים".

ויקטור שם טוב (מ"פ):

אין חובת הודעה מוקדמת.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

נכון, בעניין זה אתה צודק.

חברי הכנסת, כבר אמרתי בהזדמנויות אחרות, כי היסוד לשמירה על זכויותיו של הפועל לא הונח לא בוורסי ולא במוסקבה, גם לא על-ידי האינטרנציונלים הסוציאליסטיים למיניהם. הפועל היהודי זכויותיו מובטחות ומוגנות משחר קיומו כעם. המשנה וההלכה, השולחן ערוך ויתר ספרי הפסיקה דנים ופוסקים בפרטי פרטים של יחסי הפועל למעבידיו. גם מפני המציאות המכריחה את הפועלים לנקוט באמצעי שביתה אין

הז"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחברי הכנסת גולדשטיין, ואחריו — לחברי הכנסת זר.

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת וכבדים. אין בר-צוני להתווכח עם שום חבר מחברי הכנסת שלקחו חלק בוויכוח זה. רצוני רק להעיר מספר הערות לחוק הדרוך, ובראשית דברי אציין כי במשך הפרטי מעטות מאוד הן השביתות. אני יכול לצייין שבמשך שש-עשרה שנים שבהן אני עומד בראש ענף, לא היתה אף שביתה אחת. היו בינינו שיחות; תמיד חיפשנו דרך להסדיר את הדברים מבלי להגיע לשביתה. אבל אי-אפשר להתעלם מהעובדה שהמצב הזה בכל זאת קיים במשך היש-ראלי, וטוב עשה שר העבודה שנכנס לעני הקורה.

בחוק יישוב סכסוכי עבודה, תשכ"ז-1967, נמאר בסעיף 5, שצד בסכסוך עבודה רשאי להחדיע על סכסוך לממונה הראשי ואז, בהתאם לסעיף 6 של החוק, רשאי הממונה הראשי להחליט אם יתווך בסכסוך. הוכח שסעיף 6 זה לא היה מספיק לנמנעת שביתות מיותרות שגרמו, ללא כל ספק, נזק לכלכלת המדינה. עתה מציע שר העבודה — ואני מברך אותו על כך — לשנות את המצב הקיים, והחוק החדש קובע שהעובדים יהיו חייבים להודיע לממונה הראשי על השביתה, והמעביד יהיה חייב להודיע על ההשביתה, וכל זה לפחות המישה-עשר יום לפני תחילתן. אחרי הודעה כזאת יחליט הממונה אם יתווך בסכסוך או לא.

הצעת חוק זו יוצרת תקופה של תמישה-עשר יום שהאמריקאים מכנים אותה "קולינג-אוף פיריוד", תקופת צינון. כלומר, שבאותה תקופה של תמישה-עשר יום יכול המתווך לנסות ולמנוע את השביתה או ההשבחה, אולם רק כאשר יחליט לתווך. לדעתי גם הצעה זו אינה פותרת את הבעיה. לפחות יש להטיל על הממונה הראשי את החובה להיכנס לעניין בכל מקרה ולתווך בסכסוך, ולא להשאיר את הדבר לשיקול דעתו האישי.

הבעיה השנייה, והיא אולי החשובה ביותר, שברצוני לגעת בה, היא בעיית השירותים החיוניים. הייתי מצמצם אותם למספר קטן ביותר, שביחס אליהם אין לדעתי כל הצדקה להרשות שביתה או השבחה. אני מבכר חוק כזה ביחס לשירותים חיוניים אפילו על חוק ה"צינון" שאנו דנים בו עכשיו.

חברי הכנסת, בשנים האחרונות היינו עדים לכמה שביתות של מספר קטן של עובדים בשירותים חיוניים, שגרמו נזק עצום למשק ולשמה הטוב של המדינה.

שלמה כהן-צידון:

שירותי הנקיון בעיריה הם שירותים חיוניים?

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

דיברתי על מספר מצומצם של שירותים חיוניים. אין זה אסון אם שירותי הנקיון אינם פועלים יום או יומיים. אבל לעומת זאת אם מושבתים שירותים חיוניים אחרים, יש בכך משום אסון.

די אם נזכיר את השביתה של מספר פועלים בחברת החשמל באשדוד. היא שיתקה חלק גדול ממשק המדינה וגרמה סבל לאוכלוסיה גדולה, שנאלצה לשבת בחושך ולוותר על סיפוק צרכיה התלויים בשימוש בחשמל. ולא רק באוכלוסיה האזרחית פגעה שביתה

זו, אלא גם בבתי-חולים, במפעלי תעשייה גדולים שאין להם תחנות חשמל משלהם, ובמפעלים בטחוניים. נדמה לי שכל אורחי המדינה היו מבוישים ומוזעזעים משהביתה בלתי-חוקית ובלתי-אחראית זו.

אנו זוכרים שתי שביתות של סבלי הדואר, שפרצו במשך תקופה קצרה בזו אחר זו וגרמו אף הן נזק לכלכלת המדינה, לקשרי המסחר שלה, לתקשורת עם העולם החיצון, ועשו אותנו ללעג ולקלס בעיני העולם. אנו עומדים לעתים קרובות לפני איומי שביתות בבתי-החולים ובשורה ארוכה של שירותים חיוניים, שמדינה מודרנית אינה יכולה להתקיים בלעדיהם אפילו יום אחד.

לגבי ענפים אלה צריך להיות האומץ לשר העבודה ולכנסת להחליט שאין כל אפשרות לשבות בהם, וכי חובת הבוררות חלה עליהם. וחוקה על המדינה שגם בבוררות לא תקפח את האינטרסים של העובדים.

אינני מזלזל באותם חברי כנסת — והייתי פעם אחד מהם — שלידם חופש המאבק המקצועי הוא דבר מקדש. אבל לפחות נסכים כלנו יחד להגביל את הדבר לתקופה של שלוש שנים, בהתחשב במצב ה"כ" חוני שבו אנו נמצאים; ונחשוך את עצמינו לדברים הרבה יותר חשובים.

בסיכום דברי רצוני לומר, חברי הכנסת, שכיוון שהמחוקק נכנס לתחום בעיה זו אין הוא יכול להיעצר באמצע הדרך. עליו להגיע לפתרון עקרוני של הבעיות הנוגעות ליחסי עבודה במדינה, שבשנים האחרונות הפכו לבעיות כאובות; ובעיקר לאור העובדה ש-90% של השביתות, שפרצו בשנים האחרונות, היו שביתות פראיות ובלתי-אחראיות, ולא נתמכו על-ידי האיגוד המקצועי. אסור לנו להרשות הפקרות כזאת ביחסי העבודה, ובעיקר כיום, במצב הבטחוני שלנו; ובהתחשב בעובדה שרוב השביתות שהיו, היו במשק הממלכתי. כל שביתה כזאת גורמת להפסדים, שלעיתים מגיעים למיליוני לירות. כסף זה בא מכספי משלם המסים הישראלי. האם אין בזה חוסר אחריות מצדנו, שאנו כולנו איננו עושים את המקסימום בכדי למנוע הפסדים של מיליונים, הנחוצים למטרות הרבה יותר חשובות?

חברי הכנסת, אף אני רואה בחוק זה התחלה צנועה. אם נמשיך בדרך זו של תחיקה, מתוך אחריות כללית הן כלפי המשק, הן כלפי המדינה והן כלפי העובדים — אני חושב שנביא ברכה רבה למדינה, למשק ולציבור העובדים כאחד.

גוטר לי רק לקוות שוועדת העבודה, שאלה יועבר החוק לדיון, תקדיש תשומת-לב להערות שהושמעו במליאה, ובתוכן גם הערותי.

הז"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחברי הכנסת זר. — איננו באולם. רשות הדיבור לחברי הכנסת ביבי, ואחריו — לחברי הכנסת אבניאל.

מרדכי ביבי (מפלגת העבודה הישראלית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הצעת החוק המונחת לפנינו נראית לי בעיקרה כנורמה מוסרית, אם כי בלבוש חוקי. משום שהצעת החוק, כפי שאמרתי, חברה כנסת — אם כי אינני שותף לפרשנות שלהם —

הצטרפתי לשמוע את דברי חברי הכנסת שערי, שאמר שהוא בעד סנקציות אזוריות. אילו היה חבר הכנסת שערי חושב פעמיים ושלוש על דבריו, ספק אם היה אומר מה שאמר.

ולבסוף, גברתי היושבת-ראש, אני סבור שיש לנסות את הפעלת החוק הזה במידה קטנה מאוד, אפילו לא בנוסח שהוא בהצעת החוק. יש להתחשב בהערות של מוזכר ההסתדרות, חברי הכנסת בקר, בדבר הודעה למעביד ולא לממונה. זאת הערה נכונה מאוד, משום שאנחנו צריכים לראות את השביתה כעניין הנוגע ליחסיים בין עובדים ומעבידים ולא בין עובדים ומשדר העבודה.

ה"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אבניאל, אחרון הנואמים בנושא זה.

בנימין אבניאל (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. ביקשתי את רשות הדיבור לאחר כל כך הרבה נאומים, כי נדמה היה לי שיש שאלה או שתיים שצריך להבהיר קצת יותר. אינני רוצה לומר שהתיקון הזה הוא בבחינת לא חמימא ולא קרירא; אינני רוצה לומר שהוא מעט מדי, אם כי לא מאוחר מדי. הייתי אומר לאותם אנשים שטרחו והביאו לבית המכובד הזה את התיקון הקצר — שיכול אמנם להיות פתח תקווה — שהיו צריכים לחשוב קצת יותר לעומק, אפילו בכיוון התיקון שהביאו.

מה היא המציאות? בסכסוכי עבודה יש תמיד תיווך. תיווך נמשך לעתים לא שבוע ולא שבועיים, אלא חודש או חודשיים. לא תמיד פורצת השביתה כל כך לפתע. אני מתאר לעצמי שבכוונת מציעי החוק מטעם הממשלה היה לומר, שאם תפרוץ שביתה לפתע בעניין חיוני, צריך שיהיה איזשהו בלם, כאשר חולים מסכונים כלל יש תיווך. החוק אומר, שאם תפרוץ שביתה, חייבים להודיע עליה. אבל אורחא, במאמר מוסגר, אני רוצה לומר שאיני יודע מדוע יצא כל כך הקצף דווקא בעניין העובדים. באותה מידה כל החוק גם על המעסקים. גם שם יכול לקרות מהו פתאומי, כאשר מעסיק רוצה לסגור לפתע את המפעל. גם פה יכולה להיות התערבות.

אני יכול לתאר לעצמי שכוונת המציע היא, שאם פורצת לפתע שביתה, בלי אזהרה מוקדמת, למשל בגמל אשדוד, כאשר עומדות בגמל אניות להטענות פרי הדה, או אם פורצת שביתה בבתי-חולים, כאשר חולים מסכונים עלולים להינזק, — כדי להבטיח שדבר כזה לא יקרה, אומר החוק שהמתווך הממשלתי חייב להתערב. החוק אפילו אינו מדבר על כך שהמתווך חייב להתערב, אלא במקרה שימצא לנכון. חוקה על ממשלתנו שלא תתערב בכל מקרה. אני יחד עם חברי הכנסת שם-טוב, שמח על כך שמצב פועלי ישראל הוא טוב. לכן אל נבכה על כך שהשכר עלה וקפץ. תודה לאל, לא התנאים הסוציאליים, לא השכר ולא היחס אל הפועלים הם מן הגורמים ביותר במדינת ישראל. בשטח זה אנחנו בין המדינות המתקדמות ביותר בעולם. ביחס ליכלתנו אנחנו עומדים אפילו בראש החור. כמובן, ביחס ליכלתנו. ארצות-הברית עשירה מאתנו, וכן כמה ארצות נוספות. לא צריך להציג את המצב כאילו היום הפועל הוא דל ומך ואין מי שיגן עליו. ברוך השם, כוחו במתניו — וזה טוב; ממשלת

אין בה שיניים. ואני מרחיק לכת ואומר, שאסור שיהיו בה שיניים. אם יהיו בה שיניים, היא עלולה לשלהב יצרים, כי שום ציבור של עובדים במפעל או במוסד גדול לא יסכים שישתקו אותו אם צדקתו זועקת לשמים. יש מקרים שצדקתו של ציבור כזה זועקת לשמיים, ושום חוק צינור לא יעזור. כלום נעלה על הדעת שאפי' שרי הדבר, שבמפעל או במוסד שמספר עובדיו הוא אלף איש או יותר, באמת ניתן להטיל סנקציות על העובדים? הרי הדבר הוא בבחינת אבסורד, זה לא מעשי ואין לקבל אותו בתור מעשי, גם אילו היה משהו מוכן לעשות זאת; כי עלולים אנו להביא את ציבור העובדים ללוחמה סולידרית, או לסולידריות לוחמת, במידה כזאת שביעיר את כל המשק בארץ.

משום כך — במידה מסוימת אני מתנגד לחוק. אבל היות ואני רואה בו רק גורמה מוסרית ותו לא, ובלי שיניים, לכן אינני רואה בו את האסון הגדול, כפי שרואים בו כמה מחברי הכנסת.

כנסת נכבדה, אסור לנו לשכוח שהעובד, ובמיוחד העובד החלש, נשקו היחיד למאבק על עצם קיומו, על עצם לחמו לו ולמשפחתו, הוא נשק השביתה. ושום חוק לא יכול לחסום את צדקתו של האיש החלש. אך משום שהמדובר בגורמה המחייבת הודעה מוקדמת במועד של חמישה-עשר יום — ואני סבור שזמן של חמישה-עשר יום הוא זמן רב מדי, הייתי מסתפק בימים ספורים, מעטים — אינני מתנגד לכך.

אני מתאר לי שוועדת העבודה תטפל בחוק הזה טיפול יסודי ולא תתן לשליות, אותן שמעתי כבר היום בכנסת, להתגשם. נאמר כאן כאילו זה צעד ראשון למהפכות חדשות, כאילו מי יודע מה עומד להתחולל. זה לא צעד ראשון. זה אולי איזשהו שינוי קל. אל נרחיק לכת ולא נפליג בחלומות שהנה עומדות להתחולל מהפכות. ציבור העובדים לא יתן לחולל מהפכה כזאת כפי שאנשים מסויימים רוצים לראותה. זה לא לטובת העם, לא לטובת המשק ולא לטובת המדינה. אפילו במדינות הקפיטליסטיות המובהקות אין ולא היה יכול להיות צימצום, פגיעה בחופש האיגוד המקצועי והפעולה המקצועית.

אנחנו חייבים לראות לנגד עינינו מהו נזקן של שביתות, וביחוד לא-מאורגנות, שביתות פראיות. אינני מתעלם לרגע קט מהנזק הזה, אם כי יש אלפי סיבות המביאות לשביתה פראית. יש שביתות צודקות ובלתי-צודקות, — והדבר תלוי בשאלה, מי מחפש את הצדק, אם אני או משהו אחר. אני חושב שכל אדם נבון בישראל, כאשר הוא חושב על שביתה והשביתה, חייב לראות לנגד עיניו מה חוללו שביתות במדינה, במעצמה גדולה, כמו צרפת. הייתי אומר שבמידה רבה עידערו השביתות הללו את מצבה הכלכלי והמדיני של המעצמה הזאת. השביתות הפראיות, הבלתי-מאורגנות, עלולות להיות גורם הרסני למשק. לא כל שכן משק צעיר כמו זה שלנו, אותו אנחנו רוצים לבנות בזיעה ועמל, ובייחוד ציבור העובדים רוצה לראות אותו משגשג והולך. דאי שאין רצון ליצור מצבים סטיכיים. צר מאוד שדווקא האדם החלש הוא החוליה החלשה גם במקרה זה. אני רוצה להאמין, שהצעת החוק הזאת, שתועבר לוועדה, תאזן, ורק תאזן, את המצב הלא-נורמלי שהיה לעתים במשק הישראלי. לא יותר. אני רוצה לקוות שהוועדה לא תשאף להרבה מזה.

ולא זה העניין בתיקון החוק, ורציתי להגביל את עצמי בהצעה לתיקון החוק הזה — אני מציע לחברי הכנסת ולוועדה, שאליה יעבירו את הצעת התיקון, לחשוב על הצעת: אם כבר מחליט נציגו של יוסף אלמוגי להתערב, ואין לו כל חשש שיקפה את הפועלים בתיקון — לפחות יפרסם את מסקנותיו, ייצור לחץ.

יש טעם לפגם כשמציעים חוקים שלמעשה אינם כלום; זוהי בריחה מהמציאות. ומבחינה זו אני סבור שיש להכניס את התיקון, שבמקרה שיתערב המתווך — הוא חייב לפרסם את מסקנותיו, למען ישמעו וייראו ולא יידונו עוד.

היו"ר ד. נצר:

הוויכוח הסתיים. נשמע תשובה למתווכחים מפי שר העבודה.

שר העבודה י. א. אלמוגי:

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה. בוויכוח הזה נוצר מכנה משותף בין חלק ממחייבי התיקון לבין השוללים, באשר שני הצדדים מייחסים לתיקון משמעות וכוונות שאין בהן אמת. אין כל קשר בין תיקון חוק יישוב סכסוכי עבודה לבין בוררות, בוררות חובה. חלק מהמחייבים התלהבו עד כדי כך, שראו בתיקון זה מעין אתחלתא דגאולה, גאולת הבוררות. הם הכריזו כמובן על כך. וכיוון שאנו כבר מדברים על בוררות — רצוני לומר שאני תומך בחוק, על אף העובדה שאני מתנגד חריף לבוררות חובה.

קרה פה משהו משונה בחיינו. כולנו זוכרים שלפני עשרות בשנים נוצרו בעולם שתי עמדות ברורות. האיגוד המקצועי בכל העולם התנגד בחריפות לבוררות חובה; ואילו המעסיקים, שמרנים ואחרים, תמכו בבוררות חובה. תמיכה מלאה ובלתי-מסויגת. בינתיים עברו שלושים-ארבעים שנה, נצטבר נסיון בכל העולם, באותם המקומות שהנהיגו בוררות חובה, שהנהיגו בוררות חובה, במפעלים חיוניים, שהנהיגו בוררות חובה לעובדי מדינה, ויש כאלה שהנהיגו בוררות חובה למפעלים שונים. אני מדבר רק על ארצות בעלות משטר דימוקרטי, כמובן. והנה רק היום קיבלתי חוברת ממכון חשוב, החוקר את יחסי העבודה בעולם, אוניברסיטה גדולה בהאווני. הפרופסור רוברטס, שהוא גשאי המכון, כותב מאמר ארוך, שבסיכומו הוא אומר כך: "הנסיון שהצטבר באותן ארצות שהנהיגו בוררות חובה זה זמן רב או אף לפני זמן קצר בלבד, מצביע על העובדה כי נוצרים מצבים שבהם פסק הבוררים איננו סופי ואיננו מחייב, כי אחד הצדדים יסרב למלא אחיז. ובחברה דמוקרטית מעטים הם האמצעים, יחסית, העשויים לכפות על אני-שים לעבוד בתנאים שלפי הרגשתם אין הם הוגנים. נציין, למשל, — כך כותב פרופסור רוברטס — את בעיותיו של דה-גול בצרפת, כשקבעה הממשלה את שכרם של המועסקים במכרות בבעלות הממשלה. המועסקים פתחו בשביתה שנמשכה חודש, בעברם על החוק ובהפירם את צו הממשלה בדבר חזרה לעבודה. כפייה איננה משיגה יחסים הוגנים, ואין היא עשויה לשמור ולהבטיח שלום תעשייתי." — עד כאן דברי פרופסור רוברטס.

ובכן, אנו ממשיכים עדיין את הלך המחשבה מלפני שלוש-ארבעים שנה. אצלנו השעון נשאר עומד. הוויכוח שהתחולל היום ולפני שבוע בכנסת הוא המשך

ישראל ברובה ממשלה פועלית — זה פחות טוב, אבל גם זה לא כל כך נורא. אל נראה את המצב בצורה כזאת. אם ממשלת ישראל מביאה הצעת תיקון זאת, כוונתה להתערב באותם מקרים מועטים שהיא תראה בהם הכרח שהוא בבחינת פיקוח נפש.

אם כך, מדוע באמת אין נוקטים באמצעים יותר חזקים? אינני מדבר חס ושלום על נקיטת אמצעים שהם בבחינת ענשים קשים, ענשים גופניים או פיסיים. ודאי שלא. איש אינו מדבר על כך. אבל אינני רואה מדוע למשל אסור, במקרה קונקרטי מסוים, כאשר המוסד הממשלתי מחליט להתערב וקובע שיש לפנות לבוררות — וגם בוררות בישראל איננה מוסד כל כך מקפח, ובטבע הדברים היא נוטה בדרך כלל לצד הסוציאלי — מדוע במקרים שלא ירצו אפילו לחכות לתקופת הצינון אסור להטיל קנס? מדוע אסור שביתת-המשפט יטיל קנס על האחראים לשביתה פראית, שגרמה אולי נזקים עצומים, נזקים של מיליוני לירות, וכן נזקים לשמה של מדינת ישראל כתוצאה מאי-עמידה בהתחייבותיה? אם כבר יתערבו, הרי המקרים יהיו מיוחדים. אין רוצים להטיל קנס? — מדוע לא לחייב את המתווך הממשלתי במקרה כזה, אם כבר יתערב, לפרסם דו"ח על כך? הרי יהיה זה מקרה אחד ממאה שיתערב. ואם כבר התערב וישב שבועיים על המדוכה, והחליט שבעל המפעל איננו צודק, או מצא שהפועלים אינם צודקים — מדוע באמת לא נחייב אותו לפרסם דו"ח? יפרסם את מסקנותיו, את הדו"ח במלואו, ויהיה בו כתוב וחתום: אני האיש בדקתי וחקרתי, וראיתי שלא צדק בעל המפעל, ולכן הפועלים באמת מקופחים; או: בדקתי ומצאתי שהפועלים אינם צריכים להכריז שביתה זו, הצעתי להם בוררות — והם לא קיבלו. במקרה זה יהיה זה לפחות לחץ ציבורי, גיוני ציבורי חזק. אולי פעם אחת הפועלים לא יקבלו את ההצעה, — אולי. אני מאמין שיקבלו. אבל אם לא יקיימו — פעם שנייה יקבלו. כי לא נעים לעמוד תחת לחץ ציבורי.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אתה מציע למעשה בוררות חובה.

בנימין אבניאל (גח"ל):

אני גם אציע בוררות חובה בכמה וכמה מפעלים חיוניים ממלכתיים, ומזה אינני נרתע. זה קיים באנגליה הליבוריסטית בשעת חירום — ושעת חירום שלהם איננה מוגיעה לעולם לשעת חירום שבה אנו נתונים, כי שעת חירום שלהם איננה סכנת השמדת עם, ושעת חירום שלנו היא סכנת השמדת עם. חברי הכנסת שם-טוב, זה קיים בארצות הסינציאליסטיות של סקנדינביה — תרשום לך ותבדוק זאת — בשירותים חיוניים, לאו דווקא ממלכתיים, כשירותים כגון תחבורה, כגון בתי-חולים, חשמל, מים. יש איפוא לסייג אותם. מה רע בדבר? לא אחבייש להציע בכמה דברים מוגדרים כאלה, מעטים, בוררות חובה ממלכתית. אבל לא בזה דן החוק. החוק אינו דן בכך. הוא דן בדבר כל-כך מוגבל: שאם במקרה מיוחד במינו, ה"אנטי-פועליסט" שר-העבודה אלמוגי, הוא ה"אנטי-פועליסט", יחליט כבר שצריך לתווך, כי זהו עניין חיוני, ובכל זאת יהיו אנשי שביתה פראית אחראים והם יקבעו — מדוע אסור לגנות אותם ולהוקיעם בפומבי בציבור? הרי יותר מזה אינני מציע. יהיה זמן לדבר על בוררות ממלכתית ובוררות חובה בשטחים חיוניים. אבל היות

מתבססים על קולקטיב. ולכן אפילו דה-גול לא יכול היה להשתלט - זה היה דה-גול של אז; הוא היה צריך להיכנע, כי לא יכול היה לבצע את החוק.

אני מתנגד לזה לא רק מסיבה שאי-אפשר להגשים את הדבר. יש לי סיבות אחרות. באשר אם חברי-הכנסת שוסטק ואבניאל טוענים שמחיר הביצים נקבע, הרי אם גלך בדרך זו וגומר: משום שמחיר הביצים נקבע, צריכה להיות בוררות חובה על יחסי עבודה, צריך להמשיך וללכת הלאה: אם תהיה בוררות חובה על יחסי עבודה - יהיה גם פיקוח מוחלט על כל מה שמתרחש בחיים.

לנו יש משק פלורליסטי. המשק שלנו אינו דומה למשק האמריקאי. מי שתובע בוררות חובה, תובע לסגת מהדרך של משק פלורליסטי וללכת יותר ויותר לקראת משק מתוכנן, כפי שהוא קיים בארצות בלתי-דמוקרטיות.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):
אני מסכים אתך אם מדובר על בוררות חובה כללית. אולם יש מקום לבוררות מוסכמת.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

באותו ספר מנסים, על יסוד הנסיון, לתת פתרון של בוררות מוסכמת. הם טוענים כי באותם המקומות שבהם היה נסיון של בוררות, היתה הבוררות רק לגבי מפעלים חיוניים. אולם אחת ידע, חברי-הכנסת שערי, כי אין כלל אפשרות להגדיר מה זה מפעל חיוני. אליבא דכל הדעות, בתי-חולים ורפואה הם חיוניים ביותר. אולם מה אני יכול לעשות אם מחר ישבתו בשני נמלים, שהם בבחינת משק חיוני ממדרגה ראשונה, כי על-ידי כך סוגרים את הארץ? עובדי הנקיון בניו-יורק שבתו במשך חודש ימים, והנה נתברר שהנקיון הוא דבר חיוני ביותר, כאשר אי-נקיון גורם למגיפות. אין דבר שאינו חיוני, אם אתה מזקק לו.

דבר אחד ברור: אין לתיקון הזה כל קשר לבוררות. הצהרתי ואמרתי שאני מתנגד לבוררות חובה. אינני מחשיב בוררות חובה, אף-על-פי שאני בעד התיקון המוצע, באשר אין לו קשר עם בוררות חובה.

אני רוצה לומר לחברי-הכנסת שם-טוב ופלד: אם תשתחררו מהחשש, מהפחד, כי יש לתיקון המוצע קשר עם בוררות חובה, כל שאר הארגומנטים שלכם אינם ארגומנטים. ראשית, ממתי אתם מתנגדים שניתן לבוש משפטי להסכמים קיבוציים? מדוע מותר למדינה לתת לבוש משפטי להסכם קיבוצי אשר יחייב חופשה שנתית ומדוע לא זאת? הרי עניין זה ישנו בהסכם קיבוצי - צריך להודיע מראש על שבתה.

שנית, צריך להבדיל בין שני דברים - בין מאבק למימוש זכויות לבין מאבק להשגת זכויות. לצערנו, הרוב המכריע של השביתות שהיו בארץ היו תוצאה של מאבק למימוש זכויות ולא להשגת זכויות. ביגע שאנחנו מקימים את בתי-הדין לעבודה, אנו מנסים לפתור את הבעיה הזאת בצורה מוצלחת יותר, רצונית יותר, מאשר תיקון חוק זה. אני מחשיב בתי-דין לעבודה כגורם אשר יתרום לשיפור יחסי עבודה יותר מאשר כל ההווקים גם יחד, ובודאי יותר מאשר בוררות חובה. נשארתי השביתה רק למקרה של השגת זכויות. אני מיינץ לכם - לשים לב להערה אחת של חבר הכנסת - אם כי אינני מסכים בדרך כלל לדבריו - שיש בה גרעין של אמת. הוא טוען שאנחנו מבקשים את התיקון

לזיכוח שהיה לפני עשרות בשנים. בינתיים הוכרע על-ידי המציאות בעולם, בתעשייה המודרנית. אולם, אם אינכם יודעים - היכן חברי-הכנסת אברמוב ואחרים? - מיהו פרופסור רוברטס, ואם תאמרו כי יכול להיות שפרופסור רוברטס הוא מהאסכולה הישנה של חסרי-ציאליסטים - הנה לכם ציטטות אחדות מאותה חוברת. אביא לפניכם ציטטות אחדות מאותה חוברת. לא הספקתי לתרגם את הדברים לעברית, ולכן אקרא אותם באנגלית.

הנשיא קנדי, שלא היה סוציאליסט, אומר: "A government which undertook to regulate wages and conditions of employment by compulsory arbitration would soon be compelled to regulate prices and other elements of our economic system".

ייתכן שחברי-הכנסת אברמוב יטען שהנשיא קנדי לא היה מוסמן לדבר בשם היממה החפשית.

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל):
אני לא הצעתי בוררות חובה.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

אני מדבר על אלה הרואים בחוק זה סימן ראשון של בוררות חובה. אני מדבר אל חברי-הכנסת שערי. אם אתם חושבים שקנדי היה, חס ושלום, יותר מדי שמאלי, אביא ציטטה מדברי הנשיא המיועד ניקסון, שאמר: "Once the government gets into the business of fixing wages or working conditions, it inevitably begins fixing prices. This would create a vicious circle that could destroy true collective bargaining — and along with it, our productive free enterprise system as we know it".

בנימין אבניאל (גח"ל):
אצל דב יוסף קבענו prices.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
אנחנו לא קבענו prices.

בנימין אבניאל (גח"ל):
קבענו.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
תשווה זאת עם ארץ שלושה רבעים ממשקה שייכים למדינה, להסתדרות, לסוכנות. הם מדברים על ארצות חפשיות, כאשר יש כוחות הנאבקים. איך אתה תשווה זאת לארצנו.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

אני מנסה להסביר כאן, כי התיאוריה של בוררות חובה בכל הארצות, שבהן הגשימו אותה, לא הצדיקה את עצמה ופשטה את הרגל. בשום מקום לא היה לחוק הזה ערך. לא רק קנדי ולא רק ניקסון, אלא אפילו גולדוטר אומר: כל אלה אשר התנסו בבוררות חובה יודעים שעניין יחסי עבודה הוא אחד ממישורי החיים שלנו ובעולם כולו, בעולם החפשי, שבהם אין כל אפשרות להפעיל חוק באופן אפקטיבי. יש לכך סיבות - משום שכל חוק מתבסס על אינדיבידואל, בעוד שיחסי העבודה

— חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון) (אלמוגי, נצר, שוסטק); חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (ביטוח מתנדבים לעבודה בשעת חירום) (נצר, אלמוגי) —

ההפסקה. חוק טאפט—הארטלי כופה את ההפסקה. לכן הגישה האסוציאטיבית וההשוואה בין חוק זה לבין חוק טאפט—הארטלי היא מקרית. אין קשר ביניהם ואין לעררב את התחומים.

עלינו לייחס לחוק זה את החשיבות הריאלית. איננו יכולים לראות בחוק זה אתחלתא דגאולה. גם אני בדעה, שבשנה-שנתיים האחרונות יחסי העבודה אצלנו טובים מהמקובל בעולם, אבל יש לעשות מאמצים גדולים כדי לשפר את יחסי העבודה. השיפור אינו תוצאה של חוק כפייה איוה-שהוא; בחוק הזה אין כפייה, אלא חוק זה למעשה מסביר, שכל מי שמתכוון לשבות, יודיע על כך לממשלת ישראל, יודיע לממונה על יחסי עבודה, והוא, אם רצונו בכך, יוכל להעמיד את שירות הממשלה כדי לנסות ליישב את הסכסוך בלי שביתה. זאת ולא יותר — לא פחות מזה ולא יותר מזה. משום כך אינני מסכים עם אלה שהפריזו בערך החיובי שבחוק ובוודאי שאינני מסכים עם השוללים.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה.

הי"ר ד. נצר:

נעבור להצבעה. יש שתי הצעות: האחת, להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה; השנייה, להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

מי הציע להחזיר את הצעת החוק לממשלה?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני מוכן להציע זאת, אם אין מישהו אחר.

הי"ר ד. נצר:

אם אמרתי שיש הצעה כזאת, יש לי על מה לסמוך.

הצבעה

ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה
לא נתקבלה.

ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה
נתקבלה.

ה. חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (ביטוח מתנדבים לעבודה בשעת

חירום), תשכ"ט—1968 (*)

(קריאה ראשונה)

הי"ר ד. נצר:

אנחנו עוברים לסעיף ט' בסדר-היום: חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (ביטוח מתנדבים לעבודה בשעת חירום), תשכ"ט—1968, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר העבודה.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כידוע לחברי הכנסת, אדם הנפצע בעבודה מבטח על-ידי המעסיק ועל-ידי עצמו במוסד לביטוח לאומי. כאשר הוא נפגע,

לחוק כדי לחזק את ההסתדרות. האמת היא שאני רוצה הסתדרות חזקה, אבל לא זו המטרה. ואמנם יש משהו נכון במה שאומר חבר-הכנסת אבנרי, כי אם אתה רוצה להכריז שביתה על השגת זכויות ואתה בכל זאת מתחייב לתת הודעה שבועיים מראש, זה מאפשר להסתדרות לטפל בזה, לא רק למתווך. האם יכולה להיות לכם התנגדות לכך? לחבר-הכנסת אבנרי יש אולי התנגדות לכך, אבל לא לכם ולא לי. היש לנו עניין שתהיינה שביתות? האם אין לנו עניין שההסתדרות תעשה הכל למניעת שביתות?

נכון שאין שיניים לחוק, וטוב שאין לו שיניים, אבל יטעו אלה שיחשבו שהיות ואין לחוק שיניים, אין לו בכלל ערך. יש לו ערך, ערך ציבורי, כיוון שמקומות עבודה ואירגונים מקצועיים יצטרכו להודיע על שביתה. והרי בדרך כלל מקיימים את החוק ויודעים וידעו שהם דינה מעוניינת להעמיד את שירותיה למורת הצדדים, אולי לנסות לתווך ולמנוע שביתה. אין כל חטא בכך, גם אליבא דחבר-הכנסת שם-טוב, להשיג זכויות גם בלי להכריז שביתה: אם המדינה יכולה להעמיד את שירותיה לקראת פשרה או תיווך או למניעת שביתה, הרי זה חשוב ויש לכך ערך ציבורי.

לאותם חברי כנסת השוללים את החוק רצוני להגיד: הבנתי שיש להם איזו גישה אסוציאטיבית לחוק טאפט—הארטלי. היה מאבק חריף מאוד בארצות-הברית בקשר לחוק זה, אולם אין דמיון בין הצעת החוק שלנו לבין חוק טאפט—הארטלי, בגלל השוני בנוהג בארצות-הברית, באיגודים המקצועיים, לעומת המצב כאן. בארצות-הברית אין השביתות פורצות עקב הצורך במימוש זכויות, אלא עקב רצון להשגת זכויות. שלא כמקובל בארץ יש שם מועד מסוים וברור, ואם עד מועד זה לא משיגים חוזה חדש, פורצת שביתה עם תום תקפו של החוזה. כך יכולה לפרוץ שם שביתה משעה 12.00 בלילה ביום מסויים. אם מכריחים אותם להמתין 80 יום, זה גורם להם נזק, באשר 80 יום הם חיים בלי חוזה, וחיים בלי חוזה בארצות-הברית — זה דבר לא מקובל, לא כמו אצלנו. אצלנו אפשר להתווסף על חוזה בשנת 1969 באופן רטרואקטיבי לינואר 1967. במשך שנותיים מנהלים משא-ומתן, ובכך חוק טאפט—הארטלי פוגע באיגודים המקצועיים. אנחנו איננו כופים את

הוא זוכה לפיצויים, ואם קורה אסון — לקיצבת נכות. לפני שנה החלו לבוא אלינו מתנדבים מחוץ-לארץ. הם עבדו ללא שכר ולא היו מבטוחים. לא יכולנו לשנות את החוק וגם לא היה צורך לשנות את החוק, כי לא ידענו כמה זמן נהיה זקוקים למתנדבים אלה. לכן השתמשנו בתקנות-לשעת-חירום כדי לאפשר למוסד לביטוח לאומי לבטח אותם מתנדבים למרות שאינם מקבלים שכר ואינם מבטוחים לא על-ידי המעסיק ולא על-ידי עצמם. אז קבענו את התקנות לשנה. השנה תפוג בעוד שבועיים, ב-31 בדצמבר, ויש עדיין מתנדבים

חוברת ט', ושיבה שמ"ט

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ביטוח מתנדבים לעבודה בשעת חירום) (אלמוגי, נצר, פלד); חוק הביטוח הלאומי (תיקון) (נצר, ורטמן) —

נתן מלך (מפ"ם):
השר לא ישיב?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
אני מוכן להשיב על שאלתך: השר לא ישיב.

הי"ר ד. נצר:
תודה לשר ולשואל.

הכנסת תצביע על ההצעה להעביר את החוק לוועדת העבודה.

ה הצ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (ביטוח מתנדבים לעבודה בשעת חירום), תשכ"ט—1968, לוועדת העבודה נתקבלה.

מחוץ-לארץ, אינני יודע כמה אך אני מקווה שיבואו מתנדבים נוספים. בינתיים נוסף לנו סוג חדש של מתנדבים, מתנדבים מחוץ הארץ הבאים לעזור לישווי הספר. במקרה שהם נמנעים, הרי לפי החוק הרגיל אין לנו אפשרות לפצותם, הן על הפסד ימי עבודה והן על פגיעה ממשית. לכן אנחנו מציעים להאריך את התקנות האלה לעוד שנה.

איננו חושבים שכדאי כבר עכשיו לשנות את כל החוקים הנוגעים למוסד הביטוח הלאומי, כדי שהוא יתאים את עצמו לתקופה ממושכת וארוכה של מתנדבים. לפי שעה אנחנו מציעים ומבקשים מהכנסת לאפשר לנו להאריך את התקנות האלה לשנה נוספת, וזאת כדי שהמתנדבים, הן מחוץ-לארץ והן מן הארץ, לא יהיו בלתי-מבוטחים.

אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה.

הי"ר ד. נצר:
נרשם לוויכוח חבר-הכנסת מנחם ידד. מאחר שאיננו, הוא מפסיד את רשות הדיבור.

ט. חוק הביטוח הלאומי (תיקון), תשכ"ח—1968 *

(הצעת חבר-הכנסת מ. ורטמן)

המספרים האלה, נראה מה ההישג שהושג על-ידי הביטוח הלאומי והמדינה בהעניקו להם את הקיצבה, ולו באותם שיעורים קיימים, כדי לאפשר להם להתקיים. ואם באחוזים, נמצא ששיעור הזקנים הנהנים מקיצבת זיקנה של המוסד לביטוח לאומי מגיע לכדי 58% מכלל הזקנים בארץ.

יש גורמים שונים בסוגיה זו. אם כי אני מדבר על תיקון לחוק הביטוח הלאומי, אשר נמצא בסמכותו של שר העבודה, יש לציין כי בעניין שמדובר בו יש להביא בחשבון גם גורמי הבריאות והאקלים השורר בארץ, וכן גורמים חברתיים ואחרים, באשר כל אלה הביאו לגידול באורך החיים במדינה. בעוד שעד קום המדינה היתה תוחלת החיים 65.2 שנים לגבר ו-67.9 שנים לאשה, הגיעה תוחלת החיים בשנת 1966 ל-70.9 שנים לגבר ול-73.7 לאשה.

ובהוצאה לקיצבאות זיקנה: לעומת 64.3 מיליון לירות שהוציא המוסד לקיצבאות זיקנה בשנת 1965/66, הוצאו 80.1 מיליון לירות בשנת 1966/67. מאז הפעלת תשלום הקיצבאות באפריל 1957 ועד מארס 1967 הגיע סכום הקיצבאות ל-427,232 מיליון לירות.

צינתי זאת כדי להדגיש בפני הבית שאין הצעתי באה לטעון שלא נעשה מספיק עד כה למען אפשר לזקנים ולזקנות בהגיעם לגיל 65 ו-60, להיות מתחת טבות שהמדינה נותנת. גם בקביעת שיעור קיצבת הזיקנה היתה התקדמות רבה. לפי מספרים ל-1 ביולי 1967, העניקה המדינה לזקן בלי תלויים ובלי הטבה סוציאלית 68.05 לירות; לזקן עם תלוי אחד — 102.05 לירות; לזקן עם שני תלויים — 129.25 לירות; לזקן עם שלושה תלויים — 154.20 לירות. ועם הטבות סוציאליות: לזקן בלי תלויים — 93.05 לירות; לזקן עם תלוי אחד — 143.60 לירות; לזקן עם שני תלויים —

הי"ר ד. נצר:

חברי הכנסת, מסיבות בלתי תלויות בנו גולשו לסדר-היום של יום ד' ונעסוק בהצעת חוק פרטית אחת: הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון), תשכ"ח—1968. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורטמן.

משה ורטמן (מפלגת העבודה הישראלית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. על-פי החוק הקיים זכאי מי שפרש מעבודה לקיצבת זיקנה — גבר בהגיעו לגיל 65 ואשה בהגיעה לגיל 60, אך זאת בתנאי שהכנסתו השנתית מעבודה או מהתעסקות אינה עולה על 3,200 לירות אם ישנם תלויים בו, או על 2,400 לירות, אם אין תלויים בו. תנאי זה, בניסוחו הנוכחי, יוצר מצב שבו די בלירה אחת נוספת על הכנסתו של אותו אדם כדי לשלול ממנו את קיצבת הזיקנה כולה. לדוגמה: אדם, שהכנסתו 2,400 לירות בשנה, זכאי לקיצבה במלואה, אך אם הכנסתו הגיעה ל-2,401 לירות — כלומר לירה נוספת אחת — נשללת ממנו הקיצבה כולה. מצב זה הוא בלתי-נסבל, בלתי-סביר ובלתי-צודק, ומן הדין להעניק במקרים כאלה סעד שולי.

מדינת ישראל התברכה בהישגים רבים בשטח הסוציאלי, והתחיקה הסוציאלית של המדינה תרמה רבות לבטחונו הסוציאלי של העובד, ובמיוחד לעובד לעת זיקנה. לפי הנתונים של המוסד לביטוח לאומי לשנת 1966/67, מספר מקבלי קיצבת זיקנה מהמוסד לביטוח לאומי עלה מ-82,500 במארס 1966 ל-89,450 במארס 1967. אם נצרף למספר זה גם את הנשים שבזכותן קיבלו הזקנים קיצבה מוגדלת, ניווכח כי 122,000 קשישים וקשישות נהנו במארס 1967 מקיצבות זיקנה. כ-209,465 קשישים וקשישות — נשים בגיל 60 וגברים בגיל 65 ומעלה — נמצאים בארץ. אם נשווה את שני

הבעיה היא מסובכת מאוד. כל נסיון להיטיב בצורה זו או אחרת גורר אחריו מיד גל של בעיות, תביעות והוצאות. נביא בחשבון כי במדינת ישראל יש 965 אלף מבטחים, יחד עם אזרחי ירושלים. אלה המקבלים ביטוח זיקנה מספרם כ-350 אלף. עליהם נוסף כ-70 אלף החברים בקופות תגמולים, ויחד אנו מקבלים את המספר 420 אלף. כ-120 אלף אינם נמצאים במעגל הביטוח ויש להם פנסיה תקציבית. יש למעשה קרוב ל-500 אלף שאין להם שום פנסיה ואינם מבטחים בשום מקום; הללו אין דואג להם.

קייצבת הזיקנה של המוסד לביטוח לאומי גם אם נשכלל אותה אליבא דהצעתו של חבר-הכנסת ורטמן, אין בה תשובה. חבר-הכנסת ורטמן מציע הצעת חוק חשובה כשלעצמה, אבל זו איננה תשובה מספקת לבעיה הקיימת. משום כך אין זה פלא שניסינו למצוא פתרונות לבעיה.

אי לכך החלטתי השבוע להניח על שולחן הממשלה הצעת החלטה, שלפיה הממשלה מתחייבת עקרונית להניח הצעת חוק פנסיה לכל, לשכירים ולעצמאים גם יחד. אניח את הצעת ההחלטה על שולחן הממשלה השבוע, והיה אם הממשלה תקבל את דעתי ותאשר עקרונית את ההצעה ותטיל על ועדה לעבד את הפרטים ולהכין את הצעת החוק, אינני רואה כל צורך להרבות בטלאים על החוקים הקיימים, כי זה רק יסבך אותנו. מוטב לאחוז את הבעיה בקרניה, ובסידוריה. אילו הייתי בטוח שכך יהיה המצב, הייתי מבקש מחבר-הכנסת ורטמן לחכות בהגשת הצעתו. הואיל ואינני בטוח בכך, וכיוון שאינני יודע אם הממשלה תקבל את דעתי - ויכול להיות שהממשלה לא תקבל את דעתי, ויכול להיות שזה יימשך כמה זמן - משום כך, רוק משום כך, אסכים שהצעת החוק של חבר-הכנסת ורטמן תועבר לוועדה, וזאת למרות שהמוסד לביטוח לאומי מביא ראיות שהיה נסיון כזה, כמו שהציע חבר-הכנסת ורטמן, בבריטניה, ושם הוא נכשל. אבל נימוק זה איננו משפיע עלי, כי יכול להיות שנסיון מסוים נכשל בבריטניה והצליח בישראל. אולם השאלה היא, אם צריך לעשות את הנסיון שעה שאנו עומדים לפתור את הבעיה תוך שנה, וגם כל שינוי בחוק, ובפרט בחוק כזה, נמשך לפחות שנה.

בהזדמנות חגיגית זו אני אומר שאותו טיעון הש-מיתי בתשובה להצעתו של חבר-הכנסת שופמן, שהציע הצעה אחרת ביחס לקיצבאות, ולא התנגדתי להעברת הצעתו לוועדה. אם יתברר שהממשלה איננה מקבלת את דעתי, אתמוך בהבאת שתי ההצעות כהצעות חוק. אם הממשלה תחליט שהיא מקבלת עקרונית את הצעתי ותיכנס לסבך הבעיות על מנת לפתור אותן, אני משאיר לעצמי את הזכות לחוות דעה נגד הדיון בהצעת חוק זו. בשלב זה אני מסכים להצעתו של חבר-הכנסת ורטמן להעביר את הצעת החוק הפרטית שלו לוועדה.

ה"ר ד. נצר:

אנו עוברים להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק של חבר-הכנסת מ. ורטמן לוועדת העבודה, לדיון מוקדם, נתקבלה.

180.05 לירות; ולקון עם שלושה תלויים - 209.65 לירות.

לרוב מדובר בזקן ללא תלויים, או לכל היותר עם תלוי אחד, ואם נראה את הסכום שהוא מקבל - 68.05 או 93.05 לירות - ניווכח שאין הוא יכול להספיק למחייה, ועל כן עליו לחפש עבודה והתעסקות חלקית, וזאת, כמובן, במסגרת החוק, המאפשר לו ליהנות מהביטוח הלאומי בהתעסקות שאיננה עולה על ארבע שעות ליום. לכן חשוב שהמדינה תיתן דעתה על כך, כדי לעזור במקצת לתקן פגם - אולי פגם טכני - שיש בחוק הקיים.

התיקון המוצע בא לקבוע כי קיצבת הזיקנה תופחת בהדרגה כלירה אחת לעומת כל לירה שבה עולה ההכנסה על הסכומים האמורים בחוק, ובלבד שסכום ההכנסה השנתית, יחד עם סכום הקיצבה, לא יעלה על המקסימום שאליו עשוי אדם להגיע על-פי החוק הקיים, כלומר - 3,200 לירות או 2,400 לירות, בתוספת סכום קיצבת הזיקנה, לה הוא זכאי לפי החוק.

על כן אני מציע לתקן את חוק הביטוח הלאומי בסעיף 5 כלהלן:

"בסעיף 5 לחוק הביטוח הלאומי, תשי"ד-1953 (להלן החוק העיקרי)" (בינתיים יצא נוסח משולב וכל הסעיפים המופיעים כאן יותאמו לנוסח המשולב), "בפסקה (1), במקום הסיפה יבוא: 'ובלבד שהסכום הכולל של הכנסות השנתית מעבודה או מהתעסקות יחד עם קיצבת הזיקנה שהוא זכאי לה אינו עולה על השיעור הקיצוני'".

לעניין זה, "השיעור הקיצוני" - סכום קיצבת הזיקנה השנתית שהוא זכאי לה יחד עם סכום ההכנסה השנתית של 3,200 לירות, אם ישנם תלויים בו, או 2,400 לירות, אם אין תלויים בו, או יחד עם סכום הכנסה שנתית אחר, ששר העבודה, באישור ועדת העבודה של הכנסת, קבע בשים לב לתנודות בשכר העבודה, ומיום שקבע.

2. בתוספת הראשונה לחוק העיקרי, סעיף 5 יוסמן 6 ולפניו יבוא:

5. היה המבטח זכאי לקיצבה בהתאם לסעיף 5 לחוק, והכנסתו השנתית מעבודה או מהתעסקות עלתה על סכומי ההכנסה האמורים בסיפה לסעיף 5(1) לחוק, תופחת הקיצבה המשתלמת לו בסכום העולה על הכנסתו כאמור."

אבקש להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדת העבודה, ואבקש את שר העבודה להסכים לכך.

ה"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לשר העבודה, לתשובה.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בעיית קיצבת הזיקנה מעסיקה אותנו זה זמן רב. ידוע כי המוסד לביטוח לאומי מוציא כ-150 מיליון לירות בשנה לתש-לום קיצבאות זיקנה לשלושה סוגים. סוג אחד כולל את אלה המקבלים תוספת לפנסיה המשתלמת ממקור אחר; הסוג השני כולל אנשים שזוהו מקור פרנסתם היחיד; הסוג השלישי כולל אנשים המקבלים תוספת כהטבה סוציאלית.

י. החלטות בדבר אישור הוראות בצווי תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראות שעה מס' 81, 84, 86, 90), תשכ"ט-1968 *

הז"ר ד. נצר:

הכנסת תעבור לסעיפים ה'-ח' בסדר-היום: החלטות בדבר אישור הוראות בצווי תעריף המכס והפטור, תשכ"ט-1968. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שורש, בשם ועדת הכספים.

שמואל שורש (בשם ועדת הכספים):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה. הנני מתכבד להביא בשם ועדת הכספים ארבעה צווים, שאושרו פה אחד וללא הסתייגויות בוועדת הכספים.

הצו הראשון הוא צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 81), תשכ"ט-1968. צו זה קובע - בהתאם להמלצות ועדת המכס הציבורית - שינויים אחדים בשיעורי המכס על מחשבים.

נקבעה הבחנה בין מחשבים לבין מכונות חישוב אחרות, על-פי קיומו או אי-קיומו של מנגנון חישוב אלקטרוני וזכרון הקיים בהן, בהתחשב במציאות הטכ-נולוגית של ימינו.

משתי הקבוצות שהיו קיימות (מחשבים) - 5% מכס, ומכונות חישוב - 50% מכס) נקבעה קבוצת-ביניים במכס של 20%, אשר בה יסווג מכונות חישוב אלקטרוניות משוכללות ובעלות זכרון, המשמשות במר-יתן למוסדות מחקר ומדע, פיתוח טכנולוגי, וכדומה.

בדרך כלל, השיעור החדש של 20% הוא בגדר הפחתה, כי הוא מתייחס למכונות חישוב אלקטרוניות משוכללות, שסיווגן עד היום היה 50% ויבואן היה מועט בשל שיעור גבוה זה. עם זאת, יש לצייין כי במק-רים מסויימים יהווה שיעור זה העלאת מכס לעומת השיעור הקיים של 5% - לגבי אותן מכונות שהן למעשה מכונות חישוב משוכללות מאוד (אך לא מח-שבים), שיש לחייבן בשיעור גבוה מ-5%, אך בשל העדר הגדרה מקצועית סווגו עד עתה בסוג של 5%.

לגבי מכונות החישוב המיכניות, שעליהן היה מכס של 50%, נקבע שיעור חדש של 40% בלבד, על מנת להקטין את הפרש המיסוי בין מכונות אלה לבין מכונות החישוב האלקטרוניות המשוכללות שחוייבו בשיעור של 20% בלבד.

בעקבות השינויים בסיווג המכונות נוסח גם פרט אחד ומיוחד לצויד-העזר, ולפיו: (א) צויד-עזר, שחוייב עד עתה במכס של 50%, יחוייב במכס של 20%; (ב) צויד-עזר, שחוייב עד עתה במכס של 20%, יחוייב גם להבא בשיעור זה או פחות (בהתאם למחיר); (ג) צויד-עזר, שחוייב עד עתה במכס של 5%, יחוייב להבא בשיעור הקרוב ל-5% עם שינויים קלים בשוילים (בהתאם למחירו).

לגבי חלקי חילוף - חלקים למחשבים יחוייבו ב-5% מכס, כמו עד כה. חלקים למכונות חישוב אלקטרוניות יחוייבו אף הם בשיעור של 5%, משום שלא ניתן להבחין בין חלקים אלה לחלקי מחשבים. חלקים למכונות-עזר, החבות בשיעורים מ-5% עד 20%, חוייבו אף הם בשיעור של 5%. חלקי מכונות לחשבו-נאות יחוייבו בשיעור מכס של 20%, כמו המכונות עצמן, כבעבר.

(* נספחות.

חלקים אחרים חוייבו ב-50%, לעומת 40% שחוייבו בהם המכונות ה"אחרות" (מכונות חישוב פשוטות), משום שבסעיף זה מתמיינים גם חלקים למכונות מסוג-גים שונים אחרים, שלא ניתן להבחין ביניהם.

הצו השני הוא צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 84), תשכ"ט-1968. צו זה קובע, בין השאר, איחוד שיעורים ללוחות וסרטים נגטיביים וסרטים לא-מחוררים - 10% במקום 20%, ופטור מכס של 50% על צינורות מברזל או מפלדה המצופים חומר פלסטי מלאכותי, במקום שיעורים שונים שהיו קיימים בעבר, בהתאם להמלצת הוועדה להגנה על תוצרת הארץ; וכן מכס של 65% על גופי משאבות (במקום 25%), 80% על תיבות נגינה (במקום 50%), ומכס קצוב של 85 אגורה במקום 70 אגורה לרגל מרובעת של עור לכה, כל זה בהתאם להמלצת אותה ועדה.

כן כולל הצו הפחתה ניכרת על גרמופונים ומקלטי צליל, תוך קביעת מכס קצוב בסכום של 15 ל"י ליחידה. הצו השלישי הוא צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 86), תשכ"ט-1968. הוא קובע מכס בשיעור חצי לירה ו-25% על מצתים, לעומת 50% עד כה, בהתאם להמלצת ועדת המכס הבין-משרדית.

אין כאן, למעשה, העלאת מכס אלא הצו טעון אישור עקב קביעת מכס קצוב, הבא להגן על הייצור המקומי מפני מחירי דמפינג.

לבסוף, הצו הרביעי הוא צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 90), תשכ"ט-1968. צו זה מעלה את המכס על מקלטי טלוויזיה מיבוא מ-65% אך לא פחות מן 325 לירות ל-65% אך לא פחות מן 585 לירות; אולם עקב ההפחתה במס קנייה תהיה ההעלאה במסים שבביבות 200 לירות בלבד. (במקביל לצו המכס פורסם צו המפחית את מס הקנייה על אוטו מכשיר מ-25% ל-15%, דהיינו ב-100 עד 150 לירות).

בעקבות השילוב של שני הצווים (מכס ומס קנייה) מסתכמת ההגנה האפקטיבית הניתנת לייצור המקומי ב-300 לירות.

הצווים באו בעקבות פנייתם של יצרני מקלטי הטלוויזיה המקומיים להגדיל את ההגנה על הייצור המקומי, ומשרד המסחר והתעשייה נענה עקרונית לפניה זו. הכוונה היא כי הגנה זו תוקטן בשנים הבאות בהתאם לכללים שהונהגו עד כה בשלבי החשיפה. כן יש כוונה לקבוע חכנית מפורטת של פריטים שיבואם יופסק תוך תקופה מסויימת במגמה להבטיח את העמקת הייצור.

הנימוקים שהעלו היצרנים המקומיים לפני משרדי האוצר והמסחר והתעשייה היו: במערכת המיסוי הקיימת אין ניתנת להם הגנה מספקת, הואיל וקיים יבוא ניכר של מכשירי טלוויזיה במחירים נמוכים, בעיקר כתוצאה מיבוא של מקלטים מאיכות ירודה ומעודפים של מודלים ישנים, מה גם שמקלטים אלה נמכרו ללא אח-ריות וללא מותן שירותים. בנוקדה זו הביעה ועדת הכס-

באי-כוח הממשלה הודיעו לוועדה שלא יינתן אי-שור להסכם כזה, אלא אם כן יציג המפעל המקומי תכנית סבירה להעמקת הייצור עד 1970, ושאין כוונה להאריך את ההגנה על המפעלים אלא אם כן יעמדו בתכניות הנ"ל.

הי"ר ד. נצר:

אנו עוברים להצבעה.

הצבעה

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראות שעה מס' 81), תשכ"ט-1968, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראות שעה מס' 84), תשכ"ט-1968, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראות שעה מס' 86), תשכ"ט-1968, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראות שעה מס' 90), תשכ"ט-1968, נתקבלה.

הי"ר ד. נצר:

הישיבה הבאה מחר בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

פים את דעתה, כי על משרד המסחר והתעשייה לדאוג שמקלטי הטלוויזיה הנמכרים בארץ — הן מייצור מקומי והן מיבוא — תינתן להם על-ידי המפיצים אחריות של שנה לפחות. בינתיים, כתוצאה מן היבוא של המכשיריים הזולים, הגיעו מחירי היבוא למחירי הייצור המקומי. הייצור המקומי נמצא בשלבי חדירה ראשונית וחסר עדיין מונוטין מספיק כדי לעמוד בהתחרות עם חברות ידועות בחוץ-לארץ.

כתוצאה מגורמים אלה הסתכם השיעור של מכ-שירי טלוויזיה מיבוא ב-85% מן הביקוש, בעוד שהייצור המקומי סיפק כ-15% בלבד. היקפו המצומצם של הייצור המקומי לא איפשר העמקת הייצור, והואיל והעמקה כזאת תיתכן אך ורק כאשר קיימות סדרות ייצור גדולות.

יש לקוות שעם מתן ההגנה המוגדלת יאופשרו העמקת הייצור והפחתת המחירים במשך הזמן. ואמנם, ביום חמישי שעבר פורסם צו שלפיו מערכות מפורקות של חלקים למקלטים שיווצרו בארץ, לפי הסכם ידע לייצורם שנערך עם מפעל העוסק בייצור כאמור בחוץ-לארץ, יחוייבו במכס החל על החלקים ולא על המקלט המוגמר, בשני תנאים: האחד, שהסכם הידע אושר על-ידי המנהל הכללי של משרד המסחר והתעשייה, והשני, שהחלקים ישוחררו מבית-המכס לפני 1 בינואר 1970.

הישיבה ננעלה בשעה 20.18.